

16 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 16 maj		Sid.
Svar på enkla frågor:		
av herr Nilsson, Nils, (cp) ang. frihet för de baltiska folken ..		3
av herr Sörenson (fp) ang. ungdomens sociala och internationella engagemang		4
av herr Ahlmark (fp) ang. svenska investeringar i Moçambique		6
av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora		8
Ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer (Forts.)		11
Meddelande ang. enkel fråga av herr Lidgard (h) ang. omprövning efter årets studentexamen		29
Svar på interpellation av herr Bengtson (cp) om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer		30
Svar på enkla frågor:		
av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) om förstärkta resurser för polisiära åtgärder mot kravaller		30
av herr Holmberg (h) ang. ordningsmaktens befogenheter att ingripa mot våld vid demonstrationer		30
av herr Dahlén (fp) ang. åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer, m. m.		30
av herr Skärman (fp) ang. film- och stillbildsfotografering vid vissa demonstrationer.		30
Riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet		73

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 16 maj

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 101, ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer	11
— nr 109, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II: bidrag till anordnande av barnstugor	27
Första lagutskottets utlåtande nr 31, ang. ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m. m.	27
— nr 32, ang. ändring i militära rättegångslagen	27
— nr 33, ang. ändring i brottsbalken m. m.	27
— nr 34, ang. ändring i lagen om trafikförsäkring å motorfordon, m. m.	27
— nr 35, ang. ändrad lydelse av 2 § 9:o) och 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	27
Statsutskottets utlåtande nr 102, ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet	73

Torsdagen den 16 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 15.00.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 224, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till klass- och ämnesläroverutbildning m. m. för budgetåret 1968/69.

Ang. frihet för de baltiska folken

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll ordet för att besvara herr *Nils Nilssons* (cp) fråga angående frihet för de baltiska folken, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 9 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Nils Nilsson har frågat mig om regeringens uttalande om alla folks rätt till frihet och demokrati gäller även i vårt förhållande till de baltiska folken.

Svaret är naturligtvis ja.

Herr **NILSSON, NILS**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret, som var kort och rakt på sak.

Min fråga har delvis även en generell syftning i avseende på vår syn på omvärlden. Det starkt ökade intresset för internationella frågor har medfört att dessa fått en mycket framträdande plats i olika sammanhang. Vår syn på omvärlden och våra reaktioner bör vara präglade av objektivitet, och en på idealitetens grund framsprungna reaktion får ej vara så ensidig, att den blundar för våld och förtryck på visst håll

medan den samtidigt angriper samma företeelser på andra håll.

Den yttersta vänstern, som så häftigt angriper ofrihet i olika delar av världen och som även klandrar vår regering för passivitet, synes ej ha något intresse för det våld och det förtryck som har förekommit och fortfarande förekommer i kommunistiska stater.

Ur historisk synpunkt är 20—30 år ingen nämnvärd tidrymd. Vår syn på vad som är rätt eller orätt kan ej vara beroende av om orättfärdigheten skedde i går eller om den sker i dag. Avståndstagandet från den grekiska militärjuntans krossande av detta lands demokrati är starkt inom alla lager i vårt land. Hur länge denna diktatur kommer att sitta vid makten vet vi ej i dag; dock vet vi av erfarenhet från diktaturer i andra länder att den tiden kan bli lång. Vi får därför icke förtrötta i att kämpa mot diktaturer i dess olika former, var de än uppträder, och mot den kränkning av mänskliga rättigheter som förekommer i diktaturländerna.

Vad finns det då för likheter och olikheter mellan vad som hänt i Grekland och vad som hänt i de förutvarande baltiska staterna?

Den första skillnaden är tidsskillnaden, som innebär att även de yngre generationerna har upplevelsens intensiva påverkan av händelserna i Grekland men ej av vad som hände under sista världskriget, medan de äldre generationerna upplevat bådadera.

Greklands folk är ockuperat — om man får använda det uttrycket — av en grupp av sina egna landsmän, en liten grupp som med hjälp av det egna landets militärmakt krossat demokratin i detta land. Med förtryck och terror tystas grupper och individer från att ge

Ang. ungdomens sociala och internationella engagemang

till kända åsikter som ej överensstämmer med de makthavandes.

I de baltiska staterna krossades såväl demokratin som nationerna av utländska diktaturer. I allians med varandra krossade Sovjetunionen och Hitler-Tyskland gemensamt de baltiska staterna, varefter Sovjetunionen ensam tog hand om bytet. Sovjetunionen — som mer än något annat land om sig själv och sina strävanden använder uttrycket fredsälskande folk och sätter stämpeln imperialister på icke kommunistiska stater — är dock den enda av de i sista världskriget deltagande staterna som kvarstår som uppenbart imperialistisk.

Den grekiska militärjuntan för sina meningsmotståndare till öde öar inom det egna landet och förkväver opinionen. Den ryska diktaturen har fr. o. m. den första ockupationen och under årens lopp deporterat närmare 600 000 personer från de baltiska länderna till de östligaste delarna av Sibirien. Detta är mer än tio procent av hela befolkningen.

Av de efter andra världskriget deporterade beräknas endast en femtedel ha överlevt, vilket betyder att cirka 460 000 människor har förintats, och alltjämt kvarhålls, enligt baltiska källor, en stor mängd balter i ryska slavläger.

Enligt en av suppleanten för Sovjetunionens säkerhet, kommissarie I. Serov, den 21 januari 1941 i Moskva under tecknad instruktion om »tillvägagångssättet för deportation av Litauens, Lettlands och Estlands antisovjetiska element» var denna utrotning en »viktig politisk uppgift».

Vilken frihet har de baltiska folken i dag? Samtidigt som ryssar i allt större utsträckning flyttar in i de baltiska länderna tvingar ryssarna ständigt nya grupper av baltiska ungdomar att bosätta sig i Ryssland. Ryska soldater som tjänstgör i Balticum får företräde till arbete och bostäder där, och cirka en miljon ryssar har inflyttat till de baltiska länderna.

De allra flesta av de ledande inom kommunistpartiet i dessa länder, inom regeringen och sovjetorganisationen, i all annan viktigare administration liksom inom industri och handel är ryssar eller från Ryssland återvända baltiska kommunister.

Vad skulle ske om de baltiska folken krävde självbestämmanderätt? Den ungerska tragedin torde här ge ett entydigt svar. För handlingar, som i de västliga demokratierna betraktas som självklara demokratiska rättigheter, dömer de ryska härskarna sina egna författare till långvariga straff och kastar dem i fängelse.

De svenska kommunisterna, som med sådan skärpa talar och skriver om ofrihet i olika andra sammanhang, nöjer sig i dessa fall med att i all tysthet skriva ett brev till sina meningsfränder i Moskva. Det hela påminner om biskop Brasks klassiska anteckning under sigillet: »Härtill är jag nödd och tvungen.»

Har dessa folk frihet att t. ex. resa utanför landets gränser? Vad skulle för övrigt hända med den som försökte fly undan sin förtryckare? Det kan vara av intresse att se vad som skulle ha hänt om exempelvis en baltisk yngling, inkallad i rysk militärtjänst, ansett sig ej kunna deltaga i det blodiga krossandet av det ungerska folkets frihetslängtan utan flytt till Sverige eller något annat land.

Herr *talmannen* lät nu klubban falla och erinrade talaren om att vid svar på enkel fråga längre tid än tre minuter ej borde tagas i anspråk av frågeställaren, varefter överläggningen avslutades.

Ang. ungdomens sociala och internationella engagemang

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöll ordet för att besvara herr Sörensons (fp) fråga angående ungdomens sociala och internatio-

Ang. ungdomens sociala och internationella engagemang

nella engagemang, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 9 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Sörenson har frågat mig vilka möjligheter regeringen anser föreligga att på ett fruktbart sätt tillvarata ungdomens på skilda sätt visade sociala och internationella engagemang.

Frågan berör ett så vitt fält, att den är mycket svår att på ett tillfredsställande sätt besvara inom ramen för en enkel fråga. Det djupa engagemang, som en betydande del av dagens ungdom visar för sociala och internationella frågor, är glädjande. Det är angeläget att samhället aktivt stöder ungdomen och ger den möjlighet att i praktisk handling omsätta sitt engagemang. Så sker också bl. a. genom det ekonomiska stöd som utgår till en rad ungdomsorganisationer från stat och kommun.

Ett stort antal ungdomsorganisationer, huvudsakligen religiösa och politiska, har gjort betydande insatser för att i u-länderna omsätta den internationella solidaritetstanken. Fredskårsverksamheten är ett annat exempel på konkreta uttryck för ungdomens internationella engagemang.

De positiva insatserna från ungdomens sida förmedlas tyvärr sällan genom press, radio och TV till allmänheten. Däremot ägnas stor uppmärksamhet åt sammanstötningar mellan ungdom och polis, äggkastning o. d. Härigenom skapas självfallet en snedvriden bild av ungdomens engagemang.

På min inbjudan sammanträffade i tisdags representanter för regeringen med företrädare för de svenska ungdomsorganisationerna. Härvid diskuterades främst hur demonstrationsrätten bör utformas för att också i framtiden demonstrationen skall bli ett användbart demokratiskt medel.

Jag vill också understryka att samtliga partier har ett ansvar för att ungdomens internationella och sociala engagemang tillvaratas. Demokratins styrka blir beroende av i vilken utsträck-

ning vi förmår engagera ungdomen i det politiska arbetet.

Herr SÖRENSEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få säga ett tack till herr statsministern för det svar han lämnat på min fråga. Jag finner det i många avseenden positivt och av stort värde. Jag är fullt medveten om att frågan hade en sådan vidd, att man inte kan räkna med att få ett uttömmande svar på några få minuter.

Syftet med frågan var att söka visa att det ytterst är en positiv fråga som vi här sysslar med — inte en negativ. Problemet gäller hur vi skall försöka fånga upp det engagemang som för närvarande finns.

Jag noterar i svaret med tacksamhet bl. a. det intresse, som herr statsministern visar för det arbete som ungdomsorganisationerna bedriver. Jag noterar också med intresse att herr statsministern icke är tillfreds med den redovisning som sker i press, radio och TV av det positiva arbete som görs. Det vore underbart om en rättelse skulle kunna komma till stånd som en följd av herr statsministerns uttalande.

Vidare vill jag uttala min uppskattning av det initiativ herr statsministern har tagit att samla ungdomsorganisationernas representanter till en konferens, där statsministern betonat — vilket också skedde här i svaret — att demonstrationsrätten som sådan är en självklar demokratisk rätt, som det är angeläget för oss att värna och finna meningsfyllda former för.

Samtidigt kan man naturligtvis fråga sig: Varför skall det behöva vara så, att så mycken oro och tveksamhet skall komma till synes hos vårt folk, när dessa nya tendenser bland ungdomen gör sig gällande?

Ett par skäl till oron och spänningen, herr statsminister, skulle jag gärna vilja peka på. Jag tror att avpersonifieringen av vårt samhälle är ett av dessa skäl. Livet får för många människor i

Ang. svenska investeringar i Moçambique

det moderna samhället ett opersonligt drag. Ett engagemang för t. ex. fattiga folk saknar ofta möjlighet att få en direkt personkontakt. Vi arbetar genom en organisation eller genom staten, och sedan anser vi att vi har gjort vårt. Vi ger en slant här, en slant där. Men det är den direkta personkontakten som en människa har behov av. Detta gäller inte minst för unga människor, och denna personkontakt blir ofta inte given. Viljan till personligt engagemang för de fattiga ländernas folk tror jag är ganska utbredd bland ungdomen i vårt samhälle. Den viljan får inte möjlighet till ett personligt uttryck, och detta gör att ungdomen inte känner det värt att satsa i detta avseende. Livet får ett opersonligt drag, vilket kan vara en av orsakerna till den »restlessness» som vi känner i vårt samhälle.

En annan stor fråga: Det samhälle vi skapar finner många ungdomar inte värt att överta. Status, stress, regleringar, som tränger djupt ned, och mycket annat är stora problem, som jag endast antyder. Det är mycket bekymmersamma problem. Det är ett allvarligt observationer att föraktet för de etablerade partierna och deras ungdomsverksamhet är så utpräglad.

Eftersom tiden för mitt anförande är ute vill jag kort och gott sluta på detta sätt: Jag tror att u-landshjälpen är en fråga som är angelägen. Jag är medveten om att talet om en u-landshjälp på 1 procent av nationalprodukten är ett banalt resonemang. Men det har blivit en symbol. Staten kunde göra mer genom ett mer aktivt engagemang.

Viljan till en positiv u-landsinsats är en annan fråga. Finns något alternativ till att bruka tiden i militärtjänst? Många vill ha ett alternativ. Jag vet emellertid vilka svårigheter som här föreligger och jag vill inte framställa något förslag utan vill bara säga att regeringen borde ägna större uppmärksamhet åt den frågan.

Det gäller för oss att få ut ett meningsfullt resultat av den protestvilja

som finns, och jag tror att herr statsministern är ense med mig i det avseendet. En positiv, frisk initiativkraft från regeringen kommer att hjälpa oss.

Tack, herr statsminister!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. svenska investeringar i Moçambique

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE erhöll ordet för att besvara herr Ahlmarks (fp) fråga angående svenska investeringar i Moçambique, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 10 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat om regeringen är positiv till svenska privata investeringar i Moçambique medan krig där pågår liksom den är till den snabbt vidgade handeln med Portugal på grund av medlemskapet i EFTA.

Herr Ahlmarks enkla fråga omfattar två frågeställningar. Frågan rörande handeln med Portugal har tidigare vid flera tillfällen diskuterats i denna kammare, varvid jag klargjort regeringens inställning. Denna ger ej stöd för påstående av den art som herr Ahlmark gör. Svaret på frågan om regeringen är positiv till svenska investeringar i Moçambique medan krig pågår är nej.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret på min enkla fråga. Det ger bestämt besked. Statsrådet Lange säger att regeringen inte är positiv till svenska investeringar i Moçambique medan krig där pågår.

Jag fattar det så att handelsministern ställer sig negativ till en eventuell svensk försäljning för en investering i ett kraftverk i Moçambique, som bl. a. skall leverera elektrisk ström till Sydafrika. Det är bra att detta sägs klart ut. Ty även om statsmakterna inte kan för-

Ang. svenska investeringar i Moçambique

hindra en sådan försäljning, finns det skäl för regering och politiska instanser att uttrycka en mening om den. Det kan ha opinionsbildande betydelse både på kort sikt och på lång sikt.

Däremot känner jag mig en smula osäker om innebörden av en annan del av handelsministerns svar. Han säger att det inte finns stöd för mitt påstående, att regeringen är positiv till den snabbt vidgade handeln med Portugal på grund av medlemskapet i EFTA.

Det förvånar mig. Som kammaren vet diskuterade herr Lange och jag denna fråga vid ett par tillfällen förra året. Av de debatterna framgick klart, att den nuvarande regeringen stöder vår samverkan med Portugal i EFTA och inte finner skäl att beklaga dess konsekvenser. Herr Lange sade i mars 1967 att det finns skäl »som talar för att ekonomiska framsteg och höjd levnadsstandard främjar en demokratisk frigörelseprocess. Det finns anledning att reflektera över frågan vilket Portugal som är känsligast för en social och politisk förändring, ett underutvecklat samhälle med betydande rester av analfabetism eller ett samhälle där industrialismen gör ett snabbt genombrott och tvingar fram satsning på utbildning och undervisning?»

Det var herr Langes egna ord. De framfördes som polemik mot min tes, att den kraftigt vidgade handeln med Portugal har givit det landet nya ekonomiska resurser, som i mycket hög grad används för att bedriva krig i tre områden i Afrika. Det måste tolkas så att regeringen har varit positiv till den rekordsnabba stegringen av EFTA-handeln med Portugal.

Herr Lange sade också förra året att det är »EFTA:s mål att få till stånd en förenad västeuropeisk marknad, i vilken alla EFTA-länder, däribland Portugal, ingår». Det sades såsom kritik av mitt förslag att inte underlätta Portugals anslutning till EEC utan tvärtom göra klart för Portugal att det inte kan räkna med EFTA:s stöd i de ansträngningar-

na. Det skulle vara en mycket effektiv påtryckning på Portugal, men herr Lange har avvisat den tanken.

Svaret på min fråga i dag gör att jag undrar om regeringen håller på att ändra mening. Jag vill därför ställa den frågan till statsrådet Lange: Innebär handelsministerns svar på min enkla fråga i dag, att regeringen inte längre är positiv till den snabbt vidgade handeln med Portugal som följd av medlemskapet i EFTA?

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Lika litet vid detta tillfälle som vid tidigare tillfällen har jag för avsikt att ta upp en diskussion om portugalthandeln. Jag vill på den punkten bara säga herr Ahlmark, att vi alljämt behandlar Portugal i EFTA så som avtalet föreskriver, ingenting mer och ingenting mindre.

Jag tänker inte nu igen ta upp en principiell diskussion med herr Ahlmark om vilka verkningar en vidgad handel för Portugal med EFTA kan ha. Det kanske vi får andra tillfällen till att diskutera här i kammaren. Jag vill dock säga några ord beträffande det investeringsobjekt, som herr Ahlmark berörde i första delen av sitt anförande.

Enligt de upplysningar, herr talman, som jag har erhållit är det inte fråga om ett svenskt investeringsprojekt. Finansieringen är ordnad utan bidrag från svensk sida.

Under dessa omständigheter blir frågan om medverkan på ett eller annat sätt i projektet ett spørsmål, som det ankommer på här berörda svenska företaget att ta ställning till. Vid företagets senaste bolagsstämma — och detta ber jag kammarens ledamöter observera — framgick att det företaget lämnar betydande bidrag bl. a. till folkpartiets politiska verksamhet. Har herr Ahlmark ett sakligt intresse att söka påverka företaget planer borde det därför, herr talman, finnas möjligheter för honom att komma till tals med bolagsledningen.

Ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Vi närmar oss valrörelsen med full fart, och herr Lange börjar ta del i den. Men det här är inte någon debatt om partifinansieringen. — Min fråga gäller inte det problemet. Jag har ställt en fråga om en viss investering i Moçambique och dessutom frågat, om regeringen fasthåller vid sin positiva inställning till fortsatt svensk handel med Portugal. Jag kommer att diskutera partifinansieringen vid de tillfällena då det ärendet står på riksdagens dagordning, men i dag håller jag mig till den enkla fråga det gäller. Att vidga debatten utöver den faller utanför frågeordningen.

Herr Lange säger att det är det enskilda företaget som skall ta ställning till denna försäljning. Det betyder alltså att jag tolkade hans svar fel, då jag trodde att han med det menade att den svenska regeringen är negativ till en försäljning för en investering i Moçambique som skall bidra till leveranser av elektrisk kraft till Sydafrika. Men herr Lange säger alltså nu, att regeringen inte har någon inställning till den i pressen diskuterade försäljningen till Moçambique.

På den andra punkten är det fullständigt klart vad jag frågade om; jag behöver inte alls ta upp någon ny sakdebatt om Portugal och EFTA. Vad det gäller är att få ett svar på frågan: Håller regeringen fast vid den ståndpunkt som handelsministern gav uttryck åt i en debatt med mig i första kammaren i mars 1967? Har man inte ändrat mening är man fortfarande positiv till den snabbt vidgade handel med Portugal, som följt av medlemskapet i EFTA. Och då är min formulering i den enkla frågan helt riktig.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag har visst inte gett mig in på en diskussion av partiernas finansieringsmöjligheter och stöd från

olika grupper i samhället. Men jag har hänvisat till det kända faktum att folkpartiet erhåller ett betydande bidrag från de företag som har intressen på detta område, varför det borde legat nära till hands för herr Ahlmark att söka informationer där och — om han ville det — också försöka påverka företaget i dess dispositioner.

Detta hör till frågan, och det kan herr Ahlmark inte riktigt krypa undan.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Innebörden i vad herr Lange nu säger är att folkpartiet redan har ansvaret för den svenska handelspolitiken. Jag tycker att vi skall vänta med det ansvaret i ytterligare fyra månader.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Karl-Erik Erikssons* (fp) fråga angående upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 2 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Karl-Erik Eriksson har frågat mig om jag kommer att ställa medel till förfogande för en snabb upprustning av det vägnät som berörs av nedläggningen av person- och styckegodstrafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora.

Nedläggning av person- och styckegodstrafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora får enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 april i år ske tidigast vid nästa årsskifte och först sedan upprustning skett av vägarna 849 Rämmens vägport

Ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora

—Oforsen, 850 Oforsen—Lönnhöjden—Neva järnvägsstation, 521 och 540 Laxtjärn—Sågen—Sågens järnvägsstation samt 945 Rödbergsmyren—S. Vika. För denna vägupprustning har i nedläggningsbeslutet anvisats 1,5 miljon kronor.

Herr ERIKSSON, KARL-ERIK, (fp):

Herr talman! Vid de informationsmöten som anordnats av SJ i samband med förberedande av nedläggningen av den här aktuella linjen har från flera kommuners sida med kraft hävdats, att någon nedläggning av järnvägstrafiken inte bör ske förrän vägnätet tillfredsställande upprustats.

Nu har konseljbeslutet om nedläggningen kommit utan att någon vägupprustning har skett. Efter det att nedläggningsbeslutet blev offentliggjort och efter det att jag den 29 april ställde min fråga har dock en viss aktivitet utvecklats från vägmyndigheternas sida.

Av statsrådets svar framgår också, att det anvisats pengar för en viss upprustning av då företrädesvis vägen Rämmen—Neva. Enligt uppgifter som lämnats av de lokala vägmyndigheterna skulle det gälla oljegrusning. I berörda bygder av nordöstra Värmland ifrågasättes emellertid, om det är rätt användning av pengarna att oljegrusa den gamla och krokiga vägen som det här gäller. En helt ny väg Rämmen—Lesjöfors har länge varit det stora önskemålet, ett önskemål som numera blivit ännu mera aktuellt och berättigat genom den industriella sammankopplingen mellan Lesjöfors bruk och Fredriksberg. Denna nya väg skulle sannolikt genom en oljegrusning av den gamla vägen uppskjutas på obestämd tid. Från bygdens sida ifrågasättes om inte det vore bättre att bygga den nya vägen än att rusta upp den dåligt trafikerade ödebygdsvägen Lesjöfors—Neva.

Det främsta behovet i bygden kommer nu alltså inte att tillgodoses. Jag

vill fråga statsrådet, om statsrådet kan lämna ett besked när denna väg beräknas bli byggd.

Länsstyrelsen i Värmlands län har denna vecka till pressen gett ut en kommuniké där man beklagar att vägverkets anslagsäskande inte bifallits. Man pekar i sin kommentar särskilt på vägen Lesjöfors—Rämmen och stryker under hur beklagligt det är att inte denna väg blir byggd. Länsstyrelsen anför samma skäl som jag har gjort här om järnvägsnedläggningen och om lesjöforsindustrins behov av förbindelse med den övertagna fabriken i Fredriksberg. Bland annat länsstyrelsens reaktion visar att man ser allvarligt på statsmakternas handlande i denna fråga.

Samtidigt som jag tackar statsrådet Lundkvist för svaret skulle jag vilja fråga, om inte det har prövats huruvida ett arbete av detta slag skulle med hänsyn till både det stora behovet av vägen och arbetsmarknadsläget kunna genomföras såsom ett beredskapsarbete.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är självfallet inte så, som herr Eriksson försökte göra gällande, att det är den enkla fråga som han har ställt som har förmått statsmakterna att anslå 1,5 miljon kronor till vägupprustning i detta sammanhang. Vad som nu har skett är ett led i den ordning i vilken vi behandlar sådana här frågor. Det konseljbeslut, som medgav en nedläggning av den aktuella banan, innefattade också vägupprustningen. Som jag tidigare har sagt skall nedläggningen ske tidigast från och med nästa årsskifte.

De förbättringsarbeten, som är beslutade i samband med nedläggningen och som kommer att utföras innan nedläggningen sker, är att betrakta som kompletteringar till de betydande insatser som trots allt har gjorts på en del av vägarna i just det aktuella området. Jag kan hänvisa till att sådana arbeten har

Ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora

utförts inte minst för den i detta sammanhang när det gäller ersättningstrafiken kanske mest betydelsefulla vägen, nämligen länsväg 242, som i huvudsak går parallellt med järnvägen. Inte mindre än i runt tal 20 miljoner kronor har under 1960-talet lagts ned på ombyggnad och förbättring av just denna väg.

Jag kan också redovisa att ytterligare vägarbeten inom detta trafikområde finns med i gällande flerårsplaner. Bland annat är det väg 847, delen genom Lesjöfors och Lesjöfors—Rämmens vägport. Kostnaderna har här beräknats till 6 miljoner kronor. Vägverket undersöker för närvarande möjligheterna att sätta i gång dessa arbeten redan nästa år.

Jag tror nog man kan säga att vägverket har visat aktivitet i detta trafikområde. I samband med nedläggningen har Kungl. Maj:t fattat beslut, som skall innebära att man får betydande upprustning av vägarna. I övrigt ligger alltså vissa vägar väl till i flerårsplanerna.

Sedan är det naturligtvis omöjligt för mig, som herr Eriksson och kammarens ledamöter förstår, att stå här i talarstolen och ta ställning till vägbyggen och vägförbättringar som kan vara önskvärda utöver vad jag nu har redovisat. På så sätt kan vi ändå inte hantera dessa frågor.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag har inte i mitt anförande sagt, att min fråga var orsaken till vägmyndigheternas aktivitet. Jag sade ordagrant, att efter det nedläggningsbeslutet blev känt och efter det jag den 29 april ställde min fråga har en viss aktivitet utvecklats från vägmyndigheternas sida. Det är riktigt att denna aktivitet har utvecklats märkbart i bygden först sedan nedläggningsbeslutet blev känt.

Till sist vill jag bara fråga, om uttalandet i svaret att nedläggningen kommer att ske tidigast vid nästa årsskifte

och först sedan upprustning skett av vägarna, bör tolkas på det sättet, att om inte vägupprustningen är klar till årsskiftet, så kommer statsrådet att skjuta på järnvägsnedläggningen.

Herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! På den sista frågan kan jag utan vidare svara ja, ty dessa upprustningar är angivna i konseljbeslutet som en förutsättning för att nedläggning skall få ske.

Sedan gäller fortfarande, när herr Eriksson försöker låta sin interpellation spela någon roll som påtryckningsmedel i detta sammanhang, att just de här aktuella medlen och de förbättringar av vägar, som här avses, gjorde vägmyndigheterna framställning om för ett år sedan, när vi började behandla denna fråga. Även om jag kan förstå herr Erikssons behov av att känna att han har gjort en betydelsefull insats, är jag ledsen att jag måste säga honom att detta var planerat långt innan herr Eriksson hade interPELLERAT.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr **TALMANNEN** anförde:

Jag vill meddela att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Kling fortfarande är upptagen med den interpellationsdebatt, som försiggår i andra kammaren, och därför icke kommer att besvara den interpellation och de frågor, som nu närmast följer på fördragningslistan, förrän efter middagsuppehållet.

Som kammarens ledamöter torde ha observerat har det uppsatts anslag om att detta plenum kommer att fortsätta kl. 19.30. Jag har för avsikt att låta förmiddagens plenum pågå till ungefär kl. 17.30.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets betänkande nr 20, bevillningsutskottets betänkande nr 46, tredje lagutskottets utlåtande nr 48 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38.

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 101.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! I riksdagsarbetets slutspurt förekommer att ärenden kommer i kläm och att behandlingen blir sönderstyckad. Så är fallet med den familjepolitiska reform, som vi nu på nytt skall debattera.

Nu har oppositionen med större eller mindre frenesi ibland hävdat, att familjepolitiken har kommit i kläm inte bara i kammarens debatter utan också reellt. Man bör emellertid komma ihåg att de förslag till samlande familjepolitiska lösningar som framskyttat, främst av det slag som mittenpartierna talat om, skulle innebära ytterligare förskjutningar i tiden av beslut om stöd till familjerna och främst då barnfamiljerna.

Den familjepolitiska reform som nu är föremål för debatt — och som jag hoppas om en stund för beslut — är en efterlängtd och betydelsefull reform. Jag tror att vi innerst inne alla är överens om detta.

Underlaget för reformen är som bekant den familjepolitiska kommitténs betänkande. Även om remissopinionen och därefter regeringen verkat för att man denna gång beträffande ett obundet inkomstutjämnande konsumtionsstöd inte kan gå så långt som kommittén föreslog och som — åtminstone i princip — accepterades av vissa remissinstanser, däribland Landsorganisationen, har man i propositionsarbetet följt de principer som kommittén stöder sig på.

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

Målsättningen för en familjepolitisk reform är — som det sägs i propositionen — att dels genom ett ekonomiskt stöd till barnfamiljerna åstadkomma en omfördelning mellan olika grupper utöver vad som sker genom beskattningsreglerna, dels med hänsyn till strukturförändringar låta samhället överta funktioner, som i ett tidigare samhällssystem naturligt vilade på familjerna. Vad vi här diskuterar är alltså förslag att genom ekonomiskt stöd åstadkomma en omfördelning som kommer barnfamiljerna till godo.

Detta stöd bör — menade kommittén, regeringen och nu även statsutskottet — sättas in där behovet är störst, dvs. familjer med flera barn och främst familjer med låga inkomster skall få det högsta stödet. I denna mening skiljer sig inte kommittéförslaget och propositionen. Regeringsförslaget har enligt min uppfattning en fördel framför de förslag, som jag i kommittén var med om att tillstyrka, nämligen att den inkomstutjämnande effekten där är ännu mera markerad. Detta betyder visserligen att ett mindre antal av landets cirka en miljon barnfamiljer får del av det föreslagna stödet. Men de 415 000 familjer, som man beräknar skall få detta stöd, får i stället desto mera. Och detta gäller främst i de fall där inkomsterna är låga och barnen i familjen många.

Att denna effekt uppnås genom att man måste tillskapa ett tröskelproblem som är mera markerat än vad kommittén föreslagit tycks alla nu — till stor förvåning åtminstone för mig — acceptera. Men det gäller att väga för- och nackdelar mot varandra. Här är det nu fråga om att välja mellan att i dag ge mera till de lågavlönade barnfamiljerna mot att i framtiden få svårare att anpassa systemet till en familjeskattereform, som bygger på någon form av den s. k. neutrala särbeskattningen. För min del har valet inte varit svårt. Jag menar att det är en fördel att kunna ge en trebarnsfamilj med 16 000 kronor i årsinkomst ytterligare 800 kronor utöver

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

vad kommittén har föreslagit, även om det därigenom uppstår en del krångel vid en eventuell samordning med familjeskatteberedningens aviserade förslag, vilket lär komma senare i år.

I debatten i går gjordes ett par påståenden i denna fråga, som alls inte är nya. De är dessutom felaktiga. Det gäller påståendena att en samordning mellan den familjepolitiska kommittén och familjeskatteberedningen inte har ägt rum. Detta är alltså ett felaktigt påstående. Under den tid familjepolitiska kommittén arbetat har det skett ett mycket intimt samråd mellan de båda kommittéerna, och en av familjeskatteberedningens främsta experter har ständigt deltagit i familjepolitiska kommitténs arbete. Vi inom denna kommitté har inte varit okunniga om de förslag, som aviseras från den Reuterswårdska utredningen, och den utredningen har inte varit okunnig om familjepolitiska kommitténs avsikter.

Samråd har alltså ägt rum. Man borde i varje fall kunna upphöra med diskussionen härom — den tjänar inget syfte.

Tanken att man skulle ha skapat någon sorts gemensam kommitté för att utreda frågan om ett särbeskattningssystem och samtidigt applicera en familjepolitisk reform med fördelningseffekter i detta utredningsarbete tror jag inte går att genomföra. Det skulle bli ett kommittéuppdrag som vore i det närmaste omöjligt att fullgöra med hänsyn till de helt skilda förutsättningarna. I det ena fallet är det ju mycket av en teknisk utredning, och i det andra fallet är det naturligtvis ett arbete som i detta läge har så att säga politisk viljeriktning.

Varför är vi då överens om — jag vill i varje fall uppfatta det så — att det är viktigt att man vid årets riksdag genomför någon form av ökat stöd till barnfamiljerna?

Bakgrunden är helt enkelt den som har beskrivits i propositionen. Det finns

alltför många barnfamiljer i vårt land med låga inkomster. En kvarts miljon barn hör hemma i ofullständiga familjer eller flerbarnsfamiljer där inkomsten är lägre än 16 000 kronor per år. Vi har en årskull barn, cirka 100 000, som tillhör familjer som uppbär socialhjälp. Det finns dessutom ytterligare en tendens när det gäller inkomstfördelningen för barnfamiljerna, som är värd att observera, nämligen att familjer med flera barn tenderar att ha lägre inkomster även totalt än familjer med få barn. Därför är alla omsorger om de lågavlönade barnfamiljerna välbefogade.

Fru Olsson sade att »vi i centern» — eller kanske det var i mitten — alltid är intresserade av att ge de låga inkomsttagarna ett extra stöd. Denna gång har regeringen i sitt förslag tydligen kommit så nära mittenpartiernas målsättning, att det bara skilde cirka 25 öre om dagen för de lägsta inkomsttagarna. Jag kritiserar inte beloppet 100 kronor per år, men hade man verkligen velat ge ett stöd, som hade varit verkligt för de lågavlönade barnfamiljerna, då borde man ju med hänsyn till inkomstfördelningen åtminstone baserat förslaget på barnantalet, så att man inte bland de lågavlönade barnfamiljerna ger bättre stöd åt dem som har få barn och en lägre försörjningsbörda — när man nu skall öka på regeringsförslaget — än åt dem som har flera barn.

Jag hade anledning att i går i en annan diskussion i kammaren säga, att det är precis samma utveckling som när barnbidraget höjs och man utgår från att finansieringen skall ske via de indirekta skatterna.

Jag skulle inte ha någonting emot, herr talman, att täcka barnkostnaderna till sin huvudsakliga del med statsmedel — inte alls. Men det blir fråga om enorma summor. Vi har inte råd till det. Jag tror inte att någon i dag ställer sig bakom de kostnaderna. Taget ur minnet tror jag att det är omkring fem miljarder kronor, som skulle krävas

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

extra, om man skulle förverkliga en relativt måttlig målsättning i det sammanhanget.

Aktuellt i dag är därför att ge barnfamiljer i besvärliga ekonomiska lägen ett tillskott, som ger dem möjlighet till en ökad konsumtion och därmed jämställa dem med bättre situerade barnfamiljer. Propositionen har tagit vara på den målsättningen och markerat detta på ett annat sätt än vad familjepolitiska kommittén gjort med hänsyn till bl. a. anpassning till en familjeskatte-reform.

I ett väsentligt avsnitt föreligger som bekant ett avsteg från kommittéförslaget genom att konsumtionsvalet inte släpps helt fritt i det nya systemet. Den starka anknytning som man i dag och tidigare haft till bostadskonsumtionen genom de nuvarande familjebostadsbidragen försvinner. Och jag sörjer inte över det. Riksdagen har väl i stället varit ganska irriterad över den snårskog av bestämmelser av olika slag, som under de senaste åren kommit att kringgärda åtkomsten av familjebostadsbidraget. Detta har också minskat, så att endast 185 000 barnfamiljer i dag uppbär det.

Då det integrerade system med barnbidrag och familjestöd som föreslogs inte kunde godtas i nuläget, har det varit naturligt att frikoppla barnbidraget och låta det utgöra en del av samhällets stöd som är helt fritt från konsumtionsinskränkningar.

Av det föreslagna bostadsstödet är också en stor del befriat från konsumtionsinriktning, vilket jag noterar med tillfredsställelse. Den regel som innebär att om man statistiskt upphäver trångboddheten, så ersätts familjen för hyresökningen med 60 kronor per månad, tycker jag är välfunnen. Den är i nuläget — med bostadsdebatten i minnet — en acceptabel form av bostadsanknytning. Kombinationen med de möjliga kommunala bostadstilläggen gör ju också att man för barnfamiljerna beräknar att kunna uppnå den bostads-

politiska målsättning, som innebär att hyran får uppgå till högst 20 procent av lönen.

Min uppfattning är, att ingen barnfamilj avstår från en modern, bekväm och lättarbetad bostad om möjligheter att hyra den finns. För mig skulle sålunda den kvarvarande bostadsanknytningen kunna få utgå. Jag har den uppfattningen att efterfrågan av bostäder fördenskull från barnfamiljernas sida inte minskas.

Därav följer också att jag anser, att man inte nu skall omgärda det nya bostadsstödet med gamla bestämmelser om hur man skall bo för att få del av det. Frågan om var badrummet skall vara placerat i gamla flerfamiljshus för att barnfamiljer som bor i dem och som i övrigt uppfyller kraven skall få del av bostadsstödet, det är en sådan regel som man har tagit bort i propositionen. Jag kommer att följa utskottet i det avseendet och kan alltså inte stödja reservation nr 3.

Herr Högström använde i går en argumentering för reservationen 3, som jag nog tyckte var litet överdriven. Nu har det gått nästan ett dygn och det är möjligt att jag tolkar mina anteckningar fel, men minns jag rätt så tyckte herr Högström att om man har ett hus med omkring 25 hushåll och med bara en dusch i källaren, så borde familjerna där egentligen inte få del av något bostadsstöd — ett bifall till reservation 3 innebär ju detta.

Det som gjorde att jag reagerade mot påståendet var att man borde, sade herr Högström, åtminstone ha tillfälle till dusch en dag i veckan eller bad en dag i veckan. Skillnaden om man har ett eller fyra badrum i dessa gamla i övrigt ganska hyggliga flerfamiljshus är enligt min uppfattning hårfin, och det rör sig ingalunda om en principiell skillnad. Om man på det sättet krånglar till det hela tror jag att man gör de 10 000 barnfamiljer, som det kan röra sig om och som bor i dessa äldre flerfamiljshus, en otjänst. Dessa familjer

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

bör ha rätt att få del av det nya bostadsstödet. Jag tror nämligen att det i det val, som varje barnfamilj måste göra vid fördelningen av sina inkomster, sätter den utan tvekan behovet av en modern och välutrustad bostad mycket högt på sin lista, i regel efter den nödvändiga konsumtionen av mat och kläder, de poster som tynger hushållsbudgeten mer än boendekostnaden.

I utskottsutlåtandet finns ett resonemang kring styrt eller helt fritt konsumtionsval för barnfamiljerna. För mig leder det fram till att regeringens förslag om att beloppen skall utbetalas direkt till familjerna är en riktig åtgärd, i synnerhet som man, om man av praktiska skäl finner det lämpligt, kan komma överens om att bostadsstödet mycket väl kan utbetalas till annan, t. ex. hyresvärd, intressekontor eller liknande.

I familjepolitiska kommittén fördes ganska långa och intensiva diskussioner kring denna problematik, och jag har för min del funnit att de möjligheter till överenskommelser som propositionen angivit är godtagbara. Sådana överenskommelser kan gå ut på att man på frivillig väg kan få bostadsstödet destinerat till annan, om man av praktiska eller andra skäl vill det. Jag tror inte att man fördenskull behöver känna sig utpekad, som det sades i debatten i går. Redan nu finns det möjligheter att få barnbidraget utbetalat till annan än till modern. Jag tror inte att de barnfamiljer som använt sig av denna möjlighet i dag känt sig mera utpekade.

Jag kommer alltså även när det gäller frågan om utbetalningen att följa utskottet och propositionen, just med den motivering jag anfört.

Allra sist vill jag, herr talman, konstatera, självklart med en viss tillfredsställelse, att den motion som jag och några andra socialdemokratiska riksdagsmän väckt har tillstyrkts av utskottet. Det gäller beräkning av inkomst och förmögenhet i en familj, där in-

komsten och förmögenheten verkar reducerande på bostadstillägget. Vi har menat att det är en fördel att även barnens förmögenhet och om möjligt även gärna deras inkomst räknas med i underlaget. Exempel i dagspressen under den senaste tiden visar att det finns behov av en sådan regel, och inom studiehjälpsystemet finns redan regeln tillämpad utan större besvär.

Jag vill också uttala min tillfredsställelse med att denna reform verkligen förs ut i livet och att regeringen inte lyssnat på borgerliga opinionsbildare, som gärna vill inge föreställningen om en allsidig, bred och ibland även allomfattande familjepolitisk reform. Varje väntan med det här förslaget hade varit olycklig. Barnfamiljerna har anledning att vara statsrådet Odhnoff och regeringen tacksamma för att de drivit fram denna fråga till vårriksdagen. En väntan på och samordning med familjeskatteberedningens förslag och en samordning med eventuellt förslag om vårdbidrag och lösning av problemen kring värdesäkring av dessa förmåner är omvälvande uppgifter och kostnadskrävande reformer som hade betytt ett dröjsmål, vilket jag menar skulle ha varit förödande för barnfamiljernas ekonomi. Nu skedde inte det, och det tycker jag är riktigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i dess helhet.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var bara några ord i början av herr Lars Larssons anförande som föranledde mig att begära ordet. Vi har på vårt håll inte på något sätt betvivlat att det förekommit samråd mellan familjepolitiska kommittén och familjeskatteberedningen. Detta framgår ju tydligt av den till betänkandet fogade skrivelsen till statsrådet att herr Björne har deltagit i familjepolitiska kommitténs arbete.

Det intressanta i fråga om detta sam-

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

arbete mellan kommittéerna tycker jag är att det man har kommit överens om var familjepolitiska kommitténs förslag. Detta har ju i ganska väsentlig mån blivit ändrat i propositionen. Jag pekade på tre saker som var av intresse i det avseendet. Det var tröskelproblemen som blir mycket större enligt propositionens förslag än vad de blev enligt kommittéförslaget. Det var sättet att bestämma familjeinkomsten, som enligt kommittén skulle bygga på familjemedlemmarnas inplacering i sjukersättningsklasserna, medan enligt propositionen en årsinkomst som ligger rätt långt tillbaka kommer att vara avgörande. För t. ex. 1969 års bidrag skall 1967 års inkomst ligga till grund. Slutligen hade familjepolitiska kommittén föreslagit en sådan utformning av stödet att bidraget per barn skulle bli större ju större barnskaran var. Det tycker vi också var en riktig anordning.

Det framgår inte att det i den senare behandlingen av dessa frågor ägt rum sådant samarbete med familjeskatteberedningen som i fråga om kommitténs förslag.

Vi är också på det klara med att man behöver lämna hjälp till barnfamiljerna så snart som möjligt. Vi tycker bara att det är tråkigt att det inte kom ett samlat förslag på en gång, och det har vi framfört i vår reservation.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med herr Kaijser om att det ur många synpunkter är lyckligt att vi har fått det här förslaget, vars huvuddrag folkpartiet inte heller har opponerat sig emot. Det är betydligt mycket bättre än det förslag om differentierade barnbidrag som familjepolitiska kommittén först lade fram och som även socialdemokraterna själva opponerade sig emot och som ju också blev i hög grad sönderskjutet av både remissinstanserna och den allmänna opinionen.

Däremot kan jag inte hålla med herr Kaijser — det kanske är en detalj i sammanhanget — om att de uppgifter är riktiga som herr Larsson lämnade om samarbetet mellan skatteberedningen och den familjepolitiska kommittén. Enligt uppgift finns det en expert i skatteberedningen som också var medlem av familjepolitiska kommittén, och det är den spång på vilken detta samarbete har organiserats. Något gemensamt sammanträde har aldrig ägt rum mellan dessa kommittéer. Någon diskussion om en samordning av dessa ytterst väsentliga frågor har heller inte förekommit mellan kommittéerna.

Resultatet blir också att vi nu får tre punktbeslut. Först får vi det som vi kommer att träffa här i dag, och det är ett punktbeslut som vi är tacksamma för. Om en tid kommer vi sedan att få ta ställning till skatteberedningens förslag. Vi får då noga se till att det beslutet kommer att stämma överens med vad vi beslutar i dag. Om något år får vi slutligen ta ställning till vårdbidraget, som den familjepolitiska kommittén arbetar med.

Detta är en sicksackpolitik som enligt vår mening inte gärna kan ur vare sig praktisk eller ekonomisk synpunkt ge det bästa arbetsresultatet. Det kan inte heller ge barnfamiljerna det bästa ekonomiska resultatet. Det har visat sig att detta bristande samarbete mellan kommittéerna innebär vissa risker som kommer att bli ännu större i framtiden. Det är rimligt att man tillrättalägger eller i vart fall sätter ett stort frågetecken för de uppgifter som herr Larsson lämnade om samarbetet mellan kommittéerna.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi får även i dag höra från talarstolen här att det är en stor reform som vi skall votera om. Jag vill inte beteckna den som en stor reform utan som en liten delreform, en omändring av det gamla familjebostadsbidraget. Det är riktigt att det kommer fler

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

familjer till godo, ty med den utformning som familjebostadsbidraget har fått har med åren allt färre familjer fått del av bidraget. Inkomsterna har blivit högre, vilket inte behöver innebära att köpkraften har ökat, utan pengarna har blivit mindre värda. Jag anser att detta förslag innebär en förbättring i förhållande till det gamla familjebostadsbidraget, och därför har vi inte heller haft så många erinringar att komma med. Jag vill än en gång framhålla att vi från vårt håll är helt emot konsumtionsdirigerade bidrag.

Jag förde i går på tal den bristande samordningen. Jag uttryckte mig så försiktigt att jag sade att såvitt jag förstår har inte samråd ägt rum. Jag grundade detta på dels det resultat som har kommit fram, dels att utredningarna inte blivit klara på samma tid.

Herr Larsson nämnde att det här är fråga om en omfördelning mellan barnfamiljerna. Det är inte den omfördelningen som man skall göra, utan omfördelningen bör ske mellan dem som har barn och dem som inte har barn, och hade den andra utredningen varit klar, så hade vi i dag kunnat göra den omfördelningen och besluta om den reform som vi väntar på.

Herr Larsson nämnde också att jag i går sade att vi alltid tänker på låginkomstgrupperna. Jag vill understryka att det är riktigt. Herr Larsson sade då att det var fråga om en så liten ökning som med 25 öre om dagen. Nåväl, den hundralapp som detta gör är ett litet belopp, men jag vill dock påminna om det förslag från mittenpartiernas sida som röstades bort i går och som gick ut på en höjning av det allmänna barnbidraget. En sådan höjning hade också kommit låginkomstgrupperna till del, eftersom den äsyftade alla barn.

Herr LARSSON, LARS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter dessa tre repliker skall jag försöka koncentrera mig på ett par punkter.

Först tvingas jag på nytt att ta upp diskussionen om samrådet mellan familjeskatteberedningen och familjepolitiska kommittén, fastän detta i och för sig är ointressant med hänsyn till den förevarande situationen. Fru Hamrin-Thorell trodde inte att jag talade uppriktigt, när jag sade att samråd hade ägt rum med familjeskatteberedningen, som i likhet med alla andra enmansutredningar har en rad experter till sitt förfogande. Vi har haft och har fortfarande i familjepolitiska kommittén till förfogande samme expert som familjeskatteberedningen och det har skett ett ständigt samråd. Innan familjepolitiska kommittén lade fram sitt betänkande, fick familjeskatteberedningen yttra sig över det. Det skedde också vissa anpassningar i skrivningarna, så att uppfattningarna skulle stämma överens.

Jag håller med herr Kaijser om — det framgick också av mitt tidigare inlägg — att den omarbetning av förslaget som skett inom regeringen leder till att man får svårare att anpassa det till ett framtida s. k. neutralt särbeskattningssystem. För mig är detta emellertid inget problem. Jag accepterar att en inkomstutjämnande effekt kan åstadkommas, som innebär att man ger barnfamiljer med låga inkomster ett större stöd än vad familjepolitiska kommittén siktade på. Denna lösning kan medföra vissa tröskelproblem, men jag tror inte att de kommer att vara särskilt besvärliga, ty de är dock mindre än de problem som häftar vid reglerna för det nuvarande familjebostadsbidraget.

Herr Kaijser talade om att de inkomstuppgifter som skall ligga till grund för bostadsstödet är inaktuella. Det är riktigt, de är gamla. Men nu infördes en möjlighet till jämkning med hänsyn till den aktuella inkomsten. Också detta är en metod som med framgång prövats vad gäller det studiesociala stödet.

Slutligen vill jag säga att det fortfarande icke är beloppen, 100 kronor i

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

höjt barnbidrag eller 25 öre om dagen till de lägsta inkomsttagarna, som jag vänt mig emot utan det sätt på vilket förslagen är utformade. Tendensen är att ge mer åt dem som tjänar bättre än åt dem som tjänar sämre. Det tycker jag är fel när det gäller att bygga ut en reform.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Regeringen har i sin proposition nr 42 gjort en klar prioritering till förmån för de barnfamiljer som har det största stödbehovet. Jag har i propositionen framhållit att man genom selektiva åtgärder av den typ som bostadstilläggen utgör kan sätta in en långt större förstärkning av det ekonomiska familjestödet till de barnfamiljer som på grund av barnens försörjning har de största ekonomiska svårigheterna. Som jag talat om förut blir detta en långt större förstärkning än den vi skulle kunna få genom en barnbidragshöjning.

Regeringsförslaget innebär ett ökat ekonomiskt stöd åt över 400 000 barnfamiljer. Reformpaketet, stort eller litet, innehåller för det första ett helt nytt statligt bostadstillägg för barnfamiljer, vilket kompletterar det allmänna barnbidraget, för det andra ett statsbidrag till kommunerna för kommunala bostadstillägg för barnfamiljer med särskilt höga hyror och för det tredje höjda bidragsförskott till ensamstående barnförsörjare.

Bostadstillägget består av ett allmänt konsumtionsstöd som ökar med hänsyn till bostadens beskaffenhet. Jag har sett det som en positiv sida i det här systemet, att det statliga bostadstillägget — särskilt om det kompletteras med det kommunala tillägg som tar hänsyn till höga hyror — gör det möjligt för barnfamiljer med lägre inkomster att söka bostad på lika villkor som andra. Det måste vara en strävan i ett demokratiskt samhälle att i sina bostadsområden få utrymme för alla människor oberoende

av deras inkomster. Vi vill inte ha någon segregation i bostadsområdena.

Regeringen har tagit fasta på den inriktningen av ett ökat stöd till barnfamiljerna som familjepolitiska kommittén förordade. Det ökade familjestödet går främst till flerbarnsfamiljer i låglönegrupporna och till ensamstående barnförsörjare. Det är dessa grupper som har de största ekonomiska bekymren för barnens försörjning. I flerbarnsfamiljer och i enföräldersfamiljer med årsinkomster under 16 000 kronor finns omkring 250 000 barn. Regeringen låter de allmänna barnbidragen vara oförändrade och lägger i stället hela det ökade stödet på de grupper där stödbehovet är störst.

Kammaren behandlar nu ett utskottsutlåtande som över hela linjen tillstyrker de reformförslag som har lagts fram i propositionen. Eftersom tiden nu är knapp skall jag inte gå närmare in på de olika reservationer som fogats till utskottsutlåtandet. De har ju också redan bemötts av statsutskottets talesman. I reservationerna förekommer inte heller några motförslag till propositionens förslag, men eftersom herr Per Jacobsson under debatten har kallat mig grälsjuk, därför att jag har kritiserat mittenpartiernas agerande i de familjepolitiska frågorna, måste jag ändå med ett par ord försöka reda ut detta.

Jag har sagt att man närmast från folkpartiets sida länge har tvekat inför regeringens handlingslinje att nu genomföra en familjepolitisk reform utan att vänta tills en rad andra omfattande och svårlösta utredningskomplex har redovisats och remissbehandlats. Det är möjligen obehagligt för herr Per Jacobsson att jag påminner om detta, men jag kan hänvisa till en interpellationsdebatt som jag hade med herr Dahlén i denna kammare i december månad i fjol. När jag kritiserat mittenpartiernas förslag om att höja de föreslagna bostadstilläggen med åtta kronor i månaden — det betyder alltså en höjning för en fembarnsfamilj från 320 kronor till

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

328 kronor i månaden — är det inte så mycket förslaget som sådant utan motiveringen för förslaget som jag vänder mig emot. I mittenpartiernas motion sägs nämligen klart ut att det är från jämlikhetssynpunkt som man anser det motiverat att lägga på dessa åtta kronor i månaden. Den som tror att detta är jämlikhetspolitik har föga insikt i jämlikhetsproblemen.

Herr Knut Johansson har här pläderat för utbetalning av familjestödet till fastighetsägaren. Andra talare har gen-drivit hans synpunkter och i stället hävdad utskottets skrivning. Jag tror att det ökade krångel med utbetalningarna för förmedlingsorgan och postverk som herr Knut Johansson är bekymrad för skulle bli ofantligt mycket större med den utbetalningsordning som föreslås i reservationen.

Herr Högström tog i synnerhet upp standardkraven och menade att de inte var tillräckligt stringent formulerade. De är avsiktligt mjukt formulerade, därför att vi måste ta avstånd här från det centimetertänkande i nuvarande familjebostadsbidrag som hindrar så många barnfamiljer att i dag få ett bidrag. Men vi måste också ge utrymme för det stora antal barnfamiljer som har en god familjebostad i en i övrigt välplanerad bostadsmiljö. Vi vet att sådana bostäder byggdes åtminstone så sent som på 1950-talet, och det finns enligt min uppfattning ingen orsak att utestänga de 10 000 familjer, som det rör sig om, från ett familjestöd på 7 miljoner kronor.

Jag vill också till slut ha sagt att jag har stor förståelse för herr Kaijsers positiva syn på familjepolitiska kommitténs förslag — betänkandet förde den familjepolitiska debatten ett långt steg framåt. I det reformförslag som regeringen lagt fram är målet och resultatet i stort sett detsamma som familjepolitiska kommittén förordade — det är bara en annan metod som vi har använt.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i går att här föreliggande förslag är ett framsteg och uttalade mig ganska uppskattande om det. Samtidigt beklagade jag att det inte hade varit möjligt att — som jag uttryckte mig — framlägga ett samlat förslag till en familjepolitisk reform. Nu har ju en ganska vidlyftig debatt förts i frågan om de möjligheterna förelegat och vilket samråd som förekommit mellan olika utredningar som arbetar. Jag skall helt avstå från att fortsätta den debatten och från att söka göra någon bedömning av om ett samråd varit möjligt och i så fall kunnat leda fram till en samlad reform, presenterad vid den tidpunkt då det här förslaget lades fram.

Statsrådet säger att förslaget kan göra det möjligt för barnfamiljerna att söka bostad på lika villkor som andra. Det är naturligtvis utmärkt om vi kan komma fram till det resultatet att barnfamiljer med små inkomster har möjlighet att söka bostad på lika villkor som andra, men jag är inte alldeles säker på att ens detta förslag öppnar sådana möjligheter i den utsträckning som man skulle önska.

Vidare reagerade statsrådet mot mitt yttrande i går, när jag tyckte att hon verkade grälsjuk. Det kan jag förstå — kanske var det litet ofint att säga så om ett statsråd. Men jag blev litet överraskad när statsrådet började med att uttala sin tillfredsställelse och kanske också förvåning över att förslaget i stort sett accepterats och sedan gjorde ett våldsamt utfall mot mittenpartierna, vilket jag egentligen för min del tyckte inte hade så stort samband med den sakk Diskussion som vi då sökte föra. Statsrådet sade att mellanpartierna vill köpa jämlikhet för 8 kronor i månaden. Jag tyckte att det var ett väldigt demagogiskt yttrande, ett billigt valtrick egentligen. Och jag skulle tro att om man vill testa sina valpolitiska teser är inte första kammarens talarstol den

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

lämpligaste plattformen för sådana övningar.

Jag vill ställa den direkta frågan: Skall det uppfattas så att när regeringen föreslår förmåner av olika slag och olika storleksordning innebär detta att man köper jämlikhet, eller vad det nu kan vara fråga om, för de grupper i samhället som just dessa förmåner avser?

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ett behov av att säga ett par ord med anledning av vad herr Lars Larsson och även statsrådet Odhnoff anförde om standardkravet.

Statsrådet Odhnoff säger att skrivningen på denna punkt är avsiktligt mjukt utformad. Det kan man kanske säga, men man måste också ha klart för sig att det finns olika grader av bostäder. Det kan vara riktigt, som statsrådet Odhnoff framhöll, att bostäder byggda år 1950 uppfyller fordringarna — det är inget problem — men det gör inte de bostäder som har byggts långt tidigare och som inte bara saknar duschrum eller badrum utan också i övrigt till stor del har en låg standard. Därför anser reservanterna att skrivningen i propositionen borde ha varit mera preciserad, ty jag föreställer mig att det för bostadsstyrelsen kommer att bli mycket svårt att skriva de tillämpningsföreskrifter som måste bli en följd av propositionen.

Herr Lars Larsson sade att det inte var någon nämnvärd skillnad mellan det minimikrav som jag angav i går och det som anges i propositionen. Jag frågade i går vad man gör med de flerbildshus där det finns 10, 15 eller 25 lägenheter. I ett hus med 25 lägenheter kan sannolikt bo 100 personer, om det är barnfamiljer. Då räcker det inte med *ett* duschrum eller *ett* badrum. Hur den frågan skall lösas finns det inga som helst anvisningar om. Jag anser att man på den punkten borde ha kunnat göra en mera preciserad skrivning.

Jag tror det finns all anledning att hålla fast vid det standardkrav som har varit vägledande för vår moderna bostadspolitik. Då borde åtminstone det kravet rimligtvis uppfyllas som reservanterna har ställt, nämligen att det bör finnas ett dusch- eller badrum i lägenheterna. Det är ett mycket rimligt krav när det avser någonting så viktigt som barnfamiljernas standard i bostadsområdena.

Det är anledningen till att vi har velat peka på den svaghet som propositionen i detta avseende innebär.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är närmast i fråga om utbetalningen som jag skulle vilja ställa ett par frågor till statsrådet.

Jag erinrade i går om att man i propositionen har hänvisat till utbetalningssättet när det gäller pensionärer och ansett att även familjebostadstillägget bör betalas direkt till berörda familjer. I utskottsutlåtandet har det sagts att förslaget i motionen I: 804 är orealistiskt och ogenomförbart. Man har sagt att det inte är tillämpligt annat än på familjer som bor i direktförhyrd bostad. Ja, det är ju ingenting annat det är fråga om. Här är inte fråga om någon utvidgning i det avseendet av gällande system. När man talar om att det system som nu gäller skulle vara krångligt förefaller det som om man sammanblandat utbetalningsformen med villkoren för stödet. Både jag och andra som står bakom motionen har sagt att den reform som innebär att grunderna för stödet ändras är att hälsa med tillfredsställelse. Men det är ju inte detsamma som att ändra formen för utbetalningen.

Jag skulle vilja fråga om det över huvud taget gjorts någon erinran från de cirka 150 000 familjer som nu får bidrag och som i över tio år har fått bidrag på detta sätt. Jag har tidigare sagt att det är klart att det från fastig-

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

hetsägarhåll kan sägas att det är lämpligare och mera praktiskt om man slipper denna anordning, men man anser ändå att det är så värdefullt att detta klaras att man tar besväret. Det har också sagts att det inte innebär något onödigt administrativt krångel för fastighetsägarnas vidkommande.

Kvar står sålunda frågan: Vad är motivet för denna förändring? Både regeringen och utskottsmajoriteten ansluter sig väl ändå till den grundläggande principen att detta skall vara ett stöd för en bättre bostad. Som jag erinrade om i går är ju risken ganska uppenbar att det blir en annan styrning om hyresgästen tar pengarna och ökar inkomsten. Hur skall man då bära sig åt när vederbörande på grund av de nya reglerna förhyrt en bättre lägenhet och får ett icke oväsentligt tillskott till sin lön men det visar sig när hyran skall betalas, att pengarna på grund av det fria konsumtionsvalet använts till annat? Är inte det ett problem som såväl statsrådet som utskottsmajoriteten borde ha haft med i sina bedömningar? Utan någon motivering annat än vad som här anförts anser man sig kunna förbigå en så viktig sak. Det måste väl ändå föreligga något bevis, antingen att det är ett allmänt krav från berörda hyresgäster eller att systemet är så påtagligt olämpligt att det måste justeras. Det är svårt att förstå vad som är det förnuftiga i denna förändring.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den inbördes socialdemokratiska diskussionen på denna punkt, men ett yttrande av statsrådet Odhnoff gjorde att jag begärde ordet för replik. Hon hänvisade till en interpellationsdebatt som vi hade här i höstas, och hon sade att hon hade intrycket att folkpartiet var tveksamt beträffande behovet av en familjepolitisk reform. Jag hade en känsla av att när vi hade den debatten i fjol så förstod inte statsrådet riktigt

vad det var vi talade om. Hon har tydligen fortfarande inte förstått vad saken gäller. Vad jag hävdade var att den familjepolitiska kommittén hade lagt fram ett förslag, som skulle försvåra möjligheterna till att på en gång eller etappvis åstadkomma en samlad familjepolitisk reform. Efter den mycket häftiga kritik som från olika håll riktades mot familjepolitiska kommitténs förslag har ju regeringen gjort om det, och det tycker jag är bra. Det är det första jag vill säga.

Det andra är att vi nu har sagt att detta icke är en tillräcklig reform utan att vi måste gå vidare. Det var detta, statsrådet Odhnoff, som jag hävdade i interpellationsdebatten i höstas. Reservanterna i statsutskottet säger att man måste gå vidare och pröva vårdnadsbidrag.

Det tredje som jag — liksom reservanterna — vill understryka är att en familjepolitik måste utformas på sådant sätt att den inte särskilt favoriserar vare sig hemarbete eller förvärvsarbete.

Den fjärde punkten är att vi hävdar att om bostadssituationen blir sådan — under socialdemokratisk ledning blir den väl inte det — att vi får större möjligheter att åstadkomma rörlighet mellan bostäderna och innehavarna, så skall man se till att man får en familjepolitik som är mindre konsumtionsdirigerande än den nuvarande.

Den femte punkten är att vi föreslår ett särskilt bostadstillägg, därför att vi menar att regeringens förslag inte är tillräckligt på denna punkt.

Den sjätte punkten är att vi föreslår en höjning av det allmänna barnbidraget. Mot denna bakgrund är det lika oförklarligt nu som det var vid tidpunkten före jul, då statsrådet Odhnoff och jag diskuterade familjepolitiska reformer, att få intrycket att vi inte skulle vara intresserade härav. Det är bara det, statsrådet Odhnoff, att när man beslutar på detta viktiga område skall man göra det så att det verkligen finns

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

möjligheter att gå vidare. Det har varit motivet för vårt handlande i detta sammanhang.

Jag föreslår att statsrådet Odhnoff läser igenom statsutskottets utlåtande, så kanske det klarnar litet på denna punkt.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Det får väl sägas klart till herr Jacobsson att jag förbehåller mig rätten att i riksdagen ta upp och kritisera de förslag som riksdagen behandlar. Vad jag har tagit upp här är en motion från mittenpartierna. Där skriver man på detta sätt: »Ur jämlikhetssynpunkt är det angeläget att man gör det stöd som skall utgå till de ekonomiskt sämst ställda barnfamiljerna så stort som möjligt. Vi finner det därför motiverat att samhället bidrar med ett ytterligare tillägg till de barnfamiljer som har en beskattningsbar inkomst under 6 100 kronor.» Så kommer man till förslaget: »Vi föreslår att det till dessa låginkomstgrupper skall utgå ett särskilt bostadstillägg om 100 kr per barnfamilj och år utöver det statliga grundbelopp som skall utgå till samtliga som blir berättigade till bostadstillägg.»

Det är i motionen, herr Jacobsson, som jämlikheten prissättes med 8 kronor. Jag anser fortfarande att det är utomordentligt angeläget att påpeka att jämlikhet inte är ett begrepp som vi använder på detta vårdslösa sätt.

Herr Johansson har igen tagit upp utbetalningen av bostadstillägget. Vi måste ju se detta bostadstillägg som en helt ny stödform som är avsedd att utgöra ett tillägg till det allmänna barnbidraget som utbetalas direkt till familjen. Syftet är ju bl. a. att ge ett allmänt konsumtionsstöd till barnfamiljer med lägre inkomster. Konstruktionen är sådan att för t. ex. ettbarnsfamiljer utgår detta familjestöd oberoende av bostaden, och det utges också till övriga familjer med ett grundbelopp som är oberoende av bostaden. Vi skulle få mycket stora

svårigheter, inte minst att förklara för den där ettbarnsfamiljen, som har fått sitt bidrag på 60 kronor i månaden, att familjen, när den fick ett barn till, skulle förlora bidraget och i stället få ett hyresbidrag. För familjen måste det ju upplevas som att man förlorar ett bidrag som man hade rätt till när man hade ett barn. Vi har också fått förändringar på en del områden; bl. a. beträffande egnahemsägare måste de nuvarande familjebostadsbidragen under 1968 betalas ut direkt till familjen till följd av att bostadsstyrelsen fr. o. m. den 1 juli 1968 successivt kommer att gå över till direktavisering till låntagare med statliga bostadslån.

Detta innebär också att denna grupp måste undantas, och när vi då alltså får ett nytt system uppstår frågan om man skall bevara delar av det gamla systemet, varigenom man får det enorma krångel som vi till varje pris vill undvika.

Det finns ingen anledning att spilla många ord på vad herr Dahlén har sagt. Denna fråga har diskuterats här i går med andra företrädare för mittenpartierna, som hävdade behovet av samlade grepp och att man uppenbarligen till varje pris skall vänta att göra något tills man kommit fram till detta samlade grepp. Detta är en diskussion som är tjugitig, men jag tror att vi måste inse hur olika vi uppfattar problemen och hur olika vi uppfattar samhället. Jag tror inte att det över huvud taget finns ett samlat grepp som man kan ta en gång för alla och slutgiltigt och sedan slå sig till ro och säga att vi nu har ordnat detta samhälle så att alla behov är tillgodosedda.

Samhället är ingen statisk företeelse. Samhället är dynamiskt. Medan vi löser delproblemen, varvid vi givetvis skall ha samordnade lösningar — men det är inte det som det talas om här — uppstår ständigt nya problem, och vi måste ständigt ha en aktionsberedskap för att kunna lösa de nya problem som samhällsförändringarna medför.

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

Herr **JOHANSSON, KNUT**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inget svar från statsrådet på min fråga — som egentligen var rätt väsentlig — huruvida det förelåg några sådana svårigheter i den nuvarande tillämpningen, kritiska anmärkningar från barnfamiljer eller från fastighetsägare, som utgjort grunden för denna förändring. Jag tolkar tystnaden på denna punkt så att något sådant inte föreligger. Statsrådet kom med en ny motivering som i och för sig var intressant och som föranleder ytterligare en fråga. Statsrådet säger att detta är en helt ny stödform, ett tillägg till det allmänna barnbidraget. Kan det möjligen vara så att man räknar med att med den uppläggningsen kunna genomföra familjebostadspolitiska kommitténs ursprungliga förslag så att säga bakvägen? Ty det blir ju resultatet av detta.

Statsrådet säger vidare att stora svårigheter kommer att uppstå att förklara för familjerna med ett barn som fått bidraget direkt att det sedan kommer en annan situation, då de skall få det via fastighetsägaren. Ja, det är möjligt. Men har inte statsrådet tänkt på svårigheterna att ge tillfredsställande förklaringar till de familjer som på det här sättet har kommit in i en större och bättre lägenhet men förbrukat pengarna på annat och tvingas återgå till en billigare och sämre lägenhet? Och är det inte så beträffande egnahemsägarna att de som inte har statslån redan nu får detta bidrag direkt utbetalat? Någon förändring i det avseendet innebär alltså inte ett bifall till reservationen.

Herr **DAHLÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Odhnoff meddelade kammaren här — inte bara till min utan även till andras förvåning, förmodar jag — att några representanter för mittenpartierna under gårdagens debatt hade föreslagit att man inte nu skall fatta några beslut beträffande familjepolitiken utan vänta därmed. Jag

skulle vara tacksam om statsrådet Odhnoff från denna talarstol vill namnge vilka personer från mittenpartierna som har föreslagit att inga beslut skall fattas här. Jag skall sätta mig nära talarstolen, herr talman, för att inte behöva förlänga debatten så mycket när jag skall tacka för svaret.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! På sätt och vis förefaller det ofruktbart att fortsätta denna diskussion. Statsrådet Odhnoff har läst upp ett citat ur vår motion där vi säger att vi finner det angeläget ur jämlikhetssynpunkt att de lägsta inkomstgrupperna får ett så stort stöd som möjligt. Jag förmodar att vi på denna punkt är överens. Jag antar att statsrådet också delar vår uppfattning där.

Vi har ansett att det vore önskvärt att gå litet längre än vad statsrådet har föreslagit. Därför har vi föreslagit detta särskilda bostadsstöd på 100 kronor om året som nu diskuteras så mycket. Men att från denna utgångspunkt göra gällande att vi vill köpa jämlikhet för åtta kronor i månaden är enligt min uppfattning en debattmetod som egentligen överträffar det mesta.

Man kan ju dra ut det aktuella räkneexemplet ytterligare. Herr Lars Larsson har för resten gjort det genom att tala om hur mycket pengar per dag det rör sig om. Jag skulle kunna föreslå att man går ännu längre och räknar ut hur mycket pengar det blir per timme. Det torde bli mellan ett och ett och ett halvt öre i timmen. Detta tror jag kommer att göra sig ännu bättre i den enklare propagandan.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Herr Dahlén, samlade grepp talade flera företrädare för mittenpartierna om i går, och det har de talat om i dag också. Logiken skulle

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

väl ändå kräva att man då avslög de reformer som här är föreslagna. Men det är naturligtvis ett bekymmer det där med logik.

Till herr Knut Johansson vill jag bara säga att vi vet att det nu finns stora svårigheter för det första när det gäller att nå ut till de människor som är berättigade till familjebostadsbidrag och för det andra däri att bidraget är kringgärdat med så många bestämmelser, att en familj som har lyckats få sådant bidrag inte har ork kvar att klaga över utbetalningssättet. Om detta är ett avsteg från bostadsanknytningen, vill jag bara peka på vad som står i propositionen. Där anges på ett klart sätt vad som avses, tror jag.

Jag skall ur statsutskottets utlåtande läsa upp ett avsnitt där de motioner, som herr Knut Johansson bl. a. står för behandlas: »Förslaget i motionerna I: 804 och II: 1038 är praktiskt ogenomförbart för alla familjer utan direktförhyrd bostad samt, såvitt avser avräkning hos förmedlingsorganet, för småhus i den mån direktavisering av statslån genomförs. Det medför direkta administrativa komplikationer i det stora antal fall i övrigt där inga uppgifter om bostaden annars behövs. Utbetalning kvartalsvis i förskott skulle för nästa budgetår medföra ett med ca 45 milj. kr. ökat anslagsbehov. Varje försök att genomföra motionsförslaget i övriga delar skulle leda till en utbetalningsordning där ett flertal olika utbetalningssystem skulle fungera vid sidan av varandra, vilket skulle komplicera administrationen.»

Jag tror jag avstår från att svara herr Per Jacobsson. Den enkla demagogin får vara för honom.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsn att behöva ta tillbaka löftet att tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag fick ju inget svar.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Herr Per Jacobsson var litet syrlig för att jag hade räknat ut vad dessa hundra kronor, som mittenpartierna har velat öka familjestödet med, blir per dag. Herr Jacobsson har uppenbarligen inte lyssnat till vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att jag accepterar beloppet. Jag förstår att mittenpartierna, när de skall göra något bättre än vad regeringen föreslår, inte har råd, inte kan ge mera. Men det är inriktningen som är det väsentliga. Såväl en höjning av barnbidragen som det föreslagna bostadstillägget betyder att familjer med högre inkomster får ett reellt sett större ekonomiskt tillskott än familjer med lägre inkomster, och det vänder vi oss emot.

Herr talman! Jag beklagar att en stor del av den diskussion som har förts kring ett ökat stöd till barnfamiljer med låga inkomster och flera barn har kommit att röra sig kring visserligen inte oväsentliga men ändå detaljer i sammanhanget. Det är, menar jag, ett betydelsefullt förslag vi diskuterar. Det sade jag i mitt inledningsanförande, och jag vill stryka under det än en gång. Vi har anledning att vara tack samma för barnfamiljernas del om detta förslag går igenom.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av fru *Olsson, Elvy*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

innehölles i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 1 b.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Kaijsers yrkande.

Herr *Jacobsson, Per*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 101 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 39.

Därjämte hade 63 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 39.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten 2* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 37.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Näsström m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Högström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Näsström m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Högström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten 4*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i enlighet med de angående *punkten 5* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 806 och II: 1041, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets hemställan i *punkten 6*.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de beträffande *punkten 7* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Näsström m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Högström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Näsström m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Högström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 40.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten 8*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 9*.

I vad rörde *punkten 10*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Nyman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; samt

3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 236 och II: 288.

Emellertid, fortsatte herr talmannen, vore reservationen 7 en följdreservation till en vid andra lagutskottets utlåtande nr 40 fogad reservation och torde genom kammarens redan fattade beslut hava fallit.

Därpå gjordes propositioner enligt de återstående, under 1:o) och 3:o) här ovan upptagna yrkandena; och förkla-

rades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet hemställt i *punkterna 11 och 12*.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser bidrag till anordnande av barnstugor.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m. m.;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon, m. m.; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1968 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1968—1971 efter herrar Y. Holmberg och E. B. Nilsson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1968—1971:

herr Holmberg, Yngve,
ledamot av första
kammaren med 36 röster,
herr Nilsson, Elis Birger,
ledamot av andra
kammaren med 36 röster;

suppleant för herr Holmberg, Y.:

herr Burenstam Linder,
Hans Martin Staffan,
docent med 36 röster;

suppleant för herr Nilsson, E. B.:

herr Hammarberg, Sven
O., ledamot av andra
kammaren med 36 röster.

Gustaf Svensson *Leif Cassel*
Eric Mossberger *Rolf Wirtén*

År 1968 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1968—1971 efter herrar W. Svensson och A. G. B. Andersson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1968—1971:

herr Gustafsson, Gustaf
Henning, ledamot av
andra kammaren med 35 röster,
herr Andersson, Axel
Gustav Birger, ledamot
av första kammaren . med 35 röster;

suppleant för herr Gustafsson, G. H.:
herr Antby, Sven O., le-
damot av andra kam-
maren med 35 röster;
suppleant för herr Andersson, A. G. B.:
herr Svanberg, Uno Ing-
var, ledamot av andra
kammaren med 35 röster.

Gustaf Svensson *Leif Cassel*
Eric Mossberger *Rolf Wirtén*

År 1968 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 26 riksdagsstadgan utse ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor för valperioden 1968—1971 efter herrar G. E. W. Sterne och B. N. O. Martinsson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ledamöter

för valperioden 1968—1971:

herr Sterne, Gösta Eric
Waldemar, ledamot av
andra kammaren med 34 röster,
herr Martinsson, Bo Nils
Olov, ledamot av andra
kammaren med 34 röster;

suppleant för herr Sterne, G. E. W.:

herr Tistad, Eskil Göran
David, ledamot av förs-
ta kammaren med 34 röster;

suppleant för herr Martinsson, B. N. O.:

fröken Sandell, Hulda
Maria Viola, ledamot
av andra kammaren .. med 34 röster.

Gustaf Svensson *Leif Cassel*
Eric Mossberger *Rolf Wirtén*

På framställning av herr talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag

dels till förordnanden för de valda, dels ock, såvitt gällde valen av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter, till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt 20 § i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Lidgard* (h) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet: »Kan de elever, som i samband med årets stu-

Meddelande ang. enkel fråga

dentexamen förklarats berättigade undergå omprövning i visst ämne, beräkna att före läsårets slut erhålla nödig information om stödundervisning, ev. tentamensperioder o. dyl., som är av betydelse för planläggningen av deras studier?»

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 16 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Kling* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde i ett sammanhang besvara:

a) herr *Bengtsons* (cp) interpellation om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer;

b) herr *Ferdinand Nilssons* (cp) fråga om förstärkta resurser för polisiära åtgärder mot kravaller, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 7 maj;

c) herr *Holmbergs* (h) fråga angående ordningsmaktens befogenheter att ingripa mot våld vid demonstrationer, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 7 maj;

d) herr *Dahléns* (fp) fråga angående åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer, m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 8 maj; samt

e) herr *Skårmans* (fp) fråga angående film- och stillbildsfotografering vid vissa demonstrationer, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 8 maj.

Ordet lämnades till herr statsrådet **KLING**, som anförde:

Herr talman! Herr Bengtson har i en interpellation frågat mig dels om jag vill lämna en redogörelse för de händelser som inträffade i samband med den planerade tennisturneringen i Båstad nyligen och för de åtgärder som i sam-

band därmed vidtagits från samhällets sida, dels om jag ämnar vidta åtgärder i syfte att förhindra användandet av våldsmetoder i samband med demonstrationer. Vidare har liknande spörsmål tagits upp i en rad enkla frågor till mig. Sålunda har herr Ferdinand Nilsson frågat om dessa händelser föranleder ytterligare anvisningar till polismyndigheterna och framställning till riksdagen om förstärkta resurser för att genomföra erforderliga åtgärder. Herr Holmberg har frågat mig om jag är beredd att omgående utfärda klarläggande och entydiga riktlinjer för ordningsmaktens befogenheter att ingripa mot den våldsmentalitet som har kommit till uttryck i Båstad. Herr Dahlén har frågat mig, för det första om jag anser att det finns anledning anta att det i demonstrationerna finns personer som systematiskt verkar för att undergräva respekt för lag och ordning, för det andra om jag avser att vidta åtgärder som ger ordningsmakten möjligheter att förhindra våldshandlingar i samband med demonstrationer, för det tredje om jag anser att ordningsmakten har tillräckliga resurser för detta och för det fjärde om gällande regler för ordningsmakten är tillfredsställande utformade. Slutligen har herr Skårman frågat mig i vilken utsträckning polisen utnyttjar film- och stillbildsfotografering för dokumentering och som bevismaterial vid upplopp och demonstrationer. Jag ber att få besvara frågorna i ett sammanhang.

Svenska tennisförbundets beslut att i Båstad genomföra en tennistävling mot Rhodesia väckte en stark reaktion hos stora grupper i vårt land, en reaktion som kom till uttryck såväl inom pressen som i uttalanden från olika sammanslutningar. Regeringens inställning

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

till rasförtryck och till kontakter med ett land med vilket Sverige har brutit alla officiella förbindelser kan icke vara föremål för någon tvekan. Regeringen anser med stöd av en överväldigande opinion i vårt land att raspolitiken i södra Afrika måste med skärpa fördömas. Samtidigt måste understrykas att det icke fanns några legala möjligheter för regeringen eller annan myndighet att förhindra eller förbjuda att tävlingen kom till stånd.

Ansvar för att tävlingen utlystes åvilar helt tennisförbundet. Eftersom det emellertid var fråga om en i laga ordning utlyst tävling kunde arrangörerna ställa anspråk på att myndigheterna skulle upprätthålla ordning och säkerhet i samband med tävlingen. Till det demokratiska rättssamhällets grundläggande principer hör att även meningssyttringar och arrangemang som starkt ogillas av en bred opinion har rätt att, så länge de håller sig inom lagens ramar, få skydd från samhällets sida. Det är icke polisens uppgift att göra en politisk bedömning av om ett visst arrangemang är önskvärt eller icke. Dess uppgift är uteslutande att upprätthålla ordning och säkerhet.

Det stod tidigt klart att ett genomförande av den planerade tennistävlingen skulle leda till kraftiga protester från en stark opinion, framför allt bland ungdomen, och att det sannolikt skulle förekomma demonstrationer på platsen. Dels skulle det bli fråga om lagliga demonstrationer med fredliga medel, dels kunde man befara våldsamma demonstrationer med olagliga medel.

På grundval av de uppgifter som jag har inhämtat — nämligen dels en redogörelse av länspolischefen i Kristianstads län, dels ett protokoll från sammanträde på rikspolisstyrelsen den 29 april, dels en rapport av en från styrelsen utsänd observatörsgrupp, dels en promemoria av chefen för styrelsens säkerhetsavdelning — vill jag till en början lämna följande redovisning för vad som har förekommit i anslutning till

den planerade tennistävlingen i Båstad. Men jag vill understryka att utredningen beträffande dessa händelser ännu icke är slutlig. Jag kommer främst att uppehålla mig vid planeringen av polisens åtgärder och huvuddragen i genomförandet av dessa åtgärder.

Planläggningen och genomförandet av de polisiära åtgärderna leddes redan från början av länspolischefen. Enligt de ursprungliga planerna skulle polisstyrkan i Båstad uppgå till ett 70-tal man, varav 22 tillhörde länstrafikgruppen i Halmstad och de övriga Ängelholms och Kristianstads polisdistrikt.

Vid sammanträdet på rikspolisstyrelsen den 29 april redovisade länspolischefen sin planläggning. Därvid framhöll länspolischefen att det möjligen kunde komma i fråga att spruta vatten på personer som försökte tränga in på områden som inte fick beträdas av obehöriga och att tårgas skulle tillgripas i yttersta nödfall om det förelåg fara för liv. Från rikspolisstyrelsens sida framhölls att vattenbesprutning och tårgas inte borde användas annat än i yttersta nödfall och att man i stället borde sätta in större personalstyrkor för att därigenom så långt som möjligt undvika att använda tvångsåtgärder. Den planerade insatsen av personal bedömdes av rikspolisstyrelsen som helt otillräcklig. Styrelsen förklarade sig beredd att ställa till förfogande alla de personella och materiella resurser som bedömdes vara nödvändiga för att kunna upprätthålla ordningen i Båstad.

Av handlingarna framgår att uppgifter förelåg om att åtgärder för att hindra tävlingarna planerades. Därvid framkom att planerna gick ut på att dels göra en utbrytning från den legala demonstrationen, dels företa angrepp från åskådarplats. Efter hand stod det klart att vissa grupper var inställda på att tillgripa våld för att genomföra sina planer. Det blev även känt från vilka platser i landet dessa demonstranter var att vänta och till vilket ungefärligt antal de beräknades uppgå, något som se-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

dan visade sig väl överensstämma med det antal som faktiskt kom tillstådes. Länspolischefen hölls fortlöpande underrättad om dessa och andra förhållanden, som kunde antas vara av betydelse.

Den 30 april beslutade länspolischefen att begära personalförstärkning hos rikspolisstyrelsen med 33 man, vilket bifölls omgående, och att öka personalstyrkan i Båstad med ytterligare 22 man från distrikt inom länet.

Från rikspolisstyrelsen ställdes också en helikopter med personal och 20 bärbara radioapparater till förfogande.

Enligt en av länspolischefen fastställd plan skulle 16 civilklädda polismän och 15 uniformerade polismän vilka hade tillgång till bärbara radioapparater tjänstgöra inom stadion. Övrig personal var i huvudsak indelad i fem reservstyrkor. Deltagande polispersonal kallades att inställa sig i Båstad den 3 maj för genomgång vid olika tidpunkter mellan kl. 10 och 11.15. Vissa instruktioner och upplysningar om sambands-tjänst, fordon och transporter, utrustning och inkvartering m. m. lämnades därvid.

Samma dag som tävlingarna var avsedda att påbörjas fattades beslut om förstärkningar med ytterligare 21 man, varav sju från Hallands län. Den sammanlagda personalstyrkan i Båstad den 3 maj uppgick därmed till drygt 150 man. Samtidigt vidtogs vissa omdispositioner av den tillgängliga personalen.

Länspolischefen anger att hans målsättning för den polisiära insatsen var att tillgängliga polisstyrkor skulle söka hålla demonstranterna borta från tennisstadions område men däremot ej ingripa mot de störningar mot tennismatchen som en demonstration utanför portarna kunde medföra.

Polischefen i Ängelholms polisdistrikt gav den 30 april tillstånd till demonstrationer i Båstad den 3 och 4 maj kl. 14—16. Efter besvär över detta beslut medgav länsstyrelsen i Kristianstads län genom beslut den 2 maj att demonstra-

tioner skulle få äga rum i Båstad den 3 och 4 maj mellan kl. 12 och 16. Alternativa marschvägar anvisades. Enligt det ena alternativet skulle demonstrationståget upplösas vid en plats i omedelbar närhet av tennisstadion i Båstad.

Händelseförloppet i samband med den planerade tennistävlingen och demonstrationerna i Båstad den 3 maj var enligt de inhämtade uppgifterna i kort-het följande.

Sedan det hade visat sig att ett beslut, som arrangörerna hade fattat om att åskådare som medförde påsar eller andra föremål inte skulle beredas tillträde, icke hade delgetts personalen vid entrén avbröts biljettförsäljningen kl. 12.45. Då hade ett 40-tal åskådare passerat entrén. I demonstrationståget deltog 500—600 personer. En grupp bestående av minst 150 personer bröt sig ur tåget och följde en annan väg än den anvisade mot tennisstadions norra entré som var stängd. Demonstrationståget i övrigt följde den anvisade vägen mot en plats i omedelbar anslutning till den södra entrén. I den grupp som samlades vid den norra entrégrinden var det en del som bevärade sig med järnrör och käppar. De försökte omedelbart forcera grinden, som snart gav vika. Den insatta polispersonalen hade svårt att hindra demonstranterna att tränga in på stadion. Man började då att spruta vatten på dem. Grindarna kunde nu stängas på nytt. I denna situation användes vid ett tillfälle fårgas, vilket ansågs nödvändigt för att hjälpa en polisman som hade kommit in bland demonstranterna och höll på att bli nedtrampad. Demonstrantgruppen stannade kvar utanför grindarna och fortsatte att kasta olika föremål som stenar, ägg och träribbor mot polismännen. Ett fåtal personer greps eller omhändertogs.

Huvuddelen av demonstrationståget fortsatte till den anvisade platsen där tåget upplöstes. Därefter blockerades den södra entrén till stadion av ett stort antal personer som trots upprepade tillsägelser vägrade att flytta sig.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Några försök att med våld bryta sig in på tennisstadion förekom inte vid den södra grinden.

Sedan åskådarna hade anmodats att lämna stadion, kastade en del av dem ägg, olja och annat ner på spelplanen. Därefter kunde stadion utrymmas. Omkring en timme senare beslöts att matchen inte skulle spelas i Båstad. Demonstranterna lämnade då området utan att några intermezzon inträffade.

I samband med dessa händelser greps sammanlagt fyra personer. Fem polismän, en brandman och en åskådare erhöll smärre skador. Även några demonstranter skadades lindrigt. Ett 40-tal polismän fick sina kläder nedsmutsade. Viss skadegörelse anställdes, bl. a. förstördes en biljettkiosk och läsanordningarna vid den norra entrégrinden.

Under kvällen och natten lämnade huvuddelen av demonstranterna Båstad. Natten till den 4 maj utsattes en buss som tillhörde en FNL-grupp från Uppsala för skadegörelse. När gruppen under dagen skulle hämta bussen uppträdde ett 40-tal personer hotfullt mot dem. Gruppen begärde och erhöll erforderligt polisskydd.

Enligt sin instruktion är rikspolisstyrelsen inspektionsmyndighet för polisväsendet. Med hänsyn till poliskommenderingens omfattning och till att oroligheter kunde befaras sände styrelsen en observatörsgrupp om fyra man till Båstad. Med ledning av gruppens iakttagelser har rikspolisstyrelsen i skrivelse till mig den 11 maj redovisat sin bedömning av vissa av de polisiära åtgärderna i Båstad. Det förtjänar understrykas att i handläggningen av detta ärende inom styrelsen har deltagit polischefer och andra polismän med lång erfarenhet av polisens arbete.

Det ankommer inte på mig att här i riksdagen ta ställning till lämpligheten av de polisiära åtgärder, som har vidtagits i samband med händelserna i Båstad. Jag har därför inte anledning att nu ge någon redogörelse för rikspolisstyrelsens bedömning i frågan. Av

styrelsens skrivelse framgår emellertid även vissa allmänna riktlinjer som bör gälla för polisens handlande i samband med demonstrationer, som får eller befaras få ett våldsamt förlopp. Jag kommer nu att redovisa dessa riktlinjer eftersom de belyser vissa centrala problemställningar.

Polisens planläggning och storleken av insatta styrkor vid kommenderingar av nu aktuellt slag måste enligt styrelsen alltid grundas på informationer om de störningar som kan väntas. I vissa fall kan det redan på ett förhållandevis tidigt stadium stå klart att man måste räkna med allvarliga störningar. Den ledande principen vid avgörande av hur stor personalstyrka som skall sättas in måste alltid vara att de personella insatserna ges den omfattningen att den allmänna ordningen och säkerheten kan tillgodoses på ett sådant sätt att oroligheter över huvud taget inte uppstår. Först om en sådan personalstyrka inte kan uppbringas, kan man överväga att tillgripa sådana hjälpmedel som vatten, tårgas etc. Man bör inte redan från början utgå från att man skall lösa uppgiften med användning av sådana hjälpmedel, eftersom man då frångår polisens uppgift att *förebygga* våldsamheter. Användning av sådana medel från polisens sida kan i demonstrationssammanhang föranleda att våldsammare metoder tillgrips av demonstranterna.

En annan viktig sak är att polispersonalen i förväg blir väl orienterad och ges klara direktiv. Exempelvis bör erinras om under vilka förutsättningar våld får användas och om innehållet i och tolkningen av de lagrum som kan bli tillämpliga vid ingripanden. Direktiv bör också ges om fordonsdisposition och om bortförande av omhändertagna och utredningsförfarandet beträffande dem. Frågan om ingripande mot banderoller och plakat bör genomgås.

Om brott begås i samband med demonstrationer — ohörsamhet mot ordningsmakten, skadegörelse eller ännu

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

svårare brott — bör ingripande ske på ett tidigt stadium. Därigenom kan antalet brott nedbringas och möjligheterna att återställa ordningen underlättas. Förutsättningar för effektiva ingripanden är tillgång på personal och transportmedel. Åtgärder måste i förväg vidtas för att undanröja eventuella brister i dessa avseenden.

Rikspolisstyrelsen fastslår slutligen i sin skrivelse att det under inga förhållanden får kunna göras gällande att polisen i sin tjänsteutövning ger uttryck åt politiska bedömningar. Polisen måste därför vara beredd att svara för ordning och säkerhet vid lagliga arrangemang av vad slag det vara må.

För egen del anser jag att tillämpning av riktlinjer av nu angiven art är ägnad att minska riskerna för våld samma förlopp vid demonstrationer. Otvivelaktigt behöver dock frågan ytterligare studeras i belysning av senare tids erfarenheter. Arbete härmed pågår redan sedan någon tid. Rikspolisstyrelsen har tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att närmare studera de problem av skilda slag som polisen ställs inför och att lägga fram förslag till åtgärder i syfte att effektivt upprätthålla ordning och säkerhet i samband med demonstrationer. Arbetsgruppen kommer bl. a. att behandla frågor som gäller polisens beredskap mot olagliga demonstrationer och dess uppträdande vid sådana. Dessutom skall undersökas vilka särskilda tekniska hjälpmedel som polisen lämpligen bör vara utrustad med. En viktig fråga för arbetsgruppen är också att undersöka behovet av vidgad utbildning för polismännen angående uppträdandet i samband med olika slags demonstrationer.

Vad angår frågan huruvida förändringar av organisatorisk art eller av gällande bestämmelser bör komma till stånd med anledning av gjorda erfarenheter vill jag anföra följande.

Jag har den största förståelse för de ungdomar som genom att demonstrera vill ge uttryck åt sin mening. Det de-

mokratiska samhällsskicket bygger på en fri opinionsbildning. Härav följer en självklar rätt att anordna demonstrationer i syfte att påverka opinionen i samhällseliga frågor. Men till den fria opinionsbildningen hör också skydd för oliktankande. Enskilda medborgare eller grupper av medborgare kan därför inte tillåtas använda våld eller hot om våld för att genomdriva sin uppfattning i en politisk fråga eller för att hindra att en annan uppfattning kommer till uttryck. Till skydd för den fria opinionsbildningen måste i en demokratisk rättsstat respekten för lag och ordning upprätthållas. Den allmänna ordningen och säkerheten i vårt samhälle får inte äventyras. Av dessa hänsyn kan demonstrationer inte tillåtas var som helst och när som helst. Men det bör inte finnas och finns inte heller enligt gällande bestämmelser några andra inskränkningar i demonstrationsrätten än sådana som betingas av nödvändigheten att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Detta är polisens väsentligaste uppgift, och det har därför varit naturligt att såsom gäller f. n. ansökningar om tillstånd till demonstrationer prövas av polismyndigheten. Några direktiv för polismyndigheternas handlande i detta avseende anser jag lämpligen inte böra meddelas av Kungl. Maj:t. Bedömningen måste grundas på omständigheterna i varje särskilt fall. Några politiska värderingar får givetvis inte förekomma därvid och har såvitt jag har kunnat utröna inte heller förekommit. Det har föreslagits att fråga om tillstånd skulle prövas av annat organ. Om så skulle ske, är det enligt min mening ofrånkomligt att polisen ges tillfälle att uttala sig om förutsättningarna att upprätthålla allmän ordning och säkerhet i samband med demonstrationer. Det slutliga ansvaret för ordningens upprätthållande måste nämligen under alla förhållanden vila på polisen.

Vilka möjligheter har då polisen att svara för ordningens upprätthållande i

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

samband med demonstrationer av den typ som förekom i Båstad? Här om får jag anföra följande. I regel saknar den lokala polismyndigheten naturligen de resurser som behövs i sådana fall. Detta förhållande är emellertid inte någon brist i organisatoriskt hänseende med hänsyn till den ökade rörlighet, som är betecknande för den statliga polisorganisationen och som är en av de viktigaste vinsterna med den nya organisationen.

Länsstyrelsen, som är högsta polismyndighet i länet, har ansvaret för och ledningen av polisverksamheten i länet. Länsstyrelsen äger meddela föreskrifter om användningen av polisstyrkorna i länet och kan överta ledningen av polisdistriktens polisstyrkor, när särskilda förhållanden föranleder det eller kravet på enhetlig ledning inom länet är särskilt framträdande. Fordras polisförstärkning i ett polisdistrikt, kan länsstyrelsen beordra polisman som är anställd i annat distrikt inom länet till tjänstgöring i distriktet. Länsstyrelsen kan också beordra polisman som är anställd inom länet att tillfälligt tjänstgöra som polisförstärkning i annat län och för sådan tjänstgöring i länet begära polisförstärkning från annat län. Fordras förstärkning med större polisstyrkor skall frågan hänskjutas till rikspolisstyrelsens avgörande.

Jag vill i detta sammanhang något beröra rikspolisstyrelsens befogenheter i operativt hänseende. Rikspolisstyrelsen äger meddela föreskrifter och leda polisverksamheten i fråga om vissa fall som särskilt har angetts i instruktionen för styrelsen. Dessa fall avser trafikövervakning som berör två eller flera län, sjöpolisverksamhet och verksamhet som bedrivs med hjälp av luftfartyg, bevaknings- och säkerhetsarbetet i samband med statsbesök och vid andra motsvarande händelser samt efterspaning angående brott, beträffande vilka riksomfattande spaning behövs. Dessa bestämmelser har i allt väsentligt gällt alltsedan förstatligandet. De ändringar som

har vidtagits är att ledningsfunktionerna beträffande de nya verksamhetsgrenarna sjöpolis och flygverksamhet naturligen har tillagts rikspolisstyrelsen med hänsyn till verksamhetsgrenarnas karaktär. Vidare har exemplifieringen av brott, som kräver riksomfattande spaning — efter händelserna i samband med polismordet i Nyköping — kompletterats med mord och andra grova våldsbrott. Jag har tidigare i denna kammare — med utgångspunkt från polismorden i Handen — framhållit att det är av särskilt intresse huruvida man, med hänsyn till att brotten tenderar att bli allt svårare och förgrenar sig över större delar av landet, bör inrikta sig på centralt ledda aktioner med deltagande av specialiserad och särskilt utbildad personal. Jag uttalade också att formella gränser eller formella kompetensfrågor inte får lägga hinder i vägen för den samverkan som är nödvändig när det gäller att komma till rätta med den grova, rörliga brottsligheten.

För att belysa hur rikspolisstyrelsen utövar sina befogenheter enligt instruktionen vill jag redovisa den praxis som har utbildat sig i fråga om styrelsens ledning av polisverksamheten vid statsbesök. Så snart det har blivit känt att ett besök skall komma till stånd och rikspolisstyrelsen från utrikesdepartementet har fått ett preliminärt program för besöket, som upptar de platser som skall besökas, kallar rikspolisstyrelsen berörda länspolischefer och polischefer med experter till sammanträde för samråd. På grund av vad som framkommer vid samrådet görs en bedömning om vad som krävs från skydds- och ordningssynpunkt. Inom rikspolisstyrelsen upprättas med ledning därav en plan i stort över den samlade poliskommenderingen under besöket. Av den planen framgår vilken polischef som skall ansvara för skilda delar av kommenderingen. Om det anses påkallat anges också i planen vilken polisstyrka och vilken utrustning som anses nödvändig för lösandet av varje polischefs uppgif-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

ter. Rikspolisstyrelsen förvissas sig också om att varje polischef får tillgång till denna personal, eventuellt genom beslut om tillkallande av polisförstärkning. Ledningen och verkställigheten av själva kommanderingen genomförs av polischefen eller av länspolischefen i de fall denne anser sig böra överta ansvaret för den operativa ledningen. I de fall jämkningar behövs i den ursprungliga planen verkställs dessa efter samråd mellan rikspolisstyrelsen och den polischef som ansvarar för verkställigheten.

Rikspolisstyrelsens ledning av polisverksamhet vid riksomfattande spaning på kriminalpolissidan utövas med en uppgiftsfördelning mellan rikspolisstyrelsen samt regional och lokal polischef efter samma principer som vid statsbesöken. Rikspolisstyrelsen utövar alltså sin ledning genom att i samråd med övriga polisorgan samordna verksamheten.

I den debatt som har ägt rum efter bästadshändelserna har man på många håll utgått från att rikspolisstyrelsen har haft det yttersta ansvaret för polisens åtgärder. Jag vill understryka att rikspolisstyrelsen inte har haft befogenhet att leda de polisiära insatserna i Båstad. Vad som har inträffat gör det dock naturligt att överväga om rikspolisstyrelsen skall ges ett ökat inflytande i situationer av detta slag.

För egen del har jag nu efter ingående överväganden kommit till den uppfattning som jag vill redovisa här. Nuvarande regler ger möjlighet att med de samlade resurser som står till rikspolisstyrelsens och den lokala polisorganisationens förfogande samordna de polisiära åtgärderna vid händelser av detta slag. Rikspolisstyrelsen kan därvid ställa ledningspersonal och annan expertis samt personella och materiella resurser i övrigt till förfogande, men det är under den regionala och lokala polischefens ledning och ansvar som de operativa funktionerna skall fullgöras. Denna ordning borde vara en till-

räcklig grundval för en effektiv samordning av rikspolisstyrelsens åtgärder och polischefens operativa verksamhet på platsen.

I likhet med praxis vid statsbesök anser jag vidare att rikspolisstyrelsen bör ha nyss angivna samordningsuppgifter, när det gäller att ställa till förfogande erforderliga resurser för polisverksamheten i samband med händelser som avses med interpellationen och frågorna, under det att den egentliga operativa ledningen alltså bör utövas av regionala och lokala polischefer. Vad jag nu har sagt kan genomföras utan ändring i gällande instruktioner. Som jag förut nämnde gäller nämligen följande. När förstärkning erfordras med större polisstyrkor skall frågan om polisförstärkning hänskjutas till rikspolisstyrelsens avgörande. Rikspolisstyrelsen har därvid att göra en bedömning av förstärkningsbehovet, och vederbörande polischef får förutsättas godta denna bedömning.

Det är enligt min mening mycket angeläget att en sådan samordning kommer till stånd, så att de personella och materiella resurser som polisväsendet förfogar över utnyttjas så effektivt som möjligt. Därmed ökas också möjligheterna att förebygga och förhindra våldshandlingar. Polisens strävan måste givetvis vara att förebygga våld och att därför sätta in så starka resurser, att användningen av våld från polisens sida så långt det är möjligt undviks.

Med anledning av en av herr Dahlsens frågor får jag anföra att vi tyvärr måste ha anledning utgå från att det i demonstrationerna finns personer, som systematiskt verkar för att undergräva respekt för lag och ordning.

På spørsmålet i vilken omfattning polisen utnyttjar film och fotografier för dokumentering och som bevismaterial vid demonstrationer får jag svara att polisen enligt inhämtade upplysningar endast sällan använder sig av film som bevismedel i sådana sammanhang.

Herr talman. Vår uppgift är att värna

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

demonstrationsrätten som ett väsentligt och värdefullt inslag i ett demokratiskt samhälle. Vår uppgift är samtidigt att värna lag och ordning i landet, ty utan lag och ordning kan ingen demokrati fungera.

Det är min bestämda uppfattning att detta kan tillgodoses inom ramen för tillgängliga resurser genom en effektiv samordning av verksamheten och ett förtroendefullt samråd mellan berörda myndigheter inbördes och mellan myndigheter och organisationer.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Justitieministerns svar på interpellation är enligt min uppfattning bra. Jag ber att få framföra mitt tack. I detta sammanhang vill jag också framföra ännu ett tack till justitieministern. Det är för hans rakryggade hållning i samband med alla de frågor i denna sak som har diskuterats på senare tid. Hans bestämda uttalanden har varit av stort värde i olika sammanhang.

Jag tror inte att det föreligger några större meningsskiljaktigheter mellan de demokratiska partierna i dessa frågor. Interpellationssvaret är utförligt men kommer i och för sig sannolikt inte att föranleda någon större debatt. Det gäller dock så aktuella problem att åtskilliga kommentarer ändå kan göras.

En ytterligt liten klick av blandad sammansättning får inte lov att bestämma över vårt samhälle. Det allvarliga i detta sammanhang är, att fastän denna klick är så pass liten utgör den dock ett hot mot demokratin. En del av dessa grupper har nu framträtt och sagt ifrån att de är anhängare av våld. Det är betydelsefullt och viktigt — anser jag — att man här har framträtt inför öppen ridå, så att vi har fått veta vilka avsikter man har och vilka personer som har dessa uppfattningar. Demokratin bör inte vara så slätstruken att vad som helst tolereras, att en liten

junta skall regera över vårt samhälle. Här finns det inga motsättningar mellan de demokratiska partierna. När det gäller att slå vakt om vår demokrati är i varje fall de demokratiska partierna fullständigt eniga.

Jag skall först ta upp ett par punkter, herr talman, vilka jag anser det finns anledning att belysa. Rhodesiafrågan hör egentligen inte ihop med frågan om ordningen vid demonstrationerna. Men eftersom Rhodesiafrågan ligger bakom en hel del av vad som har förekommit och så många felaktigheter i debatten har framförts, bör också denna fråga beröras något.

Jag konstaterar omedelbart att i fråga om rasdiskrimineringen i Rhodesia och andra delar av världen är svenska folket säkerligen så gott som enhälligt i sitt fördomande därav och i sin strävan att försöka få slut på denna diskriminering. Detta behöver vi inte orda mycket om. Men beträffande de åtgärder som skall företagas i dessa sammanhang har i många fall inkorrekta uppgifter lämnats.

Först vill jag beträffande sanktioner konstatera, att det *inte* är Förenta Nationernas generalförsamling som skall fatta sådana beslut. Enligt FN-stadgan är det säkerhetsrådet, som har att fatta beslut om sanktioner, antingen det gäller militära eller ekonomiska sanktioner. Detta har från svensk sida hävdats vid otaliga tillfällen. Vissa länder som i sin iver har velat förmå generalförsamlingen till att besluta om sanktioner har också blivit föremål för kritik. Jag vill framhålla detta, eftersom sådana oriktiga informationer har spritts bl. a. genom en del tidningar.

För att få ett klarläggande beträffande gällande sanktioner mot Rhodesia vill jag redovisa vissa fakta. I resolution nr 217 av den 20 november 1965 uppmanade säkerhetsrådet för första gången till omfattande ekonomiska sanktioner; det var första gången i Förenta Nationernas historia som man har beslutat om sanktioner.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Rådet konstaterade inte klart på vilket sätt den dåvarande situationen ansågs utgöra ett hot mot freden, vilket utgör en förutsättning för vidtagande av sanktioner. Resolutionen kan inte sägas juridiskt förplikta FN:s medlemsstater att oavsett alla rättsliga och praktiska konsekvenser tillämpa ekonomiska sanktioner på ett sådant sätt som stadgens artikel 41 ger möjligheter till.

Men rådet uppmanade i resolutionen alla stater, att icke upprätthålla diplomatiska förbindelser med den illegala regeringen och att inte förse denna med krigsmateriel samt att göra sitt yttersta för att bryta alla ekonomiska förbindelser med Syd-Rhodesia och därvid införa embargo på olja och petroleumprodukter.

Ytterligare en resolution har senare antagits. Det är resolution nr 221 av den 9 april 1966. Där konstateras att situationen i Syd-Rhodesia utgör ett hot mot freden. Då förelåg alltså förutsättningar för ytterligare sanktioner.

Jag vill emellertid framhålla en sak, och jag gör det genom att citera från denna resolution, nämligen att man har gett sanktionerna karaktären av ekonomiska sanktioner. Det står i paragraf 2 a i denna resolution, att medlemsstat skall hindra införsel till sitt territorium av asbest, järnmalm, krom, råjärn, socker, tobak, koppar, kött och köttprodukter samt hudar, skinn och läder, härrörande från Syd-Rhodesia och utfört därifrån efter den 16 december 1966.

Jag skall inte beröra detta ytterligare, utan har bara velat påvisa att sanktionerna är ekonomiska. Man har inte sagt någonting om sanktioner i övrigt. Det är också min uppfattning att vi skall tillämpa dem i Sverige. Jag vill emellertid tillägga, att om vi skall införa ytterligare sanktioner av idrottsligt, kulturellt eller annat slag, så skall inte en liten klick av aktivister bestämma det, utan det skall ske i laglig ordning av Sveriges riksdag eller regering. Om så blir fallet kan jag inte tänka mig

att några idrottsförbund kommer att fatta andra beslut.

Man kan också fundera litet över logiken i sammanhanget. Jag kan inte undgå att framhålla att vi anslår stora summor för Sveriges deltagande i olympiaden i Mexiko, där också Rhodesia deltar. Här har det nu uppstått en helt annan debatt än den som rör detta lands eventuella deltagande i olympiaden. Det var den ena saken jag velat framföra.

Jag skall sedan säga något om ungdomens ställning. Det ställs mycket stora krav på den. Den har en hård press på sig i skolan för sin utbildning. Jag förundrar mig inte över att dessa ungdomar inte alltid har tillräckligt med tid för att skaffa sig informationer i många kanske ganska komplicerade saker. Vi bör nog se med största förståelse på att det finns fog för en viss kritik. I första hand tror jag den kommer att undanröjas om vi får en bättre kontakt med ungdomen och den får bättre reda på vad som verkligen sker.

Det finns också i andra avseenden anledning att lyssna på vad ungdomen säger. Därmed vill jag inte påstå att vi kan genomföra allt som ungdomsgrupperna framför. Om dessa kan sägas utgöra ungefär tio årsklasser, så finns det 40—50 årsklasser av andra medborgare, som även måste ha sin demokratiska rätt att delta i alla landets beslut. Man kan alltså inte utan vidare skriva under på att om ungdomen för fram ett krav så kan det genomföras. Däremot kan man alltid diskutera det den för fram.

Ungdomsorganisationerna har arbetat så länge, att jag är säker på att flertalet av kammarens ledamöter i någon form har deltagit i ungdomsarbete. De första avdelningarna i centerns ungdomsförbund t. ex. bildades år 1917 och förbundet 1919. Jag vet att flertalet av centerpartiets ledamöter här har arbetat inom dess ungdomsförbund och har förståelse för vad som utträttades där då. Centerns ungdomsförbund har

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

också under mycket lång tid varit Sveriges största politiska ungdomsförbund. Det är det inte nu, utan det socialdemokratiska ungdomsförbundet har gått förbi. Centerns ungdomsförbund hade, när det var som störst, 116 000 medlemmar och var därmed det största politiska ungdomsförbundet som någonsin existerat i ett demokratiskt land.

Jag vill understryka att ungdomsförbunden har tagit avstånd från våld. Det framgick av det tal som hölls vid tisdagens sammanträde med regeringsledamöter. Det har inte tillräckligt betonats i pressen. Det är möjligt att andra partier kommer att deklarerar för sin del; jag skall emellertid be att få citera några ord av centerns representant vid det sammanträdet: »Att använda demonstrationsformen i opinionsbildande syfte skall vara en självklarhet i ett demokratiskt land som borde kunna accepteras av alla grupper. Självklart är att demonstrationer skall ske under demokratiska och organiserade former. Våld kan aldrig accepteras som övertalningsmetod och politisk påtryckning». Samma talare framhöll, att en del grupper har vid demonstrationerna visat en mycket ringa respekt för lag och ordning och gjort sig skyldiga till lagövergrepp som inte på något sätt kan försvaras. Om än dessa grupper har samma målsättning som huvudparten av de aktiva ungdomarna, har de genom sitt klandervärda uppträdande skadat demonstrationernas målsättning.

Centerns ungdomsförbund har alltså bestämt tagit avstånd från de våldsmetoder som har använts.

En av demokratins grundregler är självfallet att vi skall ha mötesfrihet, d. v. s. frihet att samlas på olika sätt. Det gäller såväl demonstrationer som anordnande av tävlingar. Jag vill uttryckligen understryka, att detta måste gälla för *alla* och inte för vissa grupper. Om en grupp anordnar en fullt laglig offentlig tillställning, skall den inte få hindras av en liten klick med olagliga medel, även om man inom den klicken

tycker illa om det syfte som denna tillställning har. Det finns väl många möten som vi här i kammaren inte skulle gilla, men inte skall vi väl gå dit och föra oväsen för att den som skall tala inte skall få tillfälle att framföra sina åsikter. Det vore ju motsatsen till mötesfrihet. Denna princip måste ju gälla vid alla tillfällen, även om man inte delar den uppfattning som framföres. En del möten har dock faktiskt förhindrats och därmed har man kränkt den viktiga princip som mötesfriheten är.

Tror verkligen den där lilla juntan, som i en del fall har förhindrat olika offentliga tillställningar, att den skall regera mot svenska folkets vilja? Jag vill betona, att det rör sig om en ytterligt liten grupp, som visserligen är högröstad och aktivistisk på olika sätt, men som absolut inte bör få bestämma över svenska folket.

Jag kan konstatera att det i alla samhällsgrupper över hela landet råder en mycket stor bitterhet mot dessa extremister, som har börjat tillgripa våld och som hotar vår demokrati. Vi kan tänka oss hur det skulle bli i vårt land om andra grupper började tillämpa samma metoder. Låt oss säga att till Båstad hade kommit några tusen aktiva idrottsmän och sagt, att »här skall vi hålla ordning». Vad skulle det bli av vårt statsskick om det finge gå till på det sättet. Det tänker man inte på.

Dessa aktivister, som går till attack mot polisen ena dagen, kan nästa dag av samma polis begära skydd för sig själva. Då har de ingenting att invända emot polisens skyddsåtgärder.

Demonstrationer skall absolut tillåtas, men de skall ske under laglig form. Vi skall begränsa demonstrationsrätten så litet som möjligt.

När socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen, för att bättre kunna genomföra sina demonstrationer, föreslog att 1 maj skulle bli helgdag utan kyrklig karaktär, så hade vi inom vårt parti ingenting att erinra häremot trots att vi själva inte deltog i några demonstra-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

tioner, utan vi röstade för detta förslag.

Sedan jag givit mitt erkännande åt justitieministern, skulle jag emellertid vilja ta upp ett par saker som jag inte riktigt gillar. Statsministern yttrade vid ett tillfälle i TV eller radio, att om man hade frågat regeringen innan tennismatchen i Båstad skulle spelas, så hade regeringen avrått från att anordna den. Och när enligt ett tidningsreferat statsrådet Palme vid mötet i tisdags sagt, att Tennisförbundet »omdömeslöst» har utmanat en bred opinion, så anser jag det precis lika felaktigt.

Hur skulle vi egentligen se på rätts-sambället om det kunde inträffa att Svenska Tennisförbundet, som är en demokratisk organisation, i överensstämmelse med Riksidrottsförbundets bestämmelser under fullt lagliga former beslutar att spela en tennismatch och landets statsminister, och kanske också statsrådet Palme, uppmanar förbundet att inte anordna denna fullt lagliga tävling — detta som en eftergift åt extremistiska grupper som hotar att med våld hindra tävlingens genomförande?

Rikspolischefen har ju anfört att man inte skall tillämpa sådana metoder. Jag kan inte acceptera en sådan rättsuppfattning, att man skall behöva vädja om att en laglig tillställning skall inställas därför att extremister tänker förhindra den med våldsmetoder.

Jag skulle vilja påpeka en sak, som kanske är observerad och som har nämnts i andra kammarens debatt, nämligen kostnaderna för olika upptåg som förekommer. Justitieministern nämnde att ett belopp av 5 miljoner kronor om året går åt för bevakning av ambassader m. m. i Stockholm. I ett utlåtande från statsutskottet för någon tid sedan begärdes ett belopp, som riksdagen också beviljade, på 58 375 kronor 22 öre för täckande av kostnader för reparationsarbeten i samband med skadegörelse mot amerikanska ambassaden i Stockholm. Formellt har ju staten rätt att återkräva detta belopp, men någon

större förhoppning att staten kan få igen något kan man inte ha.

Jag undrar just vad skattebetalarna, särskilt de som har låg inkomst, kommer att tänka i längden, hur glada de kommer att bli att få betala så stora summor som 5 miljoner kronor om året för denna extra bevakning och för kostnader som onyktra personer orsakar när fönster slås sönder på ambassader. Ser skattebetalarna närmare på detta, kommer de inte att bli så förtjusta över vad som förekommer.

Det är anmärkningsvärt att man från FNL-gruppen har deklarerat att man skulle samla in pengar för att betala ådömda böter. Det är samma mentalitet: när en människa har ådömts straff enligt svensk lagstiftning skall man eliminera detta straff genom att samla in pengar, så att vederbörande slipper att vidkännas straffet. Även detta är en form av våldsmentalitet; man underkastar sig inte svensk lagstiftning utan man försöker att eliminera straffet.

Jag kan inte fråga justitieministern formellt — jag skulle i så fall ha gjort det tidigare — men jag vill ändå rikta uppmärksamheten på en frågeställning. Nog är det många som undrar hur kontrollen egentligen är beskaffad beträffande alla de hössor med olika namn på, som sträcks fram emot oss här i Stockholm och på andra platser. Vart tar pengarna egentligen vägen? Det kanske är mycket svårt att ordna sådan kontroll, men nog börjar man bli alltmer undrande hur insamlingarna går till och vad pengarna användes till.

Det skulle helt säkert kunna vidtagas en hel del åtgärder för att förhindra de besvärligheter vi nu har. När vi nu diskuterar problemen här i kväll bör vi ta upp olika saker till diskussion.

Jag tycker knappast att Sveriges Radio och TV i detta fall uppträder på ett korrekt sätt. Det riktas uppmärksamhet på ibland mycket obetydliga grupper, vilket inte är på sin plats. Det finns stora ting, som televisionen inte bryr sig om att ta upp, men när vi hade vår utri-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

kesdebatt uppträdde 10—15 personer vid ingången till riksdagshuset med plakater för att demonstrera. Det må de gärna göra, det har jag ingenting mot, men att det väckte sådan uppmärksamhet att det borde föras fram i TV kan ifrågasättas. För att få några bilder måste fotografen fösa ihop plakatbärarna, så att det såg någonting ut att visa i Aktuellt. Jag tycker verkligen inte att det är på sin plats att ge publicitet åt 10—15 personer som stannade en stund tills de tyckte att det blev för kallt och gick därifrån.

Det skulle också kunna sägas mycket om hur pressen behandlar olika nyheter. I Aftonbladet talas exempelvis om idrott och politik. Där stod på ett ställe: »Idrottens högste chef: Visst hör politik och idrott ihop.» Längre ned stod det, att ställd mot väggen i en svår och intrikat fråga ger riksidrottens högste chef, Henry Allard, Aftonbladet följande svar: »I princip gillar jag tesen att idrott och politik inte hör ihop.» Detta föranledde dock en rubrik, som jag anser står i rak motsats till vad som egentligen hade sagts.

Det är en underlig mentalitet som kommer till synes när man frågar extremistgrupperna, om de skall trappa upp attackerna mot polisen. De svarar då: »Ja, det är mycket möjligt, ty om polisen gör det, måste vi också göra det, eftersom det är vi som blir attackerade.» De menar alltså att det är polisen som går ut och attackerar dem, när polisen gör sin plikt — med användande av medel som jag inte alls anser har varit särskilt hårda.

Jag vill säga justitieministern, att om det skulle behövas förstärkningar för polisen, tror jag att det finns ett helhjärtat stöd från riksdagens sida att också ge de anslag som kan behövas.

Slutligen vill jag nämna en sak som det varit en viss diskussion om, nämligen om man för demonstrationer skulle kunna göra endast en anmälan och alltså inte söka tillstånd. I likhet med justitieministern anser jag, att den vägen

icke är framkomlig. Det skulle inte vara praktiskt genomförbart att endast sända in en anmälan om att man ämnar demonstrera på t.ex. Kungsgatan eller Drottninggatan. Vi kan inte ha en sådan ordning. Bland annat för att trafiken skall kunna löpa och ordningen upprätthållas måste man bekväma sig att lämna en ansökan om att få demonstrera. De lojala organisationerna kommer säkerligen inte att protestera mot ett sådant förfarande.

Herr talman! Jag tackar justitieministern än en gång för svaret och jag vill betyga att jag anser det vara en för demokratin viktig sak att vi inte låter små, högröstade, aggressiva aktivistgrupper bestämma över svenska folket, utan att vi vidtar alla de åtgärder som kan försvara vårt demokratiska styreskick och ser till att lag och ordning upprätthålles i vårt land.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga med anledning av bästadskravallerna. Den berör inte alls utrikespolitiken. I så fall hade jag vänt mig till utrikesministern — eller eventuellt till herr Palme, som ju talar om och svarar på det mesta.

Som vanligt — justitieministern och jag brukar ju alltsedan 1961 då och då resonera om rättsvårdsfrågor — visar svaret med vilket allvar statsrådet ser på läget. På den goda viljan att hävda ett rättsskydd är det inte att missta sig.

Den regeringsanknutna delen av riksdagens första lagutskott brukar också betona, att regeringen sedan årtal med uppmärksamhet följer frågan om och resultatet av sin rättsvårdande verksamhet. Det kan emellertid betvivlas att det kan vara en alltför upplyftande samsättning att därvid konstatera, att antalet till polisens kännedom komna brottsfall stigit från att 1961 ha varit 282 000 till att 1967 vara 437 000, dvs. med cirka 50 procent.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Justitieministern har tidigare i propositioner konstaterat att våldsbrotten blivit allt flera och rårare. Han har även nu varit inne på den saken. Såsom jag i interpellationsdebatten om gatukravallerna den 2 maj erinrade om har polismyndigheterna konstaterat en ökad demonstrationstendens och mera elakartade uttryck därav alltsedan hötorsintermezzot sommaren 1965. År 1963 förekom i huvudstaden 9 demonstrationer, 1964 var det 6 stycken, 1965 var antalet 75 och 1966 var det 66 och fram till den 15 oktober 1967 hade 95 demonstrationer anordnats. Polisen har också konstaterat att vid upprepade tillfällen kravaller anordnats och demonstranter mobiliserats från den ena staden till den andra.

Polismästaren i Stockholm framhöll vid ett föredrag i Juridiska föreningen i Uppsala, att polisen ganska väl följde hur man vid behov inmobiliserade tillräckligt entusiastiska kravallintressenter.

Jag har i en interpellation den 16 januari i år begärt att man skall röja upp bland dessa gangsterligor, så att polisen kan ägna sig åt annan likaledes eftersatt verksamhet. Statsrådet konstaterade svårigheterna därutinnan och att de verkliga anstiftarna sällan öppet framträder utan skickar fram en del ungdomar, som då råkar illa ut och råkar i klammeri med polisen. Statsrådet sade dagen före Båstadskravallerna — det var således när jag fick svar på min interpellation — att »de tilltag som har blivit så moderna måste vi försöka förebygga på olika sätt».

Jag hänvisar också till att inom rikspolisstyrelsen numera finns, som statsrådet också omnämnde i sitt svar dagen före Båstadskravallerna, en särskild arbetsgrupp med uppgift att studera problemen och framlägga förslag till åtgärder för att med minsta möjliga våld effektivt upprätthålla ordning och säkerhet i samband med demonstrationer. Det är ju en målsättning till vilken vi alla gärna ansluter oss. Interpellations-

svaret gavs som sagt före Båstadsupploppet, och jag minns att jag då sade, att det fordras mycket mod till att känna förtröstan om att det skulle gå bra.

Statsrådet har nu i sitt svar på min fråga den 4 maj klart angivit sig dela min uppfattning att hos regeringen och polismyndigheterna skyldighet klart föreligger att trygga rättsskydd åt *alla* medborgare, oavsett deras åsikter — exempelvis även kravallungdom och tennisspelare — mot tvång, våldförande, sabotage eller annat intrång som kränker deras medborgarrätt. Detta bör, såsom jag i min fråga också har framhållit, gälla *alla* i vederbörlig ordning medgivna tillställningar — både demonstrationer och exempelvis idrottstävlingar.

Här har nu ordningsmakten misslyckats, låt oss konstatera det, i *båda* fallen, och jag har därför frågat, om statsrådet avser att vidtaga ytterligare åtgärder för bättre ordning. Jag har i första hand efterfrågat ytterligare anvisningar till polismyndigheterna för att ernå bättre resultat och bättre effektivitet men också eventuella förslag om förstärkta resurser.

Statsrådets principiella inställning kan jag gärna ansluta mig till. Jag har aldrig funnit annat än att justitieministern har det bestämdaste och klaraste intresse för att med de resurser, som ställs till justitiedepartementets förfogande, försöka åstadkomma de resultat som denna principiella inställning innebär. Däremot betvivlar jag allvarligt att den målsättningen kan klaras med nuvarande resurser.

Visst kan man, som det har sagts, utnyttja den stockholmska kravallpolisens tämligen rika erfarenhet på området. Visst kan man genom omDispositionering av tillgängliga personella resurser möta hotande intermezzon, när dessa annonseras så tydligt som i Båstad, där man ju på förhand fick rapporter om att någonting skulle hända och till och med kunde sammanträda inom polisstyrelsen och resonera om vilka åtgär-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

der som skulle vidtagas. Men vi vet — och det är jag också ense med statsrådet om — att det här är fråga om en synnerligen välorganiserad kedja av ligor med klart syfte att hetsa mot polisen och att bryta ned lag och ordning.

Det politiska syftet framträder inte alltid lika tydligt, men syftet att hetsa de s. k. massorna mot ordningsmakten är genomgående klart. Demonstrationsrätten att med iakttagande av lag och ordningsföreskrifter säga sin mening klart och fritt måste skyddas.

Här är det dock fråga om människor som utnyttjar de lojala medborgarnas demonstrationer för att bryta sig in och snedvrیدا dem. Vi minns den förstamajdemonstration, då man ordnade med talkörer: »Tage och Geijer — Lyndons lakejer». Vi har sett en hel rad fall där man brutit sig in i hyggliga och anständiga människors demonstrationer, genom vilka dessa människor i laga ordning velat markera krav som enligt deras mening bör aktualiseras. Men det är uppenbarligen en viktig uppgift för de rättsvårdande organen och för ordningsmakten att förhindra sådana inbrytningar, hindra en snedvridning av de egentliga demonstrationerna.

Vi vet att polismyndigheterna i fjol begärde 2 900 nya befattningar, att länsstyrelserna begärde 2 700 och att regeringen i statsverkspropositionen stannade vid några hundra, medan den s. k. oppositionen ville lägga till 114.

Vi vet också att polisen år 1966 hade 2 000 000 och år 1967 inte mindre än 2 400 000 övertidstimmar. För innevarande budgetår räknar man inom polisen med 3 000 000 övertidstimmar, motsvarande cirka halvtannat tusen ordinarie polistjänster. Jag vill ärligt säga, att det inte kommer att lyckas att organisera helt otillräckliga resurser för att klara alla de uppgifter som jag är övertygad om att statsrådet allvarligt önskar att polisen skall kunna lösa.

Statsrådet har hänvisat till möjligheten att disponera huvudstadens polis

som ett slags central beredskapsreserv; det har skett i ett tidsningsuttalande. Jag tror att de stockholmska polismyndigheterna har en mera realistisk uppfattning när polismännen konstaterar att dessa politiska gangsterligors aktivitet bundit en styrka motsvarande ett polisdistrikts vid att vakta utländska beskickningar. Skall det vara rimligt att vi har sådana förhållanden? Polismännen i Stockholm konstaterar att med de begränsade resurser man nu har blir den normala bevakningen inom distrikten starkt eftersatt och många gånger helt obefintlig. Skall det vara på detta vis? I Stockholm hade polisen under 1967 344 000 övertidstimmar. För Stockholms del har årets riksdagsbeslut medfört 50 nya tjänster under budgetåret 1968/69, vilket knappt torde motsvara arbetstidsförkortningen.

Jag är inte specialist på Stockholms ordningsproblem, men det system för inbördes hjälp genom disponerande av polis inte bara på länsplan utan över hela riket, som här antytts såsom effektivt, skapar uppenbarligen ännu större risker för att krafterna överansträngs. Det systematiska undermineringsarbetet, då ligister och oerfaren ungdom med än den ena och än den andra motiveringen hetsas mot polis, mot lag och ordning, gör det nog omöjligt att lösa problemen utan ett både-och: både effektivare organisation och förstärkta resurser. Ordningsmakten ute i länen måste förstärkas. Statsrådet har betonat att om polisen är tillräckligt manstark kan den förebygga kravaller, och då erfordras inte kraftåtgärder från polisens sida i samma utsträckning. Jag tycker att det är en klar och hygglig målsättning, men ur denna synpunkt är det ju så mycket viktigare att polisen har tillräckliga personella och andra resurser.

Jag är tacksam för den goda viljan och önskan att lösa problemen på ett sätt som tillfredsställer kravet på lag och ordning, men jag betvivlar starkt att det verkligen finns tillräckliga resurser för att komma till rätta med det

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

systematiska underminerandet av lag och ordning — de organiserade åtgärder som kan sättas in både på en ort och på en annan och som inte alltid annonseras lika barnsligt som fallet var med bästadskravallerna.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar som justitieministern har lämnat på min fråga, men jag vill redan från början säga att jag beklagar att justitieministern har behandlat hela det här problemet så snävt som det framgår av interpellationssvaret. Snävheten hänför sig till att man koncentrerat svaret till bästadskravallerna och de frågor som direkt sammanhänger med Båstad.

I själva verket är det ju så, att den debatt som vi för närvarande för om demonstrationer, om gatuslagsmål, om våld och ohörsamhet mot polis och ordningsmakt inte bara kan hänföras till vad som inträffade i Båstad för några veckor sedan. Båstadsdemonstrationerna är, som jag ser det, endast ett led i en systematisk eskalering av demonstrationer med våld. I Stockholm har upplopp och sammanstötningar mellan polis och demonstranter mer eller mindre blivit ett regelbundet inslag i stadsbilden. Hötorsintermezzot sommaren 1965 tycks på något sätt ha blivit den tändande gnistan för en medveten upptrappning av både antalet demonstrationer och intensiteten i dessa. Nu har man dessutom kommit i ett läge då demonstranterna spritt sina skaror även utanför Stockholms gränser.

Med hänsyn till att bästadskravallerna inte kan betraktas som en engångsforeteelse hade det varit på sin plats om justitieminister Kling i sitt svar på interpellationer och frågor som ställts hade sökt ge en mer ingående redogörelse för hur denna demonstrationsvåg utvecklats under de senaste åren. Man hade då fått ett helt annat perspektiv

på situationen än vad man får nu. Det är ju också känt att justitieministern sitter inne med ett betydande sakligt material på den här punkten som inte borde undanhållas riksdagen.

Under de senaste två åren har åtskilliga händelser inträffat som har direkta beröringspunkter med kravallerna i Båstad. Låt mig nämna några exempel för att illustrera detta.

I november 1966 fick ett informationsmöte om Vietnam i Medborgarhuset på Söder i Stockholm avbrytas efter det att en stor grupp FNL-anhängare gjort all ordnad mötesverksamhet omöjlig. I december 1967 avslutades ett FNL-möte i Folkets hus med att tusentalet demonstranter sammandrabbade i en hård och utdragen kamp mot polisen. I januari 1968 utsattes en amerikansk OECD-ambassadör för ett, låt mig kalla det, regelrätt överfall. En månad senare, i februari, tvingade hundratalet demonstranter en utländsk diplomat att avbryta ett utrikespolitiskt föredrag som han höll inför Umeåstudenterna. I mars i år ryckte demonstranter ut mot polisspärrear som hade uppriktats runt hotell Foresta för att skydda en internationell konferens. I söndags försökte extremister storma Wenner-Gren Center där Israels utrikesminister talade.

Detta är bara axplock, men de är ett fåtal exempel på hur demonstrationerna har utvecklats under den senaste tiden. Det är tillräckligt för att visa den systematik som de aktivistiska vänsterextremisterna använder när de missbrukar demonstrationsrätten för att störa mötesfriden och för att slå sönder de demokratiska former för opinionsyttringar som ett demokratiskt samhälle är skyldigt att erbjuda medborgarna.

Men låt oss försöka reda ut begreppen något. Det finns anledning att göra det för dem som har haft tillfälle att lyssna på regeringens dialog med oppositionen i andra kammaren. Det är uppenbarligen skillnad mellan lagliga

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

och riktiga demonstrationer och de demonstrationer som nu kommit i blickpunkten. Vi stöder naturligtvis — och måste göra det — alla demonstrationer som sker i lagliga och hyfsade former. Dessa demonstrationer är ju ett uttryck för medborgarnas demokratiska politiska vilja, och de utgör en demokratisk metod bland flera andra metoder att ge uttryck för meningsriktningar. Det är alltså med andra ord fråga om ett led i den demokratiska opinionsbildningen.

Det är också alldeles klart att vi i denna generation och i det årtionde vi nu lever i har anledning att erinra oss den mycket stora roll som demonstrationerna spelade vid demokratins genombrott i Sverige. I en tid då man av skilda anledningar inte släppte fram nya idéer på de sedvanliga kanalerna i samhället, var det nödvändigt att använda demonstrationer.

Men det paradoxala i dagens läge är ju att trots den mycket starka utvecklingen av massmedia, t. ex. tidningspressen, och trots den ökade utbildningen, som lett till ökade möjligheter för medborgarna att följa med och delta i opinionsbildningen, tycks vi nu ha kommit i ett läge som har vissa beröringspunkter med den situation som tidigare rådde, då det var nödvändigt att använda demonstrationer för att ge eftertryck för sina åsikter. Vad jag tänker på är den likriktning av massmedia som vi upplever i det moderna samhället. En likriktning som bl. a. visat sig i Sveriges radio och TV — man skulle kunna kalla det för likriktningsmonopolet. Det är klart att det då är viktigt att man har tillgång till demonstrationen som ett medel för att ge uttryck åt andra åsikter än dem som massmedia för fram. Mass medias dominans och koncentration behöver med andra ord avbalanseras.

Låt oss göra ett tankeexperiment — och det behövs inte mycket fantasi för det. Låt oss tänka oss att Sveriges radio, Dagens Nyheter, Expressen och Af-

tonbladet — de senare tidningarna med en upplaga på cirka 1,5 miljon exemplar — på grund av politiska värderingar ensidigt skulle driva en viss uppfattning eller undanhålla viss information. Det är klart att i det läget behövs alla medel, inte minst demonstrationen, för att motverka en sådan ensidighet i information och opinionsbildning.

Men på sistone, herr talman, har ordet demonstration i många sammanhang fått en dess värre negativ betydelse. Det är därför att det inte längre är fråga om enbart fredliga manifestationer och opinionsbildningar i demokratiska och lagliga former. Det är därför att man har drivits in i en situation där våld och terror används. Demonstranterna angriper med våld olika företeelser som av skilda, inte redovisade anledningar misshagar de s. k. demonstranterna. Man söker angripa misshagliga länders ambassader och trakassera officiella representanter för dessa stater. Man försöker störa och omintetgöra möten där mening framförs som vederbörande ogillar. Man söker över huvud taget med våld hindra arrangemang som visserligen är fullt legala men som enligt demonstranternas subjektiva uppfattning — och ofta av helt andra, utomstående skäl bestämnda uppfattning — inte borde få äga rum. Det är en kuslig mentalitet som på det här sättet kommer till uttryck.

Demokrati har ibland karakteriserats som en styrelse genom diskussion. Men de här nya demonstranterna och demonstrationsformerna tycks inte ha någon respekt för demokratin, därför att demonstranterna inte vill diskutera. De vill inte föra ett artikulerat samtal. De vill argumentera med knytnävar, stentar och påkar.

Att leva i en demokrati förutsätter tolerans och generositet. Alla i en demokratisk stat måste finna sig i att där förekommer mycket som man personligen inte gillar. Framför allt måste man

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

finna sig i och inordna sig i de demokratiska formerna. Det är på denna punkt som de demonstrerande extremisterna brister. De representerar en högröstad intolerans och i vissa fall också ett öppet lagtrots. De vet att de utgör en i själva verket obetydlig minoritet, men de gör inte desto mindre anspråk på att i viktiga avseenden få dirigera utvecklingen.

Vad jag talar om här är den kategori som utgör kärntruppen i den aktivistiska skaran. Som jag ser det utgör de i själva verket en mycket liten minoritet, framför allt bland ungdomarna. Vad som gör dem farliga är deras förmåga att dra andra till sig, att blanda in annan ungdom som är demokratisk och som vill med demokratiska medel påverka och förändra samhället. I fallet Båstad har det uppenbarligen varit många som handlat i god tro och mer eller mindre aningslöst dragits med i aktioner som innebär ett åsidosättande av demokratins regler. Jag tror personligen att man skall vara försiktig med negativa värdeomdömen om dessa aningslösa. Hur lätt måste inte dessa ungdomar få den föreställningen att det är något lovvärt som de håller på med, när t. ex. socialdemokraternas största tidning i långa stycken solidariserar sig med den vänsterextrema aktivismen och när radio och TV med en illa dold medvetenhet ägnar uppträderna sina speciella publicistiska omsorger.

Jag är övertygad om att lösningen på problemet i stor utsträckning ligger hos de ideella och demokratiska ungdomsorganisationerna. Om dessa organisationer medvetet och klart och objektivt tar avstånd från den vänsterextremism som nu råder eller den vänsterradikalism som nu leder de värsta våldsamheterna och som ju dessutom direkt uppmanar till våld, då tror jag att vad som nu händer kan bli en övergångsföreteelse. Ungdomsorganisationerna, alltså de demokratiska, måste själva dra en klar linje gentemot de radikalextrema

eller andra extrema rörelser. De måste då också känna att statsmakterna inte svävar på målet när det gäller stöd till de demokratiska organisationerna, då dessa tar avstånd från de företeelser vi nu diskuterar.

På den här punkten har regeringen försummat sig. Regeringens tidigare handfallenhet och det intryck av tveksamhet som statsminister Erlanders uttalanden gett har skapat osäkerhet om vad som är rätt och riktigt. En sak måste vara alldeles klar — samhället kan inte och får inte tolerera en aktivitet som innebär ett åsidosättande av demokratiska spelregler. Hur man än i övrigt vill komma till rätta med de aktuella problemen, så måste man på den punkten säga ifrån på ett klart och otvetydigt sätt. Det är en skyldighet som vi inte kommer ifrån. Var och en som svävar på målet i det avseendet gör vår demokrati en tjänst och motverkar en utveckling till det bättre.

Ur denna synpunkt är justitieministerns interpellationssvar i ett avseende en stor besvikelse. Ty på samma gång som justitieministern erkänner att lag och ordning måste upprätthållas och att ansvaret härför under alla förhållanden vilar på polisen, underlåter han nämligen att ge polisen de resurser som fordras för att den skall kunna fylla sin uppgift. Regeringen delegerar helt riktigt ansvaret till polisen, men justitieministern gör på samma gång ett uttalande att det ansvaret och den uppgiften kan tillgodoses inom ramen för tillgängliga resurser, trots att erfarenheten nu visar att detta inte varit fallet.

Jag menar därför att man inte kommer ifrån ett krav att polisen måste förstärkas och ges ett ökat stöd av överordnade myndigheter. Vi har i högerpartiet i en partimotion till årets riksdag begärt en sådan förstärkning, och vi beklagar att regeringen sagt nej. Polisen har till följd av de våldsamma demonstrationerna, särskilt i Stockholm men också på andra håll, fått en

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

så stor ökning av sin arbetsbörda att redan detta motiverat en ökning av dess resurser.

Låt mig ge några statistiska exempel på denna arbetsbörda! Den arbetsinsats som polisen i Stockholm fått lägga ned på demonstrationsverksamhet under förra året överstiger gott och väl 100 000 arbetstimmar. Befarade våldshandlingar enbart mot ambassader och diplomatpersonal har krävt en polisövervakning på utsatta platser dygnet runt under det gångna året, motsvarande en arbetsinsats av i runt tal 58 000 timmar. Den rörliga bevakningen av demonstrationståg beräknas ha krävt ungefär 27 000 arbetstimmar. Därtill kommer ett omfattande utrednings-, planerings- och ledningsarbete till följd av demonstrationerna. För skattebetalarna beräknas demonstrationerna ha vållat en betydande merkostnad. Jag hörde att justitieministern hade beräknat denna till fem miljoner kronor. Jag trodde att det höll sig omkring en miljon kronor enbart i Stockholm föregående år. Jag kan naturligtvis inte bestrida justitieministerns siffra. Den är så mycket allvarligare. Följden för allmänheten har alltså blivit att skadegörelsen kostat stora pengar och att de redan tidigare knapphändiga polisresurserna bundits för specialuppgifter i stället för att koncentreras på ordinarie arbetsuppgifter. Det är också en del av förklaringen till att tunnelbanestationerna här i Stockholm är så osäkra platser och att brottsligheten ökar på ett oroande sätt.

För en tid sedan, framhöll visserligen en polischef att Stockholm är en säker stad, förutsatt att man går och bor på de rätta gatorna. Men alla bor inte på de lugna gatorna.

Det finns därför många människor, inte minst gamla, som knappast vågar gå ut på stan efter skymningen. Detta illustrerar den situation som råder.

Men om justitieministern tar avstånd från en förstärkning av ordningsmakten och polisen, hur ställer sig då stats-

ministern till detta problem? Ja, statsministern har valt en annan utväg. Han har valt utvägen att inbjuda till en konferens med demonstranterna inklusive våldsverkarna och våldets organisatörer. Det finns anledning att ifrågasätta det förnuftiga i en konferens med den sammansättningen och av den omfattningen. Jag tror att många håller med mig när jag säger att det hade varit bättre att i första hand koncentrera sig på överläggningar med företrädare för de demokratiska ungdomsförbunden och andra organisationer som verkar på demokratisk grund. Regeringen har uppenbarligen ingen anledning att börja med att slå sig ned för att underhandla med dem som just genom sitt förakt för demokratins regler har skapat de problem som vi nu skall försöka lösa. Man kan uppenbarligen inte diskutera med dem som inte *vill* diskutera. Detta framgick också otvetydigt under mötet då representanter för extremistgrupperna frankt förklarade att de ingalunda hade för avsikt att diskutera formerna för sin aktivitet med regeringen. Men tydligen är justitieminister Kling beredd att svälja detta, eftersom man tog initiativet till att etablera en dialog med dessa odemokratiska element. Jag vill emellertid understryka beträffande dessa odemokratiska element att det här liksom tidigare i demonstrationerna är fråga om en mycket liten minoritet, en minoritet som egentligen borde kunna vara försumbar under förutsättning att man koncentrerat sig på de stora ungdomsgrupper som inte bara har ett demokratiskt sinne utan också vill utöva demokratin pratiskt i samhället för att förändra detta till det bättre.

Vad kom nu ut av denna konferens? Enligt uppgifter i pressen var det konkreta resultatet att en arbetsgrupp under ledning av herr Erlanders statssekreterare skall tillsättas för att utreda frågor kring demonstrationsrätten. Ja, det är kanske önskvärt. Men vilket syfte skall i så fall denna utredning ha? Hur kommer direktiven till den utredningen

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

att utformas? Det vet vi ingenting om, och justitieminister Kling har inte sagt något om detta i sitt svar. Men så mycket bör väl ändå redan nu kunna sägas ifrån att denna utredning under inga omständigheter bör syssla med åtgärder som kan vara ägnade att inskränka statsmakternas, polisens och ordningsmyndigheternas befogenheter för att komma till rätta med dessa extrema grupper.

I själva verket är det fråga om det inte behövs en uppstramning i attityden för närvarande. Men det räcker inte med detta. Man löser inte några problem genom att återgå till ett auktoritärt system. I ett upplyst samhälle och med den höga utbildningsnivå som våra ungdomar har borde det räcka med en ökad och omfattande upplysningsverksamhet om vikten av att man i alla kretsar iakttar demokratiska regler och respekterar gällande rätt.

Herr talman! Kravallerna i Båstad har också riktat uppmärksamheten mot två andra problem, dels den fara som ligger i att allmänheten börjar misstro statsmakternas möjligheter att upprätthålla lag och ordning och dels det internationella idrottsutbytet framtida frihet. Den reaktion som allmänheten i Båstad visade karakteriserades av många tidningar som mer eller mindre en »lynchstämning». Bl. a. demolerades en buss som vissa av demonstranterna hade köpt, och de tuffa demonstranterna måste söka skydd hos polisen. En tidningsman beskrev situationen på följande sätt: »En kompakt majoritet båstadsbor tyckte inte om demonstranterna, i varje fall inte deras metoder.» Det var onekligen ett understatement. »Demonstranterna har klart deklarerat sin inställning mot åsiktsförtryck», fortsatte tidningsmannen. »Men nu hindrade de betalande åskådare att se en tennismatch på inhägnat område.» Sedan frågade han: »Är icke detta åsiktsförtryck?»

Vad är nu resultatet av detta? Tyvärr har vi i dag inte fått några garantier

från regeringens sida om att Båstadsintermazzot inte skall upprepas. Det får vi först när regeringen med eftertryck förklarar att de lagar och regler vi ställt upp i detta land måste gälla alla, även dem som ogillar dessa. När regeringen sätter kraft bakom orden och ger bl. a. polisen möjlighet att fullt ut ingripa mot demonstrationer av detta slag får vi sådana garantier. På den punkten får samhället inte ge vika, om vi skall ha någon möjlighet att skapa respekt för demokratins spelregler och bland allmänheten inge förtroende för att myndigheterna har förmåga att upprätthålla lag och ordning. Sker inte detta löper vi risken att allmänheten tar lagen i egna händer, och då är vi ute på ytterst farliga vägar. Vad som hände nu senast i Malmö, där en bomb bringades att detonera i FNL-högkvarteret, bör därvid utgöra en allvarlig tankeställare.

Men även frågan om det internationella idrottsutbytet måste en sådan här gång tas upp. Hittills har den svenska idrotten tillämpat den principen att politik och idrott inte skall blandas samman. Den principen bör enligt min mening strikt upprätthållas. Så sker i andra länder. De vänsterradikala elementen får inte tillåtas driva oss bort från ett naturligt idrottsutbyte med andra länder.

Låt mig för övrigt illustrera ohållbarheten i att försöka förstöra och bryta sönder det svenska idrottsutbytet med andra länder. Det är en ohållbarhet som framstår särskilt tydligt om man ser vad som egentligen skedde i andra länder och mellan andra, oliktänkande länder i fråga om Davis Cup-matcherna. Den söndag som tennismatchen mellan Sverige och Rhodesia avstyrdes spelade i Tiflis Sovjet, den socialistiska rådsrepubliken, mot Grekland, en militärdiktatur. I Helsingfors vann Finland, en demokratisk republik, över Portugal, en diktatur och afrikansk kolonialmakt. I Teheran vann Iran, en mohammedansk stat, över Israel, en judisk stat — en

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

kombination där motsatta uppfattningar har långvariga historiska traditioner. I Prag vann Tjeckoslovakien, en socialistisk republik, över Brasilien, en förbundsrepublik, som vi vet — om jag uttrycker mig mycket försiktigt — för en grym apartheidpolitik mot indianerna.

Låt mig sluta med att säga att vår uppgift är att skapa bättre förutsättningar för att vår demokrati skall kunna fungera utan störningar från dem som ringaktar och saboterar den. Det innebär alltså att vi skall kunna hålla föredrag och föra debatter i detta land under bevarad mötesfrihet, att vi utan politisk inblandning skall få utöva idrottslig tävlan med alla andra nationer, att vi skall kunna röra oss på gatorna utan att riskera att få våra kläder förstörda genom extremistisk äggkastning, att vi skall kunna ta hit utländska gäster utan att de behöver uppvaktas av demonstranter samt att vi skall kunna garantera beskickningar och beskickningspersonal säkerhet och integritet.

Varje legal aktivitet — vi må ogilla den eller inte — skall kunna äga rum utan hinder av grupper som tycks anse att de åtnjuter något slag av dispens från lagens bestämmelser och de hänsynstaganden som vårt samhällsskick förutsätter.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Även jag vill tacka justitieministern för svaret. Innan jag kommenterar detta vill jag uppehålla mig vid en liten formalitet.

Justitieministern lämnade en muntlig sammanfattning av interpellationssvaret. Jag tycker det är en mycket bra metod — som tidigare har använts i viss utsträckning — att, när ett statsråd har ett långt interpellationssvar att lämna, i förväg låta dela ut detta och sedan bara lämna en kort muntlig sammanfattning av det. Jag är helt övertygad om att kammarens ledamöter tycker att detta är en mycket bra ordning. Jag

hoppas alltså att fler statsråd kommer att tillämpa denna metod. Det har kanske förekommit i större omfattning i andra kammaren än i denna kammare.

Sedan vill jag till att börja med slå fast några väsentliga punkter i den syn jag har på de problem som nu en tid har diskuterats så flitigt. Vi måste bestämt hävda att direkt eller indirekt våld inte kan godkännas som medel att förändra det svenska samhället. Allt tal om att en del människor inte accepterar det formalistiska skälet, att man måste följa demokratins spelregler, måste bemötas med skärpa. Här har alla demokratiska krafter en gemensam uppgift som inte fylls genom att man tiger eller slätar över. Jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern inte har hört till dem som har tegat och inte till dem som har slätat över. Även på den punkten tycker jag alltså att justitieministern skulle kunna vara ett föredöme för en del av sina kolleger.

Personligen uttalade jag på ett tidigt stadium att Svenska tennisförbundet inte borde anordna Davis Cup-matcher mot Rhodesia. Det var ju årets Davis Cup-match som gav anledning till de beklagliga händelserna i Båstad. FN-uttalandet om sanktioner mot Rhodesia tycker jag är en tillräcklig principiell grund att stå på. Det är orimligt att hålla individuella tävlingar med ett land som har fallit under en sådan FN-dom. På den punkten skiljer jag mig tydligt från en del av de föregående talarerna i denna debatt.

En annan sak är att när Tennisförbundet bestämde sig för att matchen skulle äga rum, så kan detta inte på något sätt ursäkta handlingar avsedda att med olagliga medel stoppa denna match som ju ändå var ett fullt legalt idrottsarrangemang. Våld får inte vara ett i Sverige godkänt medel att driva igenom sina åsikter.

Det kan inte tillhöra polismyndigheternas uppgifter att ge råd av detta politiska slag. Svenska tennisförbundet får givetvis arrangera sådana här matcher

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

på eget ansvar. Men vi politiker har till uppgift att just i en sådan här situation mot bakgrund av FN-beslutet också vara opinionsbildare. Rikspolischefen har sagt att det är självklart att polisen inte kan ge råd av detta slag, och det håller jag alltså helt med om. Den uppfattningen har ju också justitieministern.

Om man inom organisationen i fråga trots rådet från politiskt håll ändå beslutar sig för att hålla matchen, är det ju polismyndigheternas skyldigheter att vidta alla åtgärder som är erforderliga för att matchen skall kunna äga rum. Självklart bör inte hårdare metoder då användas än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Jag reagerar mot den ensidiga kritik som från en del håll har riktats mot polismyndigheterna och de polismän som haft att fullgöra sina skyldigheter. Anklagelserna går i många fall ut på att polismännen handlat upphetsat och överilat. Det är klart att det kan förekomma i sådana här situationer. Det är ju inga lätt bemästrade händelseförlopp som de kastas in i. Men av det som hittills framkommit finns ingenting som tyder på att dessa anklagelser skulle vara riktiga som allmän bedömning. Det vore önskvärt att fler personer i regeringen än justitieministern vid sina offentliga framträdanden ville understryka att polisen arbetar efter de instruktioner och bemyndiganden som regeringen i sista hand givit. Här i landet har polismyndigheterna liksom de militära myndigheterna att handla efter de riktlinjer som politikens makthavare drar upp.

Det har här redan flera gånger påtalats att polisen måste ha tillräckliga resurser för att fylla dessa uppgifter. Herr Holmberg talade om att högerpartiet har motionerat om större resurser för polisen. Herr Holmberg kunde möjligen ha demonstrerat enigheten inom oppositionen genom att tala om att även andra hade gjort samma sak och att oppositionspartierna var eniga i

statsutskottet då det gällde att förorda större resurser för polisen.

Trots vad justitieministern säger i sitt svar här, som väl skall ge en antydning om att han för sin del anser att polisen har tillräckliga resurser, undrar man om han inte mot bakgrunden av vad som har hänt har behov av att göra ytterligare någon kommentar till sitt svar.

Det finns en egendomlig uppfattning som går ut på att bara man själv får frihet att handla som man vill så bekymrar man sig inte för att detta kan komma att inkräkta på andras frihet. Detta är dock ett fullständigt felaktigt betraktelsesätt. Frihet är inte lika med att ta sig friheter. Var och en som vill använda sin frihet att demonstrera för sin uppfattning måste ta hänsyn till andras frihet att göra precis samma sak. Var och en som vill göra anspråk på yttrandefrihet för egen del måste också vara beredd att erkänna meningsmotståndarnas yttrandefrihet. De brott mot dessa väsentliga regler som har begåtts i vårt land under senare tid är skamfläckar på vår demokrati.

Låt oss gärna se över de bestämmelser som för närvarande gäller för demonstrationsrätten och mötesfriheten. Det skall tillsättas en utredning om den här saken, och det är bra, men, herr justitieminister, varje förändring av dessa regler, som skulle förstärka antidemokratiska krafters möjligheter att genom störnings- eller våldsmetoder göra yttranderätten till ett sken eller demonstrationsrätten till en rätt att störa meningsmotståndares demonstrationer och till att skapa möjligheter för övergrepp mot rättsordningen, kommer att mötas med motstånd från vår sida. Jag har heller ingen anledning att tro att justitieministern själv skulle vilja vara med om någonting sådant. Herr justitieminister, här har vi en gemensam uppgift för alla demokratiska krafter, och därför utgår jag från att den utredning som skall tillsättas kommer att innehålla representanter för samt-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

liga demokratiska partier. Det vore värdefullt om justitieministern ville meddela att så kommer att bli fallet.

Med detta har jag kommenterat en del av de svar som justitieministern har lämnat på mina frågor, men det finns dock ytterligare ett mycket intressant uttalande av justitieministern som jag vill ägna ytterligare någon uppmärksamhet. Jag frågade om statsrådet ansåg sig ha anledning att antaga att det bland demonstranterna finns personer som systematiskt verkar för att undergräva respekt för lag och ordning. Denna fråga besvarade justitieministern med ja. Det är ett mycket allvarligt konstaterande. Det måste ju innebära att myndigheterna har gjort iakttagelser som visar att det finns personer vilka ser som sin främsta uppgift att angripa det svenska rättssamhällets grundvalar, varvid de hänsynslöst utnyttjar de demonstrationer som skilda organisationer tar initiativ till. För dessa provokatörer är alltså omstörtning av lag och ordning huvudsaken och vidare att se till att de får så mycket publicitet som möjligt kring detta. Här får de ju också hjälp ifrån en del inslag i massmedia.

Jag vill fråga justitieministern om han har det intrycket att denna speciella samhällsundergrävande aktivitet har ökat under det senare året. Det vore mycket väsentligt om riksdagen finge besked på den punkten. Vidare vill jag fråga om regeringen har planer på att möjliggöra ökad uppsikt över sådana provokatörer, eller om regeringen anser sig veta tillräckligt mycket för att i framtiden bättre kunna undvika våldshandlingar av det slag som exempelvis ägde rum i Båstad.

Herr talman! Bakom dagens problem ligger något helt annat. Det är ungdomens svårigheter att växa in i det svenska samhället. Det är inget nytt problem. Varje ny generation har detta problem. Svårighetsgraden varierar i styrka för varje ny generation. Det är inte något speciellt unikt för Sverige;

det finns i alla länder. Man kan då fråga sig: Vad är orsaken till att ungdomens oro tar sig just sådana former, att protesterna riktar sig åt dessa håll? Jag skall inte på något sätt här försöka göra en analys av detta utan bara antyda några av de orsaker som jag tror ligger bakom.

Ungdomen reagerar mot orättfärdigheter av den här typen. Man reagerar mot rasförföljelserna i Rhodesia, Sydafrika och på andra håll. Man reagerar mot det koloniala förtrycket av typ Portugal. Man reagerar mot klyftan mellan fattiga och rika folk. Man reagerar mot oförmågan att skapa sådana förhållanden i det internationella samarbetet att kriget kan försvinna som ett medel att lösa konflikter mellan folken. Och man reagerar mot det på en del håll bristande intresset för reformering av demokratins arbetsformer. Denna senare punkt kommer vi att diskutera i morgon.

För min del instämmer jag i de grundläggande värderingar av moralisk karaktär som ligger bakom ungdomens opinion i frågor av denna typ. Otåligheten i reformkraven är ett positivt inslag i nutidsbilden. Från vårt håll har vi på det politiska planet försökt verka för dessa mål. Jag behöver inte påpeka att det skett med andra medel än en del av dem som tillgripits. Vi kommer att fortsätta vår strävan; de politiska partierna måste i handling visa att man förstår att otåligheten hos de allra flesta just har en rättfärdighetens grundval. Jag bortser alltså från typen provokatörer. Självkritik och självvranssakan är ett ofrånkomligt inslag i ett framåtskridande samhälle, men i ett demokratiskt rättssamhälle kan vi aldrig acceptera att denna kritik får gå icke-demokratiska vägar. Jag är alldeles övertygad om att den övervägande delen av den svenska ungdomen i dag har den uppfattningen. Man vill inte gå odemokratiska vägar, men man är så otålig.

Låt mig ta ett exempel på det utrikespolitiska planet.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Varför går det så långsamt att avskaffa kriget? Det är en fråga som jag har mött inte minst under senare år, då jag träffat en hel del ungdomar. »Varför klipper inte FN till?» säger man. Man använder det språket utan att med »klippa till» mena att militära medel skall användas. Man undrar varför inte FN klart bestämmer hur det skall vara. Här möter vi en mycket stor svårighet och samtidigt ett exempel på vilka opinionsbildande uppgifter vi har i detta sammanhang. Sverige vill ju på det sätt som är möjligt medverka till att utjämna motsättningarna mellan staterna. Medlemskapet i FN förpliktar härtill. Inom FN försöker man dock förhandla även med regimer som man står främmande inför och tar avstånd från. Förhandlingar är enda utvägen om FN:s principer om icke-våldsmetoder skall kunna tillämpas. Man måste med ord övertyga och skapa kontakter — inte använda våld. Men här kommer otåligheten in. Det tar så förfärligt lång tid innan de händer någonting, och det pratas alldeles för mycket. Ja, herr talman, det är klart att det pratas alldeles för mycket, men så länge förhandlingsbordet finns använder man naturligtvis inte andra metoder.

Mot denna bakgrund måste vi från de demokratiska partierna deklarerat att det är orimligt att ställa till våldsamma och skymfande demonstrationer mot representanter för andra stater, som den svenska regeringen i fullt samförstånd med riksdagens majoritet tar emot besök från, förhandlar med och tar kontakter med. Vi måste engagera oss för att förklara att just förhandlingar och kontakter ingår i förutsättningarna för en fredlig lösning av konflikter.

Från folkpartiets sida anordnades i måndags en konferens, där glädjande nog ett mycket stort antal experter på dessa problem deltog. Därvid fick vi dessa ting belysta. Vi kommer att hjälpa till med att sprida de synpunkter som där redovisades.

Jag tror att vi här har en mycket stor uppgift när det gäller att försöka förklara för ungdomen att det, om man vill ha en värld i fred, inte räcker att skapa opinion, utan man måste också försöka finna de former som är nödvändiga för kontakter mellan stridande parter, till vilka Sverige som väl är inte hör.

Jag har nämnt detta som ett exempel på svårigheterna att alltid vinna gehör för dessa synpunkter. I en del framträdanden som man gjort från regeringshåll under senare år tror jag att det hade varit mycket nyttigare om man mera hade betonat denna sida av saken. Man hade därmed också kunnat höja varningens finger mot dem som tror att demonstrationer kan lösa de flesta frågor.

Till sist! Onyanserade fördömanden av den ungdom som i lagliga former demonstrerar för det som den anser vara rätt och riktigt bara ökar klyftan mellan generationerna. Det måste göras skillnad mellan dessa demonstranter och de provokatörer som främst har i sikte att omstörta det svenska samhället. Markerandet av denna skillnad är i själva verket avgörande för inställningen till dem och därmed också för lösningen av de problem som vi här diskuterar.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för den del av svaret som rör min fråga, som ju bara är en detalj i den stora fråga som vi här diskuterar, nämligen hur man skall komma till rätta med de under det senaste året allmer upptrappade bråken eller upploppen i samband med förberedda och legala eller föregivet spontana demonstrationer. Den är föranledd av Bo Widerbergs — eller vems den nu kan vara — film från händelserna i Båstad. Enligt tidningarna fick justitieministern först löfte om att få se den, ett löfte som sedan togs tillbaka. Jag frå-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

gade mig då: Har inte polisen en egen film över händelserna eller en sådan serie stillbilder att man efteråt kan rekonstruera händelserna samt identifiera och komma åt oroselementen? Fredliga demonstranter kommer ju inte beväpnade med rör, påkar och ammoniakflaskor.

Av svaret finner jag att polisen sällan använder sig av film som bevismedel i sådana sammanhang. Tydligt har man inte heller haft sådan vid bästadsbråket. Jag beklagar detta, ty professionella provokatörer skall inte tillåtas att under sken av idealitet införa våld och annan kriminalitet som argument i samhällsdebatten. De måste hållas tillbaka och under uppsikt. Man måste försöka att i stället få ungdomen att förstå att man inte bekämpar våldet ute i världen genom att själva sänka sig till samma nivå.

Det måste sägas ifrån med klartext att vi icke kan tolerera våld i någon form, våldsapostlarna må sedan komma från Clarté, Vänsterns ungdomsförbund eller FNL-grupperna. Justitieministern och polisen skall veta att de har en kompakt opinion av landets medborgare bakom sig, när det gäller att komma åt våldsapostlarna, på vilken sida de än må befinna sig, ty våld föder våld.

Här vill jag helt instämma i vad föregående talare har framhållit i detta hänseende. Gatans parlament får inte råda. Att som Tidsignal nr 19 — jag har skriften i min hand — direkt propagera för våldsmetoder och framställa händelserna i Båstad som en seger för den demokratiska opinionen finner jag upprörande. Hur man bedömer lämpligheten av att anordna tävlingen i Båstad eller polisens arrangemang i samband därmed är i och för sig ovidkommande i detta sammanhang; diskussionen därom får inte skymma det stora och betydelsefulla i debatten, nämligen att det gäller att sätta stopp för varje form av våld.

Det är bl. a. ur dessa synpunkter jag

finner det önskvärt att man med hjälp av film och foto söker få fram provokatörerna och försöker tala eller straffa dem till rätta. De skall inte som råttor få krypa undan i den anonyma massans täckmantel. Vad råkar den enskilde ut för, om han vägrar lyda polisens order och angriper med järnrör eller andra vapen? Det kan inte finnas något ojust i att polisen filmar och fotograferar — det finns ju så många andra som gör detta — och det ger dessutom ett skydd för den oskyldige, som kanske av ren naivitet lockats in i en demonstration om vars verkliga syfte och innebörd han eller hon inte har en aning. Fast i bästadsfallet hade man ju i förväg hotat med att till varje pris stoppa tennistävlingen; och då borde väl även den mest ljusblåa idealist ha funderat ett slag över vad han höll på att ge sig in i.

Den debatt som förts visar att vi i alla de demokratiska partierna är eniga om att slå vakt kring den fredliga demonstrationsrätten.

Herr talman! Jag kan även ansluta mig till justitieministerns slutord om jag kastar om meningarna och säger: Vår uppgift är att värna lag och ordning i landet, ty utan lag och ordning kan ingen demokrati fungera och i andra hand, vår uppgift är samtidigt att värna demonstrationsrätten som ett väsentligt och värdefullt inslag i ett demokratiskt samhälle.

Vi löser båda uppgifterna om vi stoppar våldet — det är den saken det gäller.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det må vara mig tilllåtet att något kommentera de anföranden som frågeställarna hållit efter mitt svar på deras spörsmål.

Jag skall söka fatta mig kort och lovar att under inga förhållanden ge mig in på någon sådan lång litania som herr Holmberg höll — hans anförande tor-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

de vara det längsta som hållits i riksdagens historia på grundval av en tvåraders enkel fråga. Ändå beklagar herr Holmberg att jag inte sett till att debatten blivit ännu längre. På begäran av många kammarledamöter läste jag med hänsyn till den sena tidpunkten endast upp en del av svaret; det återstår ju många ärenden att behandla innan vi får gå hem. Men herr Holmberg beklagar att jag redovisat problemet alltför snävt, inskränkt mig till att behandla vad som inträffat i Båstad och de principiella riktlinjerna för polisens handlande i sådana här sammanhang. Ja, herr Holmberg, får man en interpellation och fyra enkla frågor, som i sig rymmer åtta, är det tillräckligt för att man inte skall sväva ut över den ram som frågeställarna angett.

Herr Holmberg ansåg bland annat att jag skulle ha lämnat en mera ingående redogörelse för hur demonstrationsrörelsen har utvecklats under de senaste åren. Jag tycker att det är onödigt att vid den här tidpunkten på dygnet belasta kammarens protokoll med något sådant när var och en kan gå till kammarens tidigare protokoll och läsa om dessa saker; vi har ju snart sagt efter varje episod haft en liten diskussion här i kammaren. Praktiskt taget alla de fall som herr Holmberg talade om har tidigare debatterats i riksdagen.

Det har här talats mycket om att polisens resurser inte skulle ha varit tillräckliga. Vi debatterade den saken den 6 mars här i kammaren, och vi debatterade den för exakt 14 dagar sedan i anledning av ett interpellationssvar som jag lämnade herr Ferdinand Nilsson. Jag tycker att det är överflödigt att klockan 21.23.50 upprepa den diskussionen. En diskussion om resurserna är i samband med båstadsfallet helt överflödig. Vi har tillräckliga resurser. Det gäller bara att de skall sättas in på rätt plats och vid rätt tidpunkt.

Ett par av de föregående talarna har berört frågan om de ideella organisationernas inställning till vad som har

förekommit, och man vill att de skall ta avstånd från grupper som anser att man bör få utöva våld i sådana här sammanhang.

Herr Bengtson talade särskilt om hur centerns ungdomsförbund vid statsministerns ungdomskonferens i tisdags hade tagit avstånd från våldsmetoderna. Jag som var närvarande vid denna konferens kan betyga att det var utomordentligt glädjande att höra representanter för den ena organisationen efter den andra i kraftiga ordalag ta avstånd från dessa våldsmetoder. Det är beklagligt att vissa tidningar i sina rubriker har framställt vad som där förekom på ett sätt som inte överensstämmer vare sig med verkligheten eller med de referat som finns under rubrikerna. Det är ju ofta så att många kanske bara läser rubrikerna och inte själva texten.

Herr Holmberg ansåg sig ha anledning ifrågasätta det förnuftiga i att igångsätta en sådan här konferens. Det hade varit bättre, sade herr Holmberg, att i första hand ta överläggningar med de demokratiska organisationerna. Man kan inte diskutera med dem som inte vill diskutera, fortsatte herr Holmberg. Vad skall vi då göra, herr Holmberg? Skall vi bara sitta stilla och förstärka polisens resurser, tillgripa kraftigare medel för varje ny demonstration etc.? Är det inte bättre att, som jag uttalade efter båstadsintermezzot, vi gör någonting för att försöka komma till tals med dessa grupper? Och vill vi inte inbjuda dem att komma med på en konferens där vi överlägger med andra ungdomsorganisationer, hur skall vi då komma till tals med dem? Kan herr Holmberg anvisa någon metod? Man kan ju inte använda tvångsmatning för detta ändamål.

Herr Holmberg sade att jag var beredd att svälja sådana förolämpningar. Ja, betraktas det som förolämpningar att diskutera med dessa grupper, då tänker jag svälja många sådana förolämpningar.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Herr talman! Jag skall till slut bara beröra ett par speciella frågor som har tagits upp av de föregående talarna.

Herr Bengtson kritiserade regeringen för att regeringen hade kritiserat Tennisförbundet. Men den kritik som regeringen har ansett vara befogad mot Tennisförbundet beror helt och hållet på att vi i enlighet med en fullständigt överväldigande opinion i vårt land och med en enig riksdag bakom oss anser att vi över huvud taget inte bör ha några kontakter med Rhodesia.

Herr Skårman frågade om polisen själv tog filmer eller stillbilder i Båstad. Jag kan försäkra herr Skårman att polisen var utrustad med både filmkameror och stillbildskameror. Jag håller helt och hållet med herr Skårman om att det inte är ojust att polisen filmar sådana här situationer. Det är av betydelse för utredningen, det är av betydelse i bevishänseende och det är av betydelse för att skydda polisen mot obefogade anklagelser.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Justitieminister Kling ägnade huvuddelen av sin replik åt att beklaga att vi hade visat denna fråga för stor uppmärksamhet och att framför allt mitt inlägg var för långt. Regeringen tycks ha en viss brist på intresse för frågan när man anser att ett inlägg på 29 minuter i denna för demokratin så viktiga sak är onödigt och beklagligt.

Vad jag tog upp var emellertid att justitieministern borde ha lämnat en bredare redogörelse för utvecklingen av de demonstrationer som har pågått under de senaste åren. Vad vi upplever här i riksdagen och vad opinionen upplever är tillfällighetsbilder, mer eller mindre starkt färglagda, som Sveriges Radio och TV eller tidningarna presenterar när en händelse inträffar. Det är alldeles uppenbart att den nyhetsförmedlingen inte ger ett perspektiv på hur demonstrationerna har utvecklats

och inte heller ger tillräckligt underlag för hur regeringen och statsmakterna skall tackla dem. Det går inte, herr justitieminister, att bara hänvisa till tidigare riksdagsprotokoll eller tidningslägg i detta fall. Jag tycker att det hade varit en skyldighet för justitieministern att presentera ett utförligare material på denna punkt. Jag vill inte gå så långt att jag menar att regeringen nu bör framlägga någon blå, vit eller grön bok. Men jag vill poängtera att frågan ur demokratisk synpunkt är så viktig att den borde behandlas mer ingående än justitieministern gjort i sitt interpellationssvar.

Sedan säger justitieministern att vi tidigare har debatterat polisens resurser och inte behöver ta upp den frågan nu. Jo, vi behöver ta upp den nu. Vid båstadskravallerna visade det sig nämligen att polisens resurser uppenbarligen inte var tillräckliga och inte disponerades på sådant sätt att man kunde komma till rätta med kravallerna. Nu har visserligen regeringen sagt att när det gäller planering och disponering av polisens personella resurser skall man bättra sig genom att rikspolisstyrelsen skall få större befogenheter att ingripa. Det kan vara en förbättring. Men det hindrar inte att polisens totala resurser blir hårdare ansträngda och att det uppstår brister på andra områden när det gäller att upprätthålla ordningen. Vi behöver inte gå närmare in på detta, herr justitieminister. Justitieministern vet mycket väl hur det hela går till. Man tar reserver och tillgänglig polispersonal från olika vakt-distrikt exempelvis i Stockholm, drar ihop dem till centrala uppgifter och lämnar stora områden obebakade — inte bara i Stockholm, utan även på andra ställen i landet. Där har befolkningen över huvud taget inte möjlighet att nå ordningsmakten, om man vill ha hjälp.

Sedan ställer justitieministern en retorisk fråga: Vad skall vi göra, för att komma till tals med dem, om inte ordna en konferens? Ja, det kan vara bra

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

att komma till tals med många parter i det här avseendet. Men vad jag betonade var att man i första hand borde komma till tals och överlägga med de demokratiska ideella ungdomsorganisationerna om de gemensamma åtgärder som måste vidtas för att hindra de extrema krafterna att göra sig gällande. Det är en möjlighet, en annan är att ta kontakt med massmedia, Sveriges Radio, Aftonbladets ledning, för att nämna två exempel. Varför försöker inte regeringen komma till tals med Aftonbladets ledning för att påverka den så att den hjälper till att genom en objektivare nyhetsförmedling förhindra att demonstrationer av detta slag kommer till stånd?

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Jag har, herr talman, anslutit mig till justitieministerns allmänna uppläggning av problemet. Jag har den allra största respekt för hans allvar och vilja att här åstadkomma bättre förhållanden. Men på en punkt, som han tog upp i sitt senaste anförande, har jag en helt annan uppfattning, och det gäller polisens resurser.

Det är alldeles riktigt att det fanns resurser för att klara de i förväg utannonserade kravallerna i Båstad. Det var inte märkvärdigt — nog fanns det möjlighet att göra en tillfällig disposition för denna sak. Det förstår jag också. Men jag är övertygad om att vi därmed bara rör oss på ett ganska litet avsnitt av vad det här gäller. Jag konstaterar den allmänna eftersläpningen beträffande ordningsmaktens verksamhet, den allmänna eftersläpningen när det gäller uppkarande av brott, vilket allt gör att polisen väl behövs för sitt ordinarie arbete. Och jag konstaterar vilken förryckning av en redan förut svår arbetsbalans det har inneburit i Stockholm att vidta de extraordinära dispositionerna. Det är därför jag ställer mig betänksam gentemot den tanke

som framfördes i justitieministerns uttömmande uppläggning av problemet i interpellationssvaret, där han säger att man genom organisatoriska åtgärder kan åstadkomma en beredskap.

Är krafterna inte tillräckliga, räcker resurserna inte till för det dagliga, då är det mycket svårt att också kunna disponera dem för extraordinära uppgifter.

Det är bara detta som jag har velat peka på, och jag gör det så mycket hellre som jag samtidigt kan kraftigt understrika justitieministerns uppfattning i ett annat hänseende. Är polisen effektiv, är den talrikt företrädd i kritiska situationer, så verkar den förebyggande, men då skall resurserna inte vara allför knappa.

Jag har icke klandrat justitieministern personligen, men jag måste säga att regeringen som sådan har ett ansvar för att man inom en budget av den omfattning som den svenska statsbudgeten har inte kan anslå större resurser för en så elementär, en så väsentlig sak som rättsvården. Det är så att mycket som vi gör är nödvändigt. Det mesta av vad statsverkets pengar går till är saker som vi inte vill undvara. Men det finns dock en viss angelägenhetsgradering. En del saker vartill pengar begäres är mindre viktiga än Kungl. Maj:ts regeringens skyldighet att lag styrka och frid hålla, som det heter, det vill säga att upprätthålla fred, att ordna så att det finns rättssäkerhet för alla människor i detta land.

Det är detta som jag har velat säga, och det är därför som jag anser att det är nödvändigt att försöka skaffa fram bättre resurser för rättsvården, att åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan vad polismyndigheter och länsmyndigheter anser erforderligt och vad som till slut finansdepartementet medger.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern gjorde saken alldeles för enkel för sig när han

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

sade att Båstadsfallet inte varit en fråga om resurser. Herr justitieminister! När det från oppositionens sida talas om behovet av resurser för polisen har våra krav inte varit begränsade till Båstadsfallet. Det finns ju utan dessa speciella kravaller tillräckligt många bevis för att resurserna inte är tillräckliga. Jag skall inte gå in på den saken ytterligare, men jag fick inget svar på två av de frågor som jag ställde. Jag vill därför upprepa dem. Har justitieministern intrycket att de som är provokatörer — låt oss kalla dem så — ökat sin aktivitet under det senaste året? Jag tror verkligen att den svenska riksdagen vill ha ett svar på den frågan.

Den andra frågan gällde följande. Jag utgick ifrån att representanter för samtliga demokratiska partier skall vara med i den utredning som regeringen nu skall tillsätta kring dessa problem. Jag fick inget svar på den frågan, herr talman, men jag utgår ifrån att om avsikten inte var denna, så skulle jag ha fått ett svar. Jag tolkar alltså justitieministerns tystnad på denna punkt som en antydning om att utredningen inte kommer att vara en ensak för det socialdemokratiska partiet.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det tycks råda stor oklarhet hos regeringen om vad man verkligen menar med idrottsliga relationer till andra länder.

Om regeringen redan innan matchen i Båstad var aktuell hade sagt ifrån att man med sanktioner avser alla möjliga förbindelser, idrottsliga, kulturella, ekonomiska osv. hade man vetat vad man hade att rätta sig efter. Men mig veterligt har regeringen inte gjort detta. I det här aktuella fallet — Båstad alltså — har man från regeringshåll senare sagt att man om man tillfrågats skulle ha avrått från tennismatchen. Men om man säger så när beslut har fattats att spela Davis Cup i Båstad så innebär detta att man har gett efter för några extremister

i Stockholm och Uppsala som skramlar — om jag så får säga — med ägg, oljepåsar och ammoniakflaskor och liknande saker. Det tycker jag är ett felaktigt tillvägagångssätt. Det är något helt annat om man i förväg i princip säger ifrån att man vill ha det på ett visst sätt.

Det är också mycket svårt att förstå konsekvensen i det här sammanhanget med tanke på Olympiaden. För deltagande i denna föreslår regeringen 900 000 kronor, som beviljas av riksdagen. Efter vad jag vet kommer ungefär tio idrottsmän med vit hudfärg och tjuugo med svart från Rhodesia för att delta i Olympiaden. Vad finns det för hinder för att svenska deltagare där måste tävla mot Rhodesia? Det finns ingen logik i det hela.

Jag vill fråga justitieministern: Är det meningen att vi nu också skall tillämpa idrottsliga, kulturella och andra sanktioner mot Rhodesia? Ett besked på den punkten är viktigt. Det är ju regeringen som skall fatta ett sådant beslut.

Slutligen vill jag säga till herr Holmberg: Jag tycker det är utmärkt att det här mötet med regeringen kom till stånd av den anledningen att vi där fick reda på vad de deltagande ungdomarna går för. De fick där ge besked om sina våldsmetoder. Därför var detta möte värdefullt.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall försöka besvara herr Dahléns frågor.

Den första frågan gällde huruvida vi har intrycket att vad herr Dahlé kallade provokatörernas aktivitet har ökat under senare år. Svaret på frågan är: Ja.

Herr Dahlé ville också veta sammanställningen av den utredning eller kommitté som skall tillsättas. Svaret på den frågan är: Det vet jag ännu inte.

Beträffande herr Bengtsons reflexioner om att sanktionerna också skulle avse idrotten uttalade jag att man från regeringshåll ansåg att man borde av-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

stå från alla slag av kontakter med detta land. Att frågan är aktuell också för idrottsrörelsen som sådan framgår väl med all önskvärd tydlighet av att Riksidrottsförbundet har beslutat att självt tillsätta en utredning i saken.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern sade att provokatörernas aktivitet har ökat. Jag hoppas därför att jag hade rätt när jag i mitt första inlägg uttalade förhoppningen att regeringen anser sig ha tillräckliga möjligheter att verkligen övervaka vad som händer på den fronten.

Vidare vill jag som kommentar till justitieministerns uttalande, att han inte vet hur utredningen skall bli sammansatt, förklara att jag hoppas att svaret inte innebär att justitieministern ville säga att han själv inte vet det men att någon annan i regeringen möjligen skulle veta det. Jag tror ändå inte att svaret var menat så, utan att justitieministern ville säga att man ännu inte har tänkt färdigt på denna punkt. Jag hoppas då att tänkandet går i den av mig önskade riktningen.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Ibland har herr Dahlén rätt. Vi är ännu inte färdiga med tänkandet i frågan om hur kommittén skall vara sammansatt.

Beträffande hans andra fråga kan jag tala om att det för det mesta händer att vi lika tidigt som TV och kvällstidningarna vet när någonting av detta slag skall inträffa.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en känsla av att justitieministern kom litet lätt ifrån den fråga som herr Bengtson tog upp, nämligen hur vi skall tolka regeringens inställning till idrottstävlingar med länder som är odemokratiska diktatu-

rer eller är rasistiska. Ännu finns det inte något entydigt uttalande från statsmakterna. Vad som finns är ett uttalande redan från år 1965, då man meddelade att alla förbindelser som fanns med Rhodesia skulle slopas och att all handel med landet skulle förbjudas. När sedan enskilda personer frågade UD hur detta skulle tolkas — om det bara var ett förbud mot handeln eller också ett förbud mot vetenskapliga, kulturella och sportsliga förbindelser — så har man ännu inte fått något svar från UD.

Jag vill därför ånyo rikta frågan till justitieminister Kling, eftersom utrikesministern inte är närvarande: På vilket sätt skall man tolka det uttalande som gjordes 1965 i denna fråga och som fortfarande är det enda skrivna uttalandet i detta avseende?

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Eftersom herr Holmberg återkommer till denna sak kan jag meddela att handelsministern i kväll har lämnat ett svar på denna fråga i andra kammaren. Det finns således ytterligare skriftligt material. Jag har just bett en av mina medarbetare att gå efter det uttalandet. Om kammaren så påkallar, skall jag läsa upp det även här.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Den allmänna debatten efter händelserna i Båstad har breddats till frågeställningar som inte direkt, men väl indirekt, berör det som skedde vid den planerade tennismatchen. Får jag bara ta upp en enda fråga: Den om ungdomens internationella engagemang och hur det kan kanaliseras av de politiska partierna. Jag diskuterar därför inte vad som exakt hände i Båstad, reglerna för demonstrationer, polisens instruktioner, resurser och annat sådant.

Jag behöver inte heller ta upp en utförlig diskussion om att våld inte får brukas som politiskt påtryckningsmedel

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

i den svenska demokratin. Ingen som hittills yttrat sig här i kammaren — herr Werner kommer ju efter mig — har haft en avvikande mening på denna ytterst vitala punkt.

Jag vill understryka att den attityd av »ändamålen helgar medlen», som är de marxistiska vänstergruppernas, är en gammal bekant i debatten mellan reformister och revolutionärer. Att ta lagen i egna händer, att inte erkänna att det i vårt land finns vägar för fri opinionsbildning och demokratiska beslut, att låtsas ha monopol på insikten vad som är »folkets» vilja eller åtminstone folkets »sanna intresse» — det har de senaste femtio åren ständigt varit en hållning som intagits av politiska riktningar med totalitära anspråk. Den förmåtenheten skall avvisas nu som tidigare. Det finns därför, som herr Dahlén sade, mycket starka skäl för politiker ur alla de fyra stora partierna, också från högerpartiet, att i debatten göra skarp skillnad mellan å ena sidan de demonstranter, bl. a. ur de demokratiska politiska ungdomsförbunden, som i berättigad indignation över tennismatchen mot Rhodesia anordnade lagliga demonstrationer och å andra sidan de som avsåg att i strid mot lagen stoppa matchen.

Det har de senaste dagarna sagts av många debattörer att de politiska partierna har visat stor oförmåga att ge uttryck för den internationella medvetenhet som präglat mycket av debatten under 60-talet. Demonstrationerna och upploppen är ett uttryck för främlingskap mellan de etablerade politikerna och de upproriska ungdomarna. Partierna måste därför för framtiden ta fasta på den idealitet och de åsikter som i dag driver hundratals unga människor i Sverige att på gator och torg demonstrera sin solidaritet med människor i andra länder. Det är nu politikernas plikt, säger man, att ta upp de krav som demonstrationerna har rest och göra dem till sina egna. Endast så kan respekten för partierna och det parlamen-

tariska systemet vidmakthållas i de unga generationerna.

Så heter det i delar av debatten efter bästadshändelserna. Jag når en liknande slutsats — om ökat internationellt ansvarstagande från partiernas sida — men med en delvis annan argumentering. Jag bortser här från de frågetecken beträffande verklighetsbeskrivningen som man måste sätta inför reserang av den typ som jag just refererade. Hur stor del av ungdomen är det som verkligen deltagit i de mera tumultartade demonstrationerna? I hur hög grad skiljer sig ungdomens syn på till exempel u-landshjälpen från äldre generationers? Är det sannolikt att t. ex. marxistiska fanatiker, som förhånar tanken på bistånd till u-länder, låter sig blidka av en kraftigt ökad svensk u-landshjälp? De problemen kan inte dölja en av kärnfrågorna: Är demonstrationsvägen i Sverige ett avgörande skäl för partierna att göra demonstranternas idéer till sina egna?

Jag vill svara nej på den frågan. Ty det *avgörande* skälet för ett internationellt engagemang, och dess inriktning, måste ständigt vara att man upplever den satsningen såsom riktig och värdefull. Politiker och partier kan inte främst forma sin politik i centrala frågor efter krav som är tillfälligt eller permanent populära hos en viss opinion. Politiker och partier måste besluta sin linje i inre övertygelse och med känsla för argumentens bärkraft.

Och det är här som kritiken med väldig kraft kan riktas mot partierna för åratals försummelser. Ta u-landshjälpen! Felet med u-hjälpens planering och långsamma ökning de senaste 15 åren är inte främst att partierna varit för litet lyhörda för opinioner — ofta har ju snålheten haft ett starkt stöd i dominerande opinioner. Felet har i stället varit att partierna inte förstått betydelsen av ett nytt solidaritetsbegrepp som inte gör halt vid nationsgränser. Regering och riksdag har inte insett den väldiga satsning från den rika världens

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

sida som blir nödvändig om vi skall kunna hjälpa till att förebygga framtida katastrofer. Det är här anklagelsen bör sättas in: Trots en ström av informationer har politikerna i vårt land inte gjort klart för sig själva och för väljarna vidden av de uppförlingar som nu snabbt måste godtas för att göra u-hjälpen till en central del i våra internationella relationer.

För den omvärderingen kan partierna få stöd och kraft av demonstrationer och av den politiskt aktiva ungdomens ökade engagemang. Den satsningen kan förvisso också gälla andra krav som ställs i skilda demonstrationer. Större solidaritet med befrielseörelsen i Rhodesia — ja, inte för att det blivit tumult i Båstad, utan för att de afrikaner som bekämpar den illegala regimen i Salisbury behöver vårt stöd i olika former. Att snabbt nå upp till 1 procent av bruttonationalprodukten i u-hjälp och sedan gå vidare — det är oerhört viktigt, inte för att kravet ställts så ofta och så hett, utan därför att det är en skam att vår solidaritet mot fattiga länder begränsas till dagens tre—fyra tusendelar av nationalprodukten. Effektiva sanktioner mot Sydafrika — det är viktigt, inte i och för sig därför att flera ungdomsförbund har krävt det, utan därför att dessa ungdomsförbund har fullständigt rätt när de visar att utvecklingen i Sydafrika nu kan gå mot revolter som slås ner och mot väldiga blodbad.

Men det finns också krav och attityder i demonstrationer och viss del av den s. k. ungdomsopinionen som man inte bör ta någon som helst hänsyn till, därför att de är grundade på missuppfattningar och ofta på marxistiska fördomar. Många säger generellt nej till privata investeringar i u-länderna och betraktar dem som »utsugning». Deras synpunkter bör partierna förvisso inte »kanalisera»; det skulle sätta stopp för ett viktigt medel att överföra kapital och tekniskt kunnande till de länder som är i skriande behov av det. De

finns som i anförande och artiklar beskriver den gemensamma marknaden som en »rikemansklubb» som vi inte skall befatta oss med. Det kravet måste vi också vända ryggen därför att dess alternativ — svensk handelspolitisk isolering i Europa — bl. a. skulle betyda en allvarlig sänkning av vår ekonomiska tillväxt. Och försöken att stabilisera världens valutor kan förvisso inte stoppas för att en del klyschor och plakat gör gällande att det är samma sak som att stärka den s. k. USA-imperialismen.

Det finns också internationella frågor med stor angelägenhet som mera sällan förs fram i demonstrationer men som partierna ändå måste ta ställning till och driva i det internationella samarbetets namn. Hit hör frågorna om ekonomisk överstatlighet i vår del av världen. Servan-Schreibers synpunkter på europeisk enhet har väl ännu inte i Sverige fått gensvar i form av massmöten och demonstrationståg. Vi hör naturligtvis ändå föra en mer aktiv Europapolitik därför att den går i linje med väsentliga värderingar om samverkan mellan nationerna i nya och mer avancerade former. Och även om strömningarna mot större frihet och självständighet i Östeuropa, främst i Tjeckoslovakien, för närvarande inte får mer uppmärksammas publika gensvar i Sverige är det självfallet de demokratiska partiernas plikt att, i den mån vi kan göra något, ge ett moraliskt stöd åt dem som på fredlig väg söker förvandla kommunistiska diktaturer till något som mera liknar vårt eget samhällssystem.

Jag säger det här för att jag är rädd för ett internationellt engagemang som i alltför hög grad tar fasta på uppmärksammas opinioner för tillfället. Jag har i stället talat för att driva fram en långsiktig politik på övertygelsernas grund och med visionerna som riktmärken, en mer intensiv bevakning av de internationella frågorna från partiernas sida och en mer aktiv solidaritet med förtryckta och fattiga ute i världen. Min *slutsats* sammanfaller därför med

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

deras som i Båstaddebattens spår kritiserat partierna för deras försummelse att i politiskt-organisatoriskt arbete ge uttryck åt en ökad internationell medvetenhet.

Men — och det måste sägas klart ut — huvudskälen för och inriktningen av en sådan internationalism måste alltid vara den övertygelse man känner och de ideal man bär med sig. Den får aldrig bli ett opportunistiskt sneglande på opinioner som man för tillfället vill blidka eller utnyttja. Om partierna längre fram skall kunna förena integritet med popularitet hos de grupper vi nu diskuterar vet jag inte. Men om Båstaddebatten på sikt kan bidra till att hos partier och partiledningar skapa en större villighet att ägna tid, kraft och resurser åt de internationella frågorna så kan det få stor betydelse för framtiden.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! En del av de frågor som herr Ahlmark tog upp får vi tillfälle att debattera här innan vårriksdagen är slut, och jag skall därför avstå från dem i kväll.

Huvudansvaret för vad som hände i Båstad ligger hos de omdömeslösa matcharrangörerna i Tennisförbundet, som trots vetskapen om att genomförandet av denna match skulle utmana en mycket stark opinion ändå valde att genomföra denna. Man utmanade därvid den opinion som tagit på allvar den bojkott som Förenta Nationerna högtidligen beslutat mot rasistregimen i Rhodesia; man utmanade den opinion som tagit vår regerings uppslutning bakom detta beslut på allvar. Man bortser därvid från att en allt större del av människorna i det här landet känner en verklig solidaritet med de människor i olika länder, däribland Rhodesia, som kräver elementära mänskliga rättigheter men som hindras därifrån av en olaglig minoritetsregim. Denna växande opinion, som i hög grad kommer till uttryck bland ungdomen men

inte är begränsad till den, accepterar inte bara ord när man uttrycker solidaritet med exempelvis det vietnamesiska folket som utsätts för ett brutalt utrotningskrig av USA, när man uttrycker avsky mot den portugisiska regeringens förtryck mot de färgade i Angola och Moçambique eller när man som i detta aktuella fall kräver att det bojkottbeslut mot regimen i Rhodesia, som FN fattat och regeringen och riksdagen ställt sig bakom, skall följas och inte saboteras av privata grupper eller ett omdömeslöst idrottsförbund.

När Tennisförbundet medverkar till att spela mot Rhodesia är det i själva verket en hjälp till rasistregimen. Svenska idrottslag i internationella turneringar betraktas som representanter för Sverige. Detta kräver tillbörlig hänsyn till de utrikespolitiska beslut som har fattats av regering och riksdag. Det hade därför varit välgörande om alla de som i dag i debatten både här i kammaren och i medkammaren talat om att det var felaktigt av Tennisförbundet att genomföra matchen också hade sagt att det var odemokratiskt av detta förbund att med hjälp av Wallenberg och Enskilda banken genomföra matchen — odemokratiskt därför att man därigenom saboterade det bojkottbeslut som är fattat.

Enligt min mening är bakgrunden till vad som skedde i Båstad en kraftig reaktion mot vad som högtidligen beslutats och den faktiska politik som bedrivs och som den upplevs av denna ungdom.

Tidigare har representanter för regeringen och i dag justitieminister Kling hävdat att det inte fanns några legala möjligheter att förhindra eller stoppa matchen. Till detta vill jag säga att lika väl som man efteråt säger att hade man bara frågat så hade vi avrått från matchen, lika väl hade det inte varit ur vägen om representanter för regeringen före matchen klart och tydligt gett uttryck för den mening man säger sig ha. Jag är ganska övertygad

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

om att därest man från regeringens sida klart sagt ifrån att matchen enligt dess mening inte borde spelas, så hade det heller inte beslutats om någon match.

Genomgående i den borgerliga pressens kommentarer till händelserna i Båstad är att man endast är intresserad av de polisstrategiska konsekvenserna och mindre försöker analysera och förstå vad som ligger bakom dessa demonstrationer. Vid regeringens från visst håll kritiserade konferens med ungdomsorganisationerna i förrgår yttrade enligt tidningsreferaten en representant från ett av de borgerliga ungdomsförbunden »— — — att de etablerade politikerna borde lyssna till vad vi ungdomar verkligen säger och inte till vad en äldre generation önskar att vi skall säga». Från ett annat borgerligt ungdomsförbund kritiserades högergrupperna, som mött demonstranterna bara med föraktfulla glosor och visat total brist på förståelse även för motiven bakom demonstrationerna. Vidare anfördes av representanter för samma ungdomsförbund att vad som verkligen behöver diskuteras är frågan varför ungdomar väljer att arbeta utanför de etablerade partierna. Denne representant trodde att det beror på desperationen över klyftan mellan vad de aktiva politikerna gör och missförhållandena ute i världen. Jag tror detta är riktigt. Därför tror jag att den redogörelse justitieministerns svar i dag utmynnar i, nämligen fler poliser och hårdare ingripanden, inte löser problemen.

Den indignation som i dag kommer till uttryck i framför allt den borgerliga pressen, där man kallar demonstranterna huliganer, långhåriga mods, pöbel och djur, har jag ingenting till övers för. Jag känner mig mera solidarisk med de ungdomar som stoppade matchen i Båstad, och jag anser att vad som hände i Båstad har överdrivits och förfalskats i press, radio och TV. Det är inte riktigt att demonstranterna var en samling beväpnade ungdomar som

med våld försökte bryta sig in på stadion. Huvudlinjen i demonstrationerna var att genom sittdemonstration blockera ingångarna till stadion och att förhindra att matchen kom till stånd genom att göra spelplanen obrukbar med hjälp av ärtor, ägg osv. Enligt en av dem som var med — en journalist i Aftonbladet — hejdades de som föll offer för affekt och ville slåss mot polisens vattenbeskjutning av gruppens stora majoritet och tvingades till besinning.

Ingen gör invändningar mot vad justitieministern har sagt i dag om att demonstrationsrätten måste värnas såsom ett väsentligt och värdefullt inslag i ett demokratiskt samhälle samt att lag och ordning måste värnas, ty utan lag kan ingen demokrati fungera. I debatten i dag har man försökt dra en skiljelinje mellan dem som vill ha en förändring av samhället stadfast genom i demokratisk ordning fattade majoritetsbeslut och dem som anser att enda vägen till förändring är ett inbördeskrig. Det är möjligt att det finns några som i vånda och desperation anser detta senare. Det parti som jag företräder anser det emellertid inte. Våld och våldspolitik mot personer och egendom såsom politiskt medel tar vi avstånd från. Men demonstrationernas karaktär avgörs ingalunda endast av demonstranterna utan i lika hög grad av polisens ingripande.

Vi anser att demonstrationsrätten uttryckligen bör fastslås i den nya grundlagen. Den bör utövas — liksom tryckfriheten — utan några i förväg gjorda inskränkningar. Om fri demonstrationsrätt införes, dvs. om det räcker med en anmälan till polismyndigheterna om tid och plats etc., behöver detta inte innebära något hot mot den allmänna ordningen och säkerheten i samhället. Skulle polismyndigheterna ha bärande skäl för invändningar, kan de ta upp en diskussion med arrangörerna om demonstrationer. I sådana fall bör det också finnas en civil besvärinstans.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Anledningen till att jag besvärar kammaren är den att statsministern i andra kammaren riktade ett angrepp mot innehållet i en ledare i Svenska Dagbladet, vilket han formade såsom ett angrepp mot mig personligen. Detta angrepp återgavs i radio utan att den kompletterande upplysningen lämnades att jag inte hade tillfälle att bemöta statsministern i andra kammaren.

Normalt, herr talman, brukar jag inte i riksdagen ta upp frågor, som gäller innehållet i Svenska Dagbladet. Jag tycker nämligen att en tidning kan svara för sig själv, och det gör den också. Jag anser det även vara felaktigt av mig att svara på angrepp till följd av innehållet i en tidning, eftersom mina kolleger i andra tidningar i huvudstadspressen inte är företrädare i kammaren. Om det sedan är en fördel eller en nackdel att jag teoretiskt har tillfälle att svara i kammaren är en annan sak. Det kan vara lika mycket en nackdel som en fördel.

När jag gick från riksdagshuset efter förmiddagens debatt passerade jag Kungsträdgårdens vackra häggar, och jag njöt av doften där. Då slog det mig att detta intermezzo naturligtvis är mitt fel och inte statsministerns. Det var dumt att jag satte mig på ledamotsplats i andra kammaren — jag borde ha förutsett att när statsministern kommer upp i bröstitoner kan han kanske inte riktigt skilja på ledamöter av den ena och den andra kammaren, och förväxlingen var alltså lätt gjord. Jag tog också omedelbart lärdom av skadan — jag gick upp och satte mig på åhörarläktaren i andra kammaren; och jag lovar att sitta där eller på pressläktaren när statsministern under framtida debatter kommer upp i varv, så att det inte skall bli en upprepning av detta intermezzo.

Men till sakfrågan. Vad var det statsministern angrep Svenska Dagbladet för? Jo, för att vi skulle ha klagat över att man debatterade med extremistgrup-

perna. Jag skall be att till kammarens protokoll få läsa in det stycke det gäller:

»Yttersta vänsterns unga lejon begagnade med andra ord regeringens inbjudan för att servera de absurditeter och barnsligheter, som ingår i deras politiska arsenal. Till detta lyssnar alltså en rad ledamöter av landets regering med högtidlig uppsyn och landets statsminister invecklar sig i långa förklaringar t. ex. om varför det är ett ekonomiskt intresse även för Sverige att stödja dollarn — — —. Scenen gjorde väl närmast ett beklämmande intryck. Att en socialdemokratisk regering ordnar möten, där den får vara strykpojke åt en handfull unga kommunister och vänsterextremister — det är att driva publikfrieriet inför ett val långt över gränsen till självförödmjukelsen.»

Ja, herr statsminister, jag står för det yttrandet i egenskap av redaktör för tidningen, oavsett vem som fört penan. Och vad hade statsministern att anföra mot mig? Jo, han sade att han en gång var med om att bekämpa kommunismen och ytterlighetsrörelsen på dikesrenar och i källare, och denna kamp drev han nu också i källaren på hotell Malmen. Ja, herr statsminister, ni är inte ensam om den kampen. Vi tillhör inte exakt samma generation — statsministern är tio år äldre, tror jag — men vi var faktiskt med tillsammans i 30-talets politiska debatter; vi träffades första gången 1933 på studentriksdagen i Stockholm. Och på vår sida kunde vi den debatten lika väl som herr Erlander. Vi förde den mot extremister på höger- och på vänsterhåll. Vi förde den mot nazisterna och mot kommunisterna, på dikesrenar och i källare. Det var en övertygande kamp för demokratin, som vi ansåg att vi skulle bedriva, övertygande i den meningen att vi ville omvända de unga och se till att de inte hamnade i extremiströrelsen. Vi trodde inte att vi skulle kunna övertyga ledarna, men hoppades kunna övertyga andra och hindra dem att bli

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

offer för skrupelfria ledare. Personligen hade jag särskilt hård känning av denna kamp under mina år som ordförande i studentkårssammanhang här i Stockholm på 30-talet, då nazistelementen kastade tomater på Dramatens scen, stängde in föredragshållare på toaletterna för att hindra dem att komma till sina möten och ordnade demonstrationer på föreläsningarna.

Den kampen förde vi tillsammans, och därför kan jag inte acceptera statsministerns argument att kampen på dikeresrenar och i källare möjliggör för honom att uttala sin förkastelse om över innehåll i denna ledare; det argumentet avvisar jag.

Och jag vidhåller att när landets regering till ett antal av sex eller sju personer — jag vet inte hur många herrarna och damerna var — sitter och resonerar med demokratiska ungdomsorganisationer så är det säkerligen förträffligt. En sådan dialog är mycket nyttigt. Inbjud representanterna för våra demokratiska ungdomsorganisationer, tala med dem. Det är ett bra initiativ enligt min personliga åsikt. Men varför ta med FNL-gruppernas representanter och företrädarna för de andra våldsriktningarna? Herr Erlander tror väl inte att vi kan övertyga dem? Gick de övertygade från sammankomsten i källaren på hotell Malmen? Jag tror inte det. Att döma av deras uttalanden gjorde de det inte alls. De tvärtom vidhöll sina åsikter, upprepade sina oförskämdheter och deklarerade ånyo sin bekännelse till en våldets ideologi, icke till demokratin.

Det är det som är felet i statsministerns resonemang. Låt oss fortsätta att bygga upp folkstyrelsen och demokratin genom resonemang och dialoger, men tro inte att vi kan övertyga ledarna för våldsriktningar. Jag ber att få hänvisa till vad justitieministern sade i en replik i andra kammaren i dag, då han bekräftade att bakom en del av dessa element står internationella våldsförkunnare och våldsexperter. Dem

övertygar vi inte på någon källare, även om vi gör aldrig så aktningvärda försök.

Det är i korthet mitt svar, herr statsminister. Jag kanske dock skulle göra ett tillägg, som måhända betraktas som oförsynt, men statsministern var ju litet oförsynt mot mig också. Jag hajade till när statsministern i andra kammaren talade om »morden i Ådalen». Jag vill erinra statsministern om att detta uttryck har använts tidigare i andra kammaren, och då har talmannens klubb fallit. När uttrycket upprepades avbröt talmannen den gången sammanträdet och kammaren åtskildes.

Jag vill också erinra statsministern om att hans uttryckssätt, eftersom varje »mord» förutsätter en mördare eller flera, kan komma i konflikt med brottsbalkens 5 kap. 4 §. Endast statsministerns egenskap av riksdagsman vid sidan av statsministerämbetet och därmed följande immunitet kan i så fall skydda honom från åtal.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag avstår från att ge mig in på en juridisk diskussion med herr Hernelius rörande vad som är åtalbart eller inte åtalbart. Jag vet mycket väl att klubban föll vid en mycket upprörd debatt efter ådalshändelserna. Jag trodde inte att känsligheten var så stor nu, så många år efteråt, och då samma karakteristik som den jag tillät mig använda har använts så många gånger förut.

Jag tror att det var mycket värdefullt att kammaren fick det här resonemang-
et om konferensen på Malmen i tisdags. Men innan jag går in på den skulle jag gärna vilja ta upp ett par ting, som har berörts i debatten och som för övrigt justitieministern redan har klargjort på ett som jag tycker utomordentligt sätt.

För att det inte skall lyckas för någon att så något splittringens frö mellan justitieministern och mig på den här

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

punkten vill jag säga, att det är självklart att regeringen står bakom de polisiära åtgörandena. Det finns ingen tvekan om att vi begriper att polisens ställning kan vara utomordentligt svår. Jag har på direkt förfrågan vid många tillfällen försvarat polisens åtgöranden; det vore lätt för mig att läsa upp många uttalanden som bekräftar detta. Jag kan hänvisa till polisorganisationernas tack till mig för någon månad sedan med anledning av de uttalanden som jag gjort när jag har solidariserat mig med polisen i dess svåra uppgift.

Det är en vilseledande kampanj när man gör gällande att de av mina inlägg, som exempelvis har berört åsiktsregistreringen hos säkerhetspolisen, skulle vara ett angrepp på polisen. Jag gjorde med all önskvärd tydlighet klart att det var *regeringens* direktiv som polisen fullföljde. Vi har givit polisen denna uppgift — det har jag sagt många gånger och jag kan gärna säga det om igen. Hela försöket att påstå att mina deklamationer skulle inge någon oklarhet är med förlov sagt en agitation som icke gagnar rättssäkerheten här i landet.

Lika litet gagnar det rättssäkerheten när herr Holmberg i en utländsk tidning säger, att vi inte beivrar brott mot svensk lag därför att vi är ute för att fånga röster. Det var i samband med äggkastningen mot den amerikanske ambassadören, hitsänd för att diskutera de ekonomiska förhållandena, som herr Holmberg hade smaken att publicera detta i en amerikansk tidning. Det är alldeles uppenbart att det skadar både landet och tilltron till vår rättsordning om man säges ha en regering som bär sig åt på det sättet. Detta sagt i förbigående, eftersom jag nu ändå fick tillfälle att säga några ord till herr Hernelius.

Det är riktigt att vi uppskattar att socialdemokratin och högern under 1930-talet stod på samma linje i kampen mot ytterlighets-elementen. Det kan väl hända att det fanns några grupper som darrade på målet, men de som slöt upp

kring Lindman och de som slöt upp kring Per Albin Hansson hade sin inställning fullständigt klar. Vi har alltid satt stort värde på att det under de oroliga tiderna under 30-talet på denna punkt fanns ett gemensamt intresse av att kämpa demokratins kamp mot ytterlighetsriktningar.

Men det är inte det vi diskuterar. Vad som gjorde det nödvändigt att ta upp Svenska Dagbladets ledare var inte omständigheten, att herr Hernelius vandrade genom andra kammarens plenisal, som entusiasmerade mig till den milda grad att jag höll detta lovtal. Det var när jag läste att Svenska Dagbladet hade den uppfattningen, att det var kränkande för Sveriges regering att ta upp en diskussion med vad han nu kallar anti- och odemokratiska element. De skulle inte ha inbjudits till denna konferens.

Jag erinrar då om att hade vi varit så fina i kampen mot kommunisterna på 1930-talet, att vi icke hade tagit upp en diskussion med dem därför att vi inte tyckte om deras åsikter, därför att vi tyckte de hade fel i många avseenden, då hade kommunisterna haft betydande möjligheter att bli en maktfaktor.

Jag hade också ett otal diskussioner med nazisternas ledare Furugård. Vad han sade till mig och vad han sade om demokratiska politiker kanske inte lämpar sig för att återge i tryck — allra minst i Svenska Dagbladet och inte heller i första kammarens protokoll. Men jag satt ändå på första bänken och lyssnade — och svarade. Varför gjorde jag det? Jag skulle göra det fortfarande, trots att jag nu är ledamot av Sveriges regering, inte därför att jag trodde att det fanns en chans att övertyga Furugård — det tror jag inte att någon mänsklig makt skulle kunna åta sig att göra — men av det skälet, herr Hernelius, att det omkring Furugård samlades en massa människor som kunde låta sig förledas av honom. Han var inte alls någon dålig talare!

Därför var det nödvändigt att ta upp

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

kampen. Inte får vi vara så fina — det var vad jag sade i andra kammaren — att vi drar oss för att föra en kamp för renhållningen inom den svenska demokratin. Det var inte herr Hernelius förr i världen, och så fin har han väl inte blivit nu när han är Svenska Dagbladets chefredaktör att han menar: Där står en människa och lämnar vilseledande uppgifter, men jag är så fin att jag inte vill diskutera med honom, ty det är en förolämpning att diskutera med honom!

Allt nog, detta är en grundläggande ideologisk skillnad mellan oss båda, nämligen den skillnaden att herr Hernelius har lämnat sin inställning från 1930-talet, då han tog upp kampen mot ytterlighetsriktningar, och nu säger: Nej, de där människorna framför sådana egendomliga åsikter att man inte skall resonera med dem.

Men vart tar då den demokratiska åsiktsbildningen vägen? Det betyder alltså, att om jag är riktigt fräck mot herr Hernelius nu så säger herr Hernelius: Det är bäst att Erlander får stå oemotsagd; han står visserligen och ljuger, men det gör ingenting, för han är så ofin att jag inte vill diskutera med honom.

Jag skall inte falla för det fantastiska gratiserbjudandet från Svenska Dagbladet, utan jag vidhåller fortfarande att vad jag sade i andra kammaren var riktigt. Det är ett livsvillkor att inte de politiska ledarna — vare sig de sitter på regeringsbänken och är statsministrar eller justitieministrar eller är chefredaktörer för stora, ansedda och inflytelserika tidningar — plötsligt blir så fina, att de inte kan diskutera med vad slags folk som helst.

Var det för övrigt så dumt att de här människorna kom? Jag tror inte jag omvände dem — åh nej, jag vet mina begränsningar, och ibland vet jag även auditoriets begränsningar. Men jag tror att en del fick någonting att fundera på, t. ex. resonemanget om att den svenska regeringen var något slags dollarlakejer

som ordnade de där valutorna — vi är ju så rika — till Amerika för att Sverige ville markera att vi ville stödja vietnamkriget. Jag tror inte jag övertygade ledarna — de ansåg nog detsamma som tidigare. Men om jag inte misstar mig på minspelet var det en hel del av de yngre, som för första gången fick en förnuftig förklaring till regeringens uppträdande. Var det inte nyttigt?

När skulle jag möta dessa ungdomar? De kommer inte till mig i onödan, jag har inte möjlighet att på annat sätt möta dem i denna miljö.

Jag vidhåller fortfarande att det är nödvändigt för den svenska demokratin att man då och då för ett resonemang med dessa grupper. Jag hänvisade till vad den svenska arbetarrörelsen har gjort för att rensa upp med diktaturanhängare på vänstersidan. Om vi, Per Albin och andra, inte hade fört denna kamp i källare eller på dikesrenar — det fanns finare lokaler också — skulle vi ha riskerat att man hade haft en stark kommunistisk rörelse här i landet. Vi hade då inte haft något obehag av att sitta på regeringsbänken, ty då hade vi varit en obetydlig sekt, utan inflytande på utvecklingen. Men jag vågar påstå att det för *hela* samhället, inte bara för arbetarrörelsen, var en vinning att vi inte var så fina som min vän Allan Hernelius tyvärr har blivit.

Men jag är glad över att hans nobless inte går så långt att han vägrar att diskutera med statsministern.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Hur förtjänt jag är av denna senare komplimang hoppas jag att jag nu har övertygat herr statsministern om.

Jag vill emellertid först säga några ord om en allvarlig sak. Det är inte känslighet för Ådalsfallet 37 år senare, utan det är de efterlevandes känslighet som brottsbalken skyddar. De är efterlevande av dem som av herr statsministern beskylls för att vara mördare. Nu lämnar jag det ämnet.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

I övrigt vet jag inte vad statsministern egentligen vill. Jag kände igen honom som den trevlige debattör han alltid är, men vad var det han förfäktade? Jo, han tog som exempel att han hade diskuterat med Furugård. Det var han inte ensam om på 1930-talet. Men det var fil. kand. Tage Erlander som diskuterade. Det var inte statsministern. Det var inte den sittande regeringen. Det var fotfolket, och dit hör jag fortfarande, herr statsminister. Som en bland fotfolket är jag mycket beredd att diskutera med FNL-grupperna och andra, men vad jag talade om i mitt inlägg var landets regering som med sju statsråd sitter och för fruktlös debatt med förespråkare för extremism och våld.

När jag lyssnade till statsministern i andra kammaren och i radion och nu, fick jag en känsla av att det inte bara är hos Shakespeare man erinrar sig att »ord utan tanke aldrig himlen når».

Det finns ingen ideologisk skillnad på den punkten, herr statsminister. Vi är överens om debatten. Vi är överens om nödvändigheten att bekämpa antidemokratiska rörelser, att bekämpa FNL-grupperna som i övrigt inom parentes sagt liksom en del av nazismen på 1930-talet tycks rekryteras mera från socialgrupp 1 än från andra socialgrupper.

Vi är överens om att bekämpa dessa våldslärores förespråkare, men vad vi inte är överens om är om regeringen skall sätta sig ner och föra en fruktlös dialog. Det är där våra meningar skiljer sig åt.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Ja, det hela blev ju nästan ännu värre nu, herr Hernelius!

Alltså — om ungdomen har en känsla av att det är nödvändigt att demonstrera i uppseendeväckande former så säger ju alla — och det har sagts här på ett sätt som jag till stor del kan instämma i, bl. a. av herr Ahlmark nyss — att

det *kan* bero på att ungdomen känner sig utestängd. The Establishment är en sluten enhet. Denna slutna enhet är ungefär likadan som diktaturernas slutna enheter.

Jag skall gärna medge att man borde sätta sig ner och fundera. Är det inte något fel på oss, när ungdomen har den känslan? Då blir det väl något alldeles förskräckligt för denna ungdom, om den får klart för sig att filosofie kandidater kan diskutera med dem men statsministern får inte diskutera med dem, ty statsministern står så högt över fotfolket att det inte går an för honom att resonera med dessa grupper.

Hur skulle det kännas? Tänk om denna ideologi skulle slå igenom! Vad tror ni det skulle få för konsekvenser att det finns människor, som inte *får* diskutera med representanter för The Establishment?

Och var går gränsen? Går den vid filosofie licentiatexamen? Eller går den vid juris kandidatexamen? Eller går den vid chefredaktörskapet för en tidning eller ledamotskapet av en regering? Är det då som vi blir så fina, att vi inte kan diskutera med dessa människor?

Det finns en djupgående ideologisk skillnad mellan herr Hernelius och mig på denna punkt. Men jag kommer aldrig att tveka att låta vem som helst tala med mig. Jag hoppas i varje fall inte att jag skall bli så fin, att jag kommer att tillhöra dem som utestänger människor därför att de har en annan uppfattning än jag. Jag tror inte att man kommer någonstans med detta.

Låt mig gärna — fast jag vet inte om detta blir det sista inlägget i debatten — konstatera att, fränsett att man från den sida herr Hernelius representerar anser att de ledande kretsarna skall tillhöra en sluten klan, med vilken ingen diskussion skall föras, det har rätt en utomordentlig enighet om principerna. Jag hade glädjen att i andra kammaren få konstatera en sådan enighet ifrån herr Bohman till herr Hermansson.

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

Herr Hermanssons meningsfränder på min konferens hade en annan inställning. Det var värdefullt att få reda på den. Det var värdefullt att ha dem där för att de så klart skulle demonstrera, att de inte accepterar fredliga medel. Herr Hermansson gör detta, och det är en fin sak. Alltså är de som står på den icke fredliga metodikens linje en liten sekt. Kommunistpartiet hör inte längre dit — eller i varje fall de delar av kommunistpartiet som herr Hermansson svarar för.

Det är bra att vi är överens om att ordningen skall upprätthållas, att störningar av mötesfriheten är bland det avskryvärdaste som finns, att polisen har en svår och besvärlig uppgift och behöver stöd av samhället i minst lika stor utsträckning som samhället behöver dess stöd. Det är förnämligt att vi har kommit så långt i debatten, och ännu bättre att vi är överens om att i en demokrati hör en fri demonstrationsrätt också till de ting som sammanbinder människorna — och ungdomarna — med samhället. Detta är den fria demonstrationsrättens positiva värde.

Det är mycket vi är överens om. Jag tycker bara det är skada när man inte vill acceptera ett resonemang med dem, som står på en annan linje beträffande diktatur och dylika frågor. Vi måste resonera även med dem, annars är vi verkligen illa ute.

Herr **HERNELIUS** (h) kort genmäle:
Herr talman! Ja, herr statsminister, detta blev inte det sista inlägget. Statsministerns försök att göra en ideologisk uppmarsch under de senaste minuterna tvingar mig också till en precisering. Jag kan helt instämma med honom i att den fria demonstrationsrätten är en omistlig tillgång i en demokrati. Den borde vara det också i en diktatur, men där förekommer den inte.

Men det krävs att denna fria demonstrationsrätt utövas på ett ordnat sätt,

vilket arbetarrörelsen kan och har visat under decennierna i detta land. På det hållet förekommer inga oformligheter, ingen våldslära.

Visst finns det i våra dagars Europa och i världen av i dag demonstrationer, som vi väl alla känner sympati för. Jag måste upprepa, att en del av studentdemonstrationerna i exempelvis Tyskland och Frankrike, som riktar sig mot ett föråldrat universitetssystem, ett medeltida system där professorn är en gud och studenten inte har någon talan, är berättigade när de sker under iakttagande av lag och ordning. Det är en ödets ironi att demonstrationerna i Köpenhamn riktar sig mot rektorn vid Köpenhamns universitet, en gång ledare för Danmarks kommunistiska rörelse. Sådana demonstrationer är naturligtvis berättigade. Vem uttalar någon förkastelse över dem? Vem uttalar förkastelse över vanliga demonstrationer, som är ett uttryck för ungdomlig aktivitet, svår att finna utlopp för i annat sammanhang i välfärdssamhället? Vem uttalar någon förkastelse över de demonstrationer som är ett uttryck för en fast opinion? Nej, det är det ingen som gör! Men vad vi uttalar vår förkastelse över är de demonstrationer som utnyttjas av våldsverkare, vilka vill störta demokratin.

Då säger herr Erlander, som verkligt är en mycket vänlig man — det är min erfarenhet under vår 35-åriga bekantskap — och som släpper fram alla samtal i sin telefon på kanslihuset, att han diskuterar med vem som helst, t. o. m. chefredaktörer. Han är över huvud taget en mycket öppen person, och därför förstår jag att han gärna vill tala med folk.

Men jag tycker, herr statsminister, att landets regering har viktigare uppgifter än att sitta och diskutera med företrädare för våldsideologier, när man vet att utav detta kommer ingenting. Tala gärna med de demokratiska rörelserna — det är vi överens om — men försök inte övertyga våldsideolo-

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

gera i egenskap av regeringschef. Som ordförande i det socialdemokratiska partiet kan statsministern göra det. Statsministern som regeringschef kan väl sända vår gemensamma vän statssekreterare Ingvar Carlsson i Tyresö — för att nu ta ett exempel var gränsen skall gå — att resonera med dessa människor. Han står nu här i kammaren, och jag gör alltså samma fel som statsministern gjorde i andra kammaren! Där kanske vi kan dra en linje, låt oss mötas på den punkten!

Däremot anser jag inte att landets regering skall diskutera med FNL-are, som bara uttalar sitt förakt och än en gång deklarerar, att de inte bara behöver ett Vietnam, utan tio eller femton stycken. Det är deras ideologi.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Jag vet inte vad det var som gjorde, att herr Hernelius ägnade så mycket tid åt att tala om vilka demonstrationer han gillade och inte gillade. Det har inte jag diskuterat. Jag tror att vi på den punkten i stort sett inte har några delade meningar.

Det vi diskuterade var det han kom med i slutet av sitt senaste anförande och tyvärr vidhöll, vilket alltså visar att det inte är så stor mening att resonera! Han säger, att statssekreterare Ingvar Carlsson kan få diskutera.

Jag har själv varit statssekreterare och vet att det är ett väldigt fint ämbete. Vore tiden inte så långt framskriden skulle jag kunna belysa hur fint det ämbetet är — eller i varje fall har varit. Det är dock inte säkert att statssekreterarna tycker att det är finare att vara statsråd än att vara statssekreterare. Gränsen flyter tydligen för närvarande för herr Hernelius.

Men låt oss tala allvar nu, om det går efter detta inlägg. Landets regering får aldrig vara så fin att den inte tar upp kampen för demokratin genom att försöka övertyga även den mest förstoc-

kade och löva av honom de eventuella argument han har. I det ögonblick landets regering blir så till den grad fin, då är det fara för demokratin. Jag hoppas, herr Hernelius, att vi aldrig, aldrig i detta land skall få en så fin regering!

Herr **PERSSON, YNGVE, (s):**

Herr talman! Jag begärde ordet i ett läge när jag trodde att debatten var nära sitt slut. Den fick så småningom ny fart och kraft och blev också ytterligt stimulerande.

Det var emellertid närmast herr Holmbergs första anförande som fick mig att begära ordet. Jag har en känsla av att han såg ytterligt enkelspårigt på denna fråga, att han egentligen bara såg *ett* redskap, *en* utväg, och det var en förstärkt polismakt och hårda tag.

Strax efter kom herr Dahln. Jag vill gärna ge honom en komplimang för ett som jag tycker mycket fint avvägt anförande, i vilket han försökte se alla sidorna av den här svåra problematiken. För att inget missförstånd skall uppstå vill jag emellertid understryka, att jag hyllar principen om att vi måste göra allt som vi rimligen kan göra för att övertyga varje svensk medborgare om det riktiga i att hålla sig inom lagens ramar.

Men när man sagt det, kommer man ju in på moral och värderingar, och då visar det sig att vi har olika synsätt. För att i någon mån relativisera debatten skulle jag vilja säga ungefär följande.

Herr Holmberg har här i dag mobiliserat en indignation på grund av vad som inträffade i Båstad som jag inte i något sammanhang tidigare har hört honom ge uttryck för. Går man exempelvis ut och frågar svenska folket, skall man finna att det är många som är oerhört mer indignerade över storförskringringar, skattefusk och angreppskriget i Vietnam än över vad som gjordes i Båstad och som betecknas såsom olagligt. Var vi hamnar i debatten beror mest på

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

vilka värderingar vi har. Den som upplever vissa sidor i samhället som så orimliga och svåra att komma till rätta med, att han tillgriper desperata åtgärder — om det nu är sådana det är fråga om och inte utstuderade beräkningar — kan inte anlägga samma värderingar på händelserna i Båstad som herr Holmberg har gjort.

Vad är det egentligen det ytterst gäller? Jo, att skapa respekt för demokratin och rättssamhället. Det gör man inte genom att indignerat värja sig mot händelser som de i Båstad. Det gör man i det dagliga arbetet när man bygger upp demokratin och respekten för denna.

Jag vet att det är några ledamöter här i kammaren som är mycket rädda för historia, men jag kan inte bortse från historien. Jag har ett livligt minne av hur högern under årtionden här har talat om konfiskation och maktövertag grepp från regeringens sida. De människor som inte är närmare insatta i politiken och som, kanske med all rätt, upplever svagheter i samhället, måste ju få en underlig inställning till detta. De kan ju inte få någon hjälp av tron på ett rättssamhälle, med det evangelium som har predikats av högern både från denna och andra talarstolar. Det är sådan politik som undergräver rättsskänslan. Men framför allt: Vad är det som gör att vi får oro, missnöje och konvulsioner? Det är ofta rent faktiska förhållanden i samhällena.

Herr Ahlmark framförde en som jag tyckte alldeles utmärkt erinran om den internationella problematik som vi måste beakta, om vi skall komma till rätta med världssituationen. Detsamma gäller förhållandena här hemma. Socialdemokratin har bara sett en kungsväg att trygga demokratin, nämligen genom att skapa ett tryggt och rättfärdigt samhälle.

I dag är det hundratusentals, kanske miljoner löntagare som upplever vårt samhälle som ytterligt orättvist i vissa avseenden. Vi har visserligen fostrat fram en demokrati, med respekt för lag

och ordning, som gör att opinionsyttringar hålls inom rimliga banor. Men när det ute i världen inträffar sådana saker som att en liten klick vita i Rhodesia sätter sig som herrar över den stora svarta majoriteten just för att utsga och förtrycka den; när en nation som den amerikanska i demokratins namn kastar sig över ett litet folk med meningslöst mördande under falsk skylt, som den nu har gjort under årtionden, då blir människor desperata, särskilt de som inte har tillgång till denna talarstol eller rätt att rösta i denna kammare eller andra kammaren. Då kan det hända att det åker in en sten i en ruta, och de kan omöjligen begripa att de därför är några skurkar eller brottslingar. De har sannolikt en känsla av att de slåss för en mycket rättfärdig sak. De vädjar desperat om uppmärksamhet, att vi skall göra oss förtrogna med deras upplevelser och känslor.

Detta hindrar inte att vi måste fastslå att vi inte kan gå på den vägen. Men när man tar till brösttoner, kallar på polis och moraliskt indignerat vänder sig mot dessa människor som en hop skurkar måste jag reagera och säga att det är att inte fatta och förstå vad det är frågan om.

Den debatt som statsministern har haft med herr Hernelius är sannerligen belysande, ty den bekräftar i klara konturer, hur enormt olika synsätt vi kan ha på demokratins problem.

Enligt somligas spådomar kommer vi att få en borgerlig regering i höst. Den kan bara komma till stånd efter samarbete mellan de borgerliga partierna. Blir det då högerpartiet som skall få statsministerposten så blir det tydligen en nådig herre, som inte värdigas möta folket.

Jag har alltid ansett en av min parti-vän Tage Erlanders förnämsta tillgångar vara hans medfödda demokratiska sinnelag. I denna debatt fick vi detta så att säga blixtbelyst. Det beklagliga är att vi samtidigt fick fram sanna uttryck för olika värderingar. Det finns enligt

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

min mening bara en kungsväg ur detta. Vi lever i en sargad värld. Vi kommer aldrig ur problemet helt, herr Hernelius och herr Holmberg, om vi inte, något som också herr Ahlmark antydde, inser att en ny generation är på väg, en generation som vet oerhört mycket mer än tidigare unga generationer om samhällets möjligheter, om världens situation och som lyhört och medvetet kräver en annan ordning, oftast under medvetande om att det är nödvändigt om de skall få möjlighet att möta framtiden under rimliga villkor. Den som inser faran kan, kanske just därför att han är en sann demokrat, ta den där stenen och slänga den i rutan.

Denna bild kan naturligtvis en och annan tidning utnyttja, exempelvis som Dagens Nyheter har gjort med några tal jag har hållit här — man rycker ut två stycken därur och sätter ihop dem så att det inte liknar någonting.

Men på det sätt jag gjort tror jag ändå att debatten måste föras, ty i annat fall gör vi intet försök att analysera demokratins problem på ett av de allra väsentligaste områdena.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Herr Yngve Perssons inlägg började med ett mycket enkelspårigt referat av innehållet i mitt huvudanförande som alldeles uppenbarligen visar att herr Yngve Persson inte hörde på första hälften av anförandet utan bara lyssnade till den del där jag behandlade frågan om behovet av att stärka polisen och ordningsmakten.

Om herr Yngve Persson erinrar sig mitt anförande så var min huvudtes och är det fortfarande, att vad vi nu upplevt är ett resultat av verksamheten hos en mycket liten minoritet bland ungdomen. Jag sade också, och jag vidhåller det därför att jag tror att det är det helt avgörande, att de som skall komma till rätta med avarterna av de nuvarande demonstrationerna är den stora grupp demokratisk ungdom, som är organis-

erad i en mängd olika ideella och politiska föreningar i Sverige.

Jag framhöll, och jag vill återigen understryka det, att i den mån samhället ger ett ökat stöd just till den demokratiska ungdomen i dess kamp mot de extremistiska rörelserna, så tror jag att vad vi nu upplever verkligen kan bli en övergångsföreteelse.

Polisens verksamhet, ordningsmaktens verksamhet, blir och skall alltid bli ett komplement. Den måste finnas i ett rättssamhälle och ingripa då man på andra sätt icke kan upprätthålla ordningen.

Jag har velat säga detta, eftersom herr Yngve Perssons inlägg innebar — som jag uppfattade det — en synnerligen tarvlig tolkning av mitt inlägg i den här frågan.

Herr **PERSSON, YNGVE**, (s):

Herr talman! Först vill jag säga att jag hörde herr Holmbergs hela anförande och det är riktigt att passusen om polisen kom under den senare hälften. Jag var emellertid på det klara med att den skulle komma, ty att döma av hela uppläggningsen av anförandet måste det sluta så, om herr Holmberg ville följa en logisk linje.

Vad sedan gäller »tarvligheten», så kommer det ju inom kort att finnas ett protokoll och det blir då tillfälle för herr Holmberg att belysa vad tarvligheten skulle bestå i. Jag har endast konstaterat att herr Holmberg inte gjorde några som helst försök att reda ut sammanhangen och bakgrunden till människornas situation och reaktioner. De var rätt och slätt tarvliga brottslingar, som skulle hållas efter hårt och rejält. Det fanns ingen problematik i detta t. ex. av det slag, som herr Dahlén rullade upp och, som jag tyckte, nyanserade så riktigt att han kom ned på fötterna. Det gäller här samhällsproblem, världsproblem.

Herr Dahlén sade också att det naturligtvis finns grupper som utnyttjar

Om åtgärder för att förhindra våld vid demonstrationer

den oro som uppstår vid sådana här demonstrationer. Det kan vara riktigt. Men vi skall ha klart för oss att även extremisterna har någon orsak till att de är extremister. Tyvärr, höll jag på att säga, är det ofta de rättlärliga idealisterna som har lättast att hamna där. Men att klumpa ihop dem och ge en skum bild av alla dessa människor, det är att inte förstå, att det är en ny tid som vi nu återigen lever i.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det finns i denna stund inom vårt lands gränser representanter för den stora nation, som herr Persson nyss sade hade kastat sig över ett litet land i »meningslöst mördande».

Dessa representanter för Förenade staterna har kommit hit för att hylla vårt land med anledning av riksbankens 300-årsjubileum. Det är chefen för centralbankssystemet och chefer för de stora affärsbankerna i Förenade staterna.

Det är enligt min mening olyckligt att dessa representanter för detta stora land då de ännu befinner sig inom vårt lands gränser uppe i den höga Norden, den höga Nord där herr Yngve Persson själv har sina rötter, skall behöva höra, att sådana ord har fällt i Sveriges riksdags första kammare.

Jag beklagar att herr Yngve Persson valde dessa ord.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Ja, men vad är det fråga om? Vad rör reaktionerna? Min värderade kammarkollega anser alltså, att det som USA gör i Vietnam är moraliskt riktigt än vad ungdomarna gjorde i Foresta. Jag kan inte tycka så. Jag finner demonstrationen vara en yttring för deras djupa intresse och avsky.

Jag tycker dock det var oklokt att demonstranterna uppträdde som de gjorde. Demonstrationen hade kunnat

ske på ett riktigt sätt. Detta är en sak, men vad jag sysslade med i mitt första anförande var att komma åt indignationsgraden och hur man skall göra de moraliska värderingarna. Då kommer man till korta, om man resonerar på det sätt som skedde alldeles nyss.

Jag skulle kunna vara väldigt hädisk, fastän jag naturligtvis utmanar ödet, herr talman, och fråga: Hade förhandlingar i dag ägt rum i Paris utan ungdomarnas demonstrationer? Herr Ahlmark hade rätt — ungdomen vaknade före de äldre. Ja, vakna och vakna, men ungdomen var i alla fall otåligare.

Jag skulle tycka att vi möter en kuslig framtid, om vår ungdom skulle gå dag ut och dag in, vecka ut och vecka in, månad ut och månad in utan att reagera och demonstrera på ett kraftfullt sätt mot det orimliga som sker, ty vi lever verkligen i en farlig värld. Många ungdomar tycker faktiskt att vi skall börja städningen hemma. De anlägger delvis andra värderingar än vi, som har sett ett mycket vrångare samhälle här hemma och gläds åt vad vi har åstadkommit för att göra det bättre. Det växer nu upp en ny generation, som reagerar minst lika häftigt mot dagens brister som Erlander och Herenius gjorde för 30—40 år sedan mot det samhällets brister.

Vi har en viss benägenhet, vi gamla rabulister — jag har aldrig varit annat än socialdemokrat, om någon skulle tro annorlunda — att glömma att ungdomen i dag i stort sett gör samma saker som vi gjorde på vår tid.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Min anmärkning riktade sig endast mot det ordval som herr Yngve Persson begagnade.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel för bidrag till företagareföreningarna m. m. hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 61, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 8 mars 1968, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet m. m. som förordats i statsrådsprotokollet,

2. medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1968/69 finge beviljas intill ett belopp av 80 000 000 kronor,

3. för budgetåret 1968/69 anvisa på driftbudgeten under elfte huvudtiteln

a) till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

b) till Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl. ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor, samt

på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

c) till Statens hantverks- och industrilånefond ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I propositionen nr 61 hade framlagts förslag till riktlinjer för företagareföreningarnas fortsatta verksamhet. Denna skulle hava ett allmänt produktionsfrämjande syfte och inriktas på företag inom hemslöjd, hantverk och småindustri med ekonomiskt goda framtidssikter.

Genom förstärkning av sin rådgivnings- och konsultverksamhet borde föreningarna främja rationalisering av

mindre företag och underlätta för dessa att få experthjälp i tekniska och ekonomiska frågor. Enligt förslaget skulle föreningarnas upplysningsverksamhet i allmänna frågor och inledande undersökningar i syfte att klarlägga förutsättningarna för fortsatta insatser lämnas kostnadsfritt. Däremot förutsattes uppdrag som syftade till att lösa olika företags problem av mera speciell art vara avgiftsbelagda enligt självkostnadsprincipen. Föreningarna borde icke bedriva egen kursverksamhet i ekonomiska eller tekniska frågor men biträda centrala organ med information om kursprogram, rekrytering av kursdeltagare m. m.

Företagareföreningarnas kreditstödjande och kreditförmedlande verksamhet föresloges hava i huvudsak samma inriktning som för närvarande. Båda de nuvarande stödformerna, hantverks- och industrilån samt industrigarantilån, skulle behållas. Utom för nuvarande kreditändamål skulle stöd kunna lämnas för förvärv av befintlig industrilokal.

Företagareföreningarna hade föreslagits få besluta om lån från statens hantverks- och industrilånefond på högst 150 000 kronor till en och samme låntagare. Beslutanderätten i fråga om statlig garanti skulle som hittills ligga hos kommerskollegium, som dock kunde hänskjuta viktigare ärenden till Kungl. Maj:ts prövning. I fråga om lånevillkoren finge föreningarna rätt att i sin långivning besluta om amorteringsanstånd under ett år samt undantagsvis om lånetider upp till högst 15 år.

Räntan för hantverks- och industrilån och industrigarantilån förutsattes skola ligga på samma relativa nivå som för närvarande och vara densamma för de båda lånformerna. Av de årliga ränteinkomsterna skulle viss andel, motsvarande 0,5 procent av lånebeloppet, användas för förlusttäckningsändamål. Dessa medel skulle när de härrörde från föreningarnas direktlångivning tillföras av föreningarna förvaltade för-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

lusttäckningsfonder. I övrigt skulle räntorna på dessa lån levereras in till statsverket. Förlusttäckningsavgifter från garantilångivningen skulle tillfalla staten.

För mera omfattande låneutredningar föresloges föreningarna kunna ta ut arvode såsom för konsultuppdrag.

Företagareföreningarna skulle behålla sin ställning som ekonomiska föreningar. Staten och landstingen föresloges få majoritet i föreningarnas styrelser och verksamheten skulle vara underkastad offentlig kontroll och revision.

Det statliga administrationsbidraget skulle höjas och beräknas efter i genomsnitt 200 000 kronor per förening.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 3, av herr *Stefanson*, samt II: 6, av herr *Andersson* i Örebro och herr *Larsson* i Umeå,

dels de likalydande motionerna I: 471, av herr *Wikberg m. fl.*, samt II: 578, av herr *Larsson* i Norderön och herr *Eriksson* i Bäckmora,

dels de likalydande motionerna I: 578, av herr *Ottosson*, och II: 707, av herr *Fridolfsson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådant förslag till höjning av anslagen till företagareföreningarna, att i första hand de företagareföreningar, som vore belägna inom det lokaliseringpolitiska stödområdet, hade möjlighet bedriva hjälpverksamhet för småindustrin på marknadsföringsområdet,

dels de likalydande motionerna I: 579, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 706, av herr *Fridolfsson* i Stockholm, vari anhållits, att riksdagen måtte bevilja ett reservationsanslag för budgetåret 1968/69 av 200 000 kronor att förvaltas av Västernorrlands läns företagareförening för bedrivande av försöksverksamhet med en s. k. idébank efter de i motionerna angivna riktlinjerna, och

föreslagits att, på grundval av de erfarenheter som redovisades av föreningen, försöksverksamheten i ett senare skede skulle utsträckas jämväl till andra län för att slutligen ingå i företagareföreningarnas ordinarie arbetsuppgifter för ett stärkande av respektive läns och därmed vårt lands näringsliv,

dels de likalydande motionerna I: 609, av herr *Ernulf*, och II: 761, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, vari yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att för budgetåret 1968/69 till Statens hantverks- och industri-lånefond anvisa ett investeringsanslag av 40 miljoner kronor,

dels de likalydande motionerna I: 618, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 785, av herr *Sjönell m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om ett årligt anslag av 300 000 kronor att från budgetåret 1969/70 under en treårig försöksperiod ställas till kungl. kommerskollegiums förfogande för forsknings- och utredningsverksamhet om de mindre och medelstora hantverks- och industri-företagens problem och förhållanden,

dels de likalydande motionerna I: 816, av herr *Enarsson m. fl.*, och II: 1060, av herr *Nordgren m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 817, av herr *Erik Jansson*, och II: 1062, av herr *Nyström m. fl.*, vari hemstälts, 1) att Stockholms läns företagareförening och Företagareföreningen i Stockholms stad, även om en sammanslagning av föreningarna skulle komma till stånd, vid tilldelning av administrationsbidrag och lånemedel måtte räknas som två föreningar, samt 2) att erforderlig höjning av totalanslagen för budgetåret 1968/69 med hänsyn därtill måtte komma till stånd,

dels de likalydande motionerna I: 818, av herr *Johan Olsson m. fl.*, och II: 1064, av herr *Thylén m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta, att företagareföreningarnas verksamhet skulle med-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

givas omfatta även lastbilstrafikbranschen,

dels de likalydande motionerna I: 819, av herr *Eric Gustaf Peterson m. fl.*, och II: 1063, av herr *Thylén m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 820, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 1061, av herr *Nordgren m. fl.*, vari yrkats, 1) att beslutanderätten för garantilån upp till 200 000 kronor skulle delegeras till företagareföreningarna, 2) att löptiden för hantverks- och industrilån för uppförande av fabriks- och verkstadslokaler o. d. generellt skulle sättas till 15 år, 3) att näringslivets organisationer även i fortsättningen skulle få representation i föreningarnas styrelser, 4) att riksdagen i övrigt skulle godkänna de synpunkter beträffande rådgivningsverksamheten och kreditstödets avgränsning och inriktning som föreslagits i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 821, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 1056, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, vari hemställts, 1) att för budgetåret 1968/69 måtte anvisas på driftbudgeten under elfte huvudtiteln till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor samt 2) att bidraget måtte disponeras så, att varje företagareförening erhöle 200 000 kronor och återstående del av bidraget i huvudsak fördelades på företagareföreningarna efter behov,

dels de likalydande motionerna I: 822, av herrar *Wikberg* och *Fälldin*, samt II: 1057, av herr *Larsson* i Norderön och herr *Jönsson* i Ingemarsgården, vari anhållits, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 7 miljoner kronor så att varje förening erhöle ett minimibidrag å 200 000 kronor och att återstående del av bidraget fördelades på företagareföreningarna efter behov av stöd och i den utsträck-

ning de toges i anspråk för statliga utgifter i övrigt,

dels de likalydande motionerna I: 823, av herrar *Wikberg* och *Fälldin*, samt II: 1058, av herr *Larsson* i Norderön och herr *Jönsson* i Ingemarsgården, vari yrkats, att riksdagen skulle, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, besluta, att maximibeloppet 150 000 kronor för föreningarnas direktlån ej skulle begränsas av utestående garantibelopp,

dels motionen II: 1027, av herr *Nilsson* i Lönsboda och herr *Berndtsson*,

dels ock motionen II: 1059, av herr *Nilsson* i Agnäs och herr *Fridolfsson* i Stockholm.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. beträffande utredning om företagsledarutbildning, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 819 och II: 1063,

2. beträffande viss forsknings- och utredningsverksamhet, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 618 och II: 785,

3. beträffande utvidgning av verksamheten till lastbilstrafikföretag, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 818 och II: 1064,

4. beträffande delegering av beslutanderätten för lånegarantier m. m., att riksdagen måtte avslå motionerna I: 820 och II: 1061 samt I: 823 och II: 1058, de två förstnämnda såvitt nu vore i fråga,

5. beträffande löptiden för vissa lån, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 820 och II: 1061, såvitt nu vore i fråga,

6. beträffande räntan på vissa direktlån, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 471 och II: 578,

7. beträffande viss representation i företagareföreningarnas styrelser, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 816 och II: 1060 samt I: 820 och II: 1061, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga,

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

8. beträffande administrationsbidrag m. m., att riksdagen måtte

a) avslå motionerna I: 821 och II: 1056, I: 822 och II: 1057 samt II: 1059, de fyra förstnämnda i vad de avsåge beräkning och fördelning av administrationsbidrag,

b) avslå motionerna I: 578 och II: 707,

c) avslå motionerna I: 579 och II: 706 i vad de ej avsåge medelsanvisning,

9. beträffande företagareföreningarna i Stockholms stad och län, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 817 och II: 1062 såvitt ej rörde medelsanvisning,

10. beträffande vissa grunder för bidragsfördelningen, att riksdagen måtte avslå motionen II: 1027,

11. beträffande förslag om anslag för personalutbildning, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 3 och II: 6,

12. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte godkänna de riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, som förordats i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 8 mars 1968, i vad de ej behandlats under 1—11,

13. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1968/69 finge beviljas intill ett belopp av 80 000 000 kronor,

14. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 817 och II: 1062, I: 821 och II: 1056 samt I: 822 och II: 1057, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln måtte anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

15. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 579 och II: 706 i vad de avsåge anslag för viss försöksverksamhet,

16. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till

hantverks- och industriföretag m. fl. för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln måtte anvisa ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor,

17. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 609 och II: 761 samt I: 817 och II: 1062, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder måtte anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor,

18. att riksdagen måtte avslå i förevarande sammanhang behandlade motioner till den del de ej berörts under 1—17 eller behandlats i annat utskottsutlåtande.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande *viss forsknings- och utredningsverksamhet*, av herrar *Nyman* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, beträffande viss forsknings- och utredningsverksamhet, att riksdagen i anledning av motionerna I: 618 och II: 785 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

2) beträffande *utvidgning av verksamheten till lastbilstrafikföretag*, av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h) och *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h) samt herrar *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, beträffande utvidgning av verksamheten till lastbilstrafikföretag,

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

att riksdagen i anledning av motionerna I: 818 och II: 1064 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

3) beträffande *delegering av beslutanderätten för lånegarantier m. m.*, av herrar *Nyman* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, beträffande delegering av beslutanderätten för lånegarantier m. m., att riksdagen med bifall till motionerna I: 820 och II: 1061 samt I: 823 och II: 1058, de två förstnämnda såvitt nu vore i fråga, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

4) beträffande *administrationsbidrag m. m.*, av herrar *Virgin* (h), *Kajser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h) och *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h) samt herrar *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 8 hemställa, beträffande administrationsbidrag m. m., att riksdagen måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i anledning av

a) motionerna I: 821 och II: 1056, I: 822 och II: 1057 samt II: 1059, de fyra förstnämnda i vad de avsåge beräkning och fördelning av administrationsbidrag,

b) motionerna I: 578 och II: 707,

c) motionerna I: 579 och II: 706 i vad de ej avsåge medelsanvisning;

5) beträffande *medelsanvisning för administrationskostnader m. m.*, av herrar *Virgin* (h), *Kajser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h) och *Edström* (fp),

fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h) och *Gustafsson* i Skellefteå (fp), fröken *Ljungberg* (h) samt herrar *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 4, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 822 och II: 1057, med bifall till motionerna I: 821 och II: 1056 samt med avslag å motionerna I: 817 och II: 1062, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor;

6) beträffande *medelsanvisning till Statens hantverks- och industrilånefond*, av herrar *Nyman* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Mundebo* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 609 och II: 761 samt med avslag å motionerna I: 817 och II: 1062, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! När vi nu ingår på mera vardagsnära ting vid våra överläggningar, skall jag be att få säga några ord om företagareföreningarnas verksamhet och det utskottsutlåtande som behandlar detta område.

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

Företagareföreningarnas verksamhet är som vi vet företrädesvis knuten till mindre och medelstora företag, och föreningarnas organisation har därför byggts upp i första hand med tanke på deras möjligheter att biträda och hjälpa dessa företagstyper när det gäller såväl finansiellt bistånd som teknisk rådgivning av olika slag. Företagareföreningarnas betydelse ökar i samma mån som den mindre företagsamhetens svårigheter växer. Stordriftens evangelium får ju en allt starkare förankring, och riskerna för att det lilla företags plats i produktionen skall underskattas är uppenbara. Att stordrift och sammanslagning av företag är nödvändiga på många områden finns det i dag ingen anledning att bestrida, men detta ändrar ju på intet sätt det faktum att hantverket och den mindre industrin svarar för en mycket avsevärd del av den totala sysselsättningen i vårt land. Om man räknar med företag som har upp till 50 anställda — till antalet är de väl för närvarande cirka 90 000 — finner man att de sysselsätter omkring en halv miljon människor och har en omsättning på ungefär 30 miljarder kronor årligen. Detta motsvarar cirka 30 procent av den totala produktionen inom Sveriges hantverk och industri.

Helt naturligt har inte den mindre företagsamheten samma möjligheter som storföretagen att självständigt följa upp och analysera de förändringar i marknadsläget och på teknikens område som ofta sker mycket snabbt i vår tid. En allsidig forsknings- och utredningsverksamhet för att belysa dessa problem bör därför komma till stånd och medel ställas till förfogande för en försöksverksamhet av det slag och med den syftning som anges i de motioner som behandlar just den frågan.

I reservation 2 till detta utskottsutlåtande har vi erinrat om det kreditstöd som förmedlats genom företagareföreningarna och hittills avsett tillverkningsföretag inom hantverk och småindustri. Uppenbart är emellertid att

även andra kategorier av företag, t. ex. inom transportväsende och distribution, har svårigheter att lösa sina finansieringsproblem, företag som är nödvändiga och viktiga komplement till olika slag av tillverkningsindustrier. Riksbanksfullmäktige har också i sitt remissvar med anledning av utredningen om företagareföreningarna särskilt pekat på det förhållandet.

Som vi framhållit i vår reservation är det angeläget att företagareföreningarna får möjlighet att utsträcka sin kreditstödande verksamhet till att även omfatta lastbilstrafikbranschen. Svårigheterna på det området är för närvarande så betydande att snabba åtgärder måste anses väl motiverade.

Frågan om delegering av beslutanderätten för lånegarantier har tidigare varit föremål för diskussion, och förslag om höjning av gränsen för föreningarnas beslutanderätt har motionsvägen förts fram under senare år men utan resultat. 1962 års företagareföreningsutredning har också tagit upp denna fråga och föreslagit, att garanti-givningen för samma sökande skall kunna utsträckas till 200 000 kronor och att beslutanderätten skall delegeras till företagareföreningarna under förutsättning av ett visst eget risktagande från deras sida. Både med hänsyn till penningvärdets stora förändring under senare tid och med tanke på de betydande fördelar som följer av att så många ärenden som möjligt kan avgöras redan — man kanske får säga — i första instans synes det i hög grad angeläget att dessa möjligheter och förslag prövas i positiv anda.

När det gäller administrationsbidrag till företagareföreningarna föreslår vi en höjning med 1,5 miljon utöver vad Kungl. Maj:t begärt, till 6,5 miljoner. Genom en sådan höjning skulle det bli större möjligheter att lämna ett särskilt bidrag till företagareföreningen i Norrbottens län, ävensom till Företagareföreningarnas förbund och vissa andra sammanslutningar. Det är också ange-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

läget att företagareföreningar inom det lokaliseringsspolitiska stödområdet får ökade administrativa möjligheter att bistå företagarna inte minst när det gäller marknadsföringsfrågor av olika slag.

En närmare utredning bör också ske rörande försöksverksamhet med en s. k. idébank i enlighet med vad som föreslagits i särskilda motioner som behandlar just den frågan.

Slutligen vill jag i korthet erinra om det förslag som framföres i reservation 6 av mittenpartierna, vilket innebär en höjning för budgetåret 1968/69 av anslaget till statens hantverks- och industrilånefond till 40 miljoner kronor. Den föreslagna medelsanvisningen är enligt vår uppfattning nödvändig med hänsyn till att taket för direktlån räknas upp, om man skall kunna möta också det ökade lånebehov som det finns anledning att emotse.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till samtliga reservationer i detta utskottsutlåtande.

Under detta anförande hade herr talman infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill också i denna sena timme framföra några av våra synpunkter på denna fråga.

De riktlinjer som i den föreliggande propositionen föreslås ligga till grund för företagareföreningarnas verksamhet torde vi alla i det väsentliga kunna ansluta oss till. Det råder inte något tvivel om att företagen inom hantverket och småindustrin har en väsentlig funktion i vårt näringsliv och en funktion som kommer att bli bestående. Det som departementschefen anför i detta stycke, i huvudsak i anslutning till 1962 års företagareföreningsutrednings betänkande, torde vara riktigt och tarvar inte några närmare kommentarer. Detta betänkande är intressant både genom den kartläggning som där görs över vad fö-

retagarna hittills har gjort, genom redogörelsen för vissa internationella förhållanden på motsvarande område och genom diskussionen om de ytterligare åtgärder som kan vara aktuella.

Liksom det övriga näringslivet är också småföretagarna utsatta för betydande påfrestningar i dagens situation. Den snabba tekniska utvecklingen och nya vetenskapliga rön kräver en snabb anpassning av produktionsapparaten till nya förhållanden, och detta sker hela tiden under trycket av en pressande konkurrens. Det gäller inte bara att genom rationalisering och genom att utveckla nya tillverkningsmetoder höja effektiviteten och förbättra lönsamheten, utan det gäller också att ständigt vara vaken för att utveckla nya eller ändrade produkter för att tillgodose nya och ändrade behov. För det behöver också hantverket och de mindre industriföretagen, lika väl som de större, kapital. Men jag tror att det är riktigt att småföretagarna har svårare att på vanliga vägar skaffa sig kapital än vad de stora företagen har. De har svårare att samla medel till självfinansiering av nyinvesteringar än vad de större företagen har, de har i allmänhet inte möjlighet att genom nyemission eller genom obligationslån skaffa sig långfristigt kapital, och de har svårt att ställa bankmässiga säkerheter. I trängda lägen på kreditmarknaden kan de ha svårt att få sina behov tillgodosedda i konkurrens med mäktigare konkurrenter. Den särskilda form av kreditgivning med statliga medel som skett under medverkan av företagareföreningarna har helt säkert sitt berättigande.

En annan uppgift som företagareföreningarna också sysslat med har varit att ställa teknisk och ekonomisk expertis till förfogande för företagen, vanligen i anslutning till behandling av låneärenden men även utan direkt samband med sådan verksamhet. Jag är övertygad om att den verksamheten är mycket värdefull och att den bör utbyggas. Jag tror att de riktlinjer som

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet
departementschefen anger för den verksamheten är i stort sett riktiga.

Det är ett par saker i detta sammanhang som jag vill understryka, trots att jag tycker departementschefens uppfattning därvidlag är riktig. I princip skall företagareföreningarna inte subventionera. De skall stödja företag med goda ekonomiska framtidsutsikter, men de skall inte bara stödja sådana som redan har visat sig lönsamma och utvecklingsbara utan också sådana som genom föreningarnas medverkan kan göras lönsamma. Detta är viktigt. Men det innebär ett visst risktagande, som över huvud taget ligger i det förhållandet att sedvanlig banksäkerhet inte kan lämnas. Jag tror emellertid att ett sådant risktagande efter noggrant utredande är berättigat.

Utredningen betonade starkt att företagareföreningarnas verksamhet skulle frikopplas från lokaliseringpolitiska inslag. Departementschefens syn på den frågan är mera realistisk. Han förordar en effektiv samordning mellan föreningarnas kreditgivande och rådgivande verksamhet och lokaliseringpolitiska åtgärder. Någon skarp skiljelinje går helt enkelt inte att dra mellan vad som endast tjänar lokaliseringpolitiskt syfte och vad som är företagsekonomiskt stöd av här aktuell art. Den uppfattningen är såvitt jag kan bedöma helt riktig, och jag tycker därför också att det är riktigt att företagareföreningarna med sin tekniska och ekonomiska expertis och med sin lokalkännedom genom utredningar, uppföljning och bevakning i ärenden av lokaliseringsnatur skall samarbeta med arbetsmarknadsorganen.

I några avseenden har vi ju anmält särmeningar. Herr Jacobsson har anfört de olika reservationerna. I handlingarna kan man se att de reservationer som vi anslutit oss till är reservationerna 2, 4 och 5, vilka gäller punkterna 3, 8 och 14. Jag ber helt enkelt att få yrka bifall till dessa reservationer.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Den utredning som ligger till grund för föreliggande proposition har varit mycket efterlängtat. Under de senaste åren har denna utredning ofta åberopats när det gällt anslag för företagareföreningarnas verksamhet och motioner inom hithörande områden. Flera viktiga förslag till reformer har fått vila i avvaktan på utredningens resultat. När det nu föreligger och vi fått en proposition, vill jag hälsa denna med tillfredsställelse. Propositionen innehåller också i jämförelse med utredningen flera avsnitt som enligt vår mening innebär en framgång för företagareföreningarnas verksamhet. Man har i flera stycken anslutit sig till de synpunkter som framfördes av reservanterna Andersson i Brämhult och Stefanson.

Företagareföreningarna har blivit ett oumbärligt inslag för stöd och stimulans åt den mindre industrin och hantverket. Detta beror inte bara på att man genom föreningarna kan erhålla lån från staten utan också på att föreningarna fått ett stort förtroende bland företagarna. Deras tjänstemän har lyckats tränga in i företagens problem, och det har blivit en samverkan som har stort värde.

Genom den landsomfattande verksamhet där de olika föreningarna har täta kontakter med varandra, dels i Företagareföreningarnas riksförbund, dels på annat sätt, har man här kunnat vinna ömsesidiga erfarenheter från olika delar av landet, vilket ökat föreningarnas insikter och kunnande och stärkt deras arbete med rådgivning till företagen.

Betydelsen av företagareföreningarnas arbete har ökat allteftersom kraven på rationalisering, specialisering och effektivitet under inverkan av strukturomvandlingen i samhälle och näringsliv blivit allt kraftigare. Företagareföreningarna har kunnat vara en tillskyndare för många företag att söka och finna erforderlig specialist- och konsult hjälp. De har bidragit till samverkan

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

mellan olika företag för produktionsfrämjande överläggningar och samarbete. De har i många fall kunnat bidra till att motverka den svaghet de mindre företagen har på grund av att de är små.

Småföretagen och småföretagarna diskuterar ofta både i och utanför riksdagen. Det råder delade meningar om deras värde och betydelse. En del har ansett att mindre företag är olönsamma, att de lämnar låga skatter till samhället, att de kräver stora kostnader från det allmänna. Man menar ibland att ju förr vi blir av med småföretagen, desto bättre. Sådana synpunkter framkom i förra veckan här i denna kammaré då frågan om de anställdas andel i ett långsiktigt företagssparande behandlades.

Därför tycker jag att det är välgörande att läsa såväl utredningens betänkande som propositionen. Man får där ett realistiskt erkännande av de mindre företagens insatser och betydelse för det samlade folkhushållet. Jag vill till kammarens protokoll citera vad departementschefen säger i sitt förslag: »Från sysselsättningssynpunkt har den mindre företagsamheten avsevärd betydelse. Mindre industriföretag — med 4—50 arbetare — svarar sålunda för omkring en fjärdedel av den totala industrissysselsättningen. Det innebär att de sysselsätter mer än 1/4 milj. anställda. Dessa företags betydelse i vår ekonomi framgår också av att de år 1966 svarade för mellan en fjärdedel och en femtedel av de totala industriinvesteringarna.»

Inrikesministern konstaterar vidare att en väsentlig del av den produktiva verksamheten i landet också i fortsättningen kommer att bedrivas av mindre företag. Han slår fast att de mindre företagen visat stor livskraft under efterkrigstiden och att detta har tagit sig uttryck i en produktivitetsförbättring. De mindre företagen synes ha hämtat in en del av den eftersläpning man tidigare kunnat konstatera gent-

emot de stora företagen. Lönsamheten mellan företag av olika storlek synes inte uppvisa någon markant skillnad, säger han. Inrikesministern återoppar vidare utvecklingen bl. a. i USA, där en konkurrenskraftig småföretagsamhet har kunnat bestå trots en långt driven rationalisering, avancerad teknik och tillgången till en stormarknad som i sig själv gynnar tillverkning i långa serier. Den absoluta storleken är inte avgörande, framhåller han, för ett företags förmåga att tillgodogöra sig stordriftens fördelar.

Jag vill gärna understryka vad som i propositionen sägs om småföretagens möjligheter att göra sig gällande i det framtida samhället. Det pekas på möjligheterna att utveckla underleverantörssystemet och samverkan mellan småföretagen och storindustrin. Vid en specialisering kan det lilla företaget bli stort i sin speciella tillverkning. I en vidgad marknad torde behovet av kvalitetsprodukter och unika varor bli större, och här har också småföretagen sina möjligheter.

Småföretagens förutsättningar att driva sin verksamhet med låga administrationskostnader, deras rörlighet och anpassningsförmåga i en föränderlig utveckling samt den gynnsamma miljö för uppkomsten av nya idéer som finns inom denna kategori framhävs i propositionen, och jag vill instämma även i den delen.

När vi konstaterat dessa förhållanden framstår det också klart att en stimulans från samhällets sida till den sektor vi här talar om kan bli mycket lönsam. Den kan bidra till bättre sysselsättning och högre ersättning till de anställda i dessa företag. Den kan medverka till en rikhaltigare varuproduktion och till att denna företagssektor kan lämna ett större bidrag till samhällets investeringar. Det är ett flertal förbättringar — och framsteg — som vi kan notera i samband med denna proposition. Jag vill gärna understryka vad som säges beträffande målsättningen, och instämmer

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

därvid i vad som framhållits av de båda föregående talarna. Jag vill understryka värdet av att man här också medger att stöd skall utgå först och främst till rationella och lönsamma företag, men också till företag som har förutsättningar att med rådgivning och hjälp i olika avseenden bli lönsamma och rationella.

Jag vill särskilt understryka uttalandet om att föreningarna får vissa möjligheter att anpassa sig till och medverka i den lokaliseringpolitiska verksamheten. Jag vill också betona värdet av att föreningarna får tillfälle att i viss omfattning bedriva en kostnadsfri rådgivning för företagen, en grundläggande information och rådgivning som i sin tur kan leda till att företagen själva sedan söker sig efter erforderlig expertis. Vi har också förslaget om höjning av lånegränserna, som framförts i motioner under flera år.

Mot den bakgrund som jag här sökt teckna tror vi att det skulle varit klokt att gå ännu ett steg när det gäller att skapa goda förutsättningar för företagareföreningarna. Det finns flera områden som kräver uppmärksamhet framöver. Jag vill bara nämna marknadsföringsfrågorna. Jag tror att en insats från företagareföreningarnas sida ur näringslivets synpunkt skulle vara mycket lönsam på detta område. Jag vill peka på nödvändigheten att bygga ut underleverantörsystemet, möjligheten att så att säga slussa över produktionsuppgifter från de stora företagen till de små. Det kan också innebära att man förmedlar arbetsuppgifter från orter med brist på arbetskraft och på övriga resurser till andra orter i landet där man har överskott på både arbetskraft och lokaler. Rationaliseringsarbetet är också en sak som tränger sig på och där det fordras ökade insatser.

Det sagda innebär att förväntningarna på företagareföreningarna är stora, och deras verksamhet kommer mycket snart att ökas. Medelstillgången kommer emellertid att begränsa deras verk-

samhet. Till en del kommer högre avgifter att möjliggöra en utveckling för föreningarna, men det synes ha funnits god skäl för en höjning av statens administrationsbidrag.

Departementschefen har själv påpekat att ökade uppgifter kommer att läggas på företagareföreningarna genom uppföljning och kontroll av låneärenden. Några ökade medel ställs dock egentligen inte till föreningarnas förfogande. Tvärtom synes statens bidrag till företagareföreningarnas verksamhet komma att bli lägre i fortsättningen enligt det nya förslaget. Detta rimmar illa med den allmänna satsning på näringslivet som man i dag tycks vara villig att göra, en satsning för att öka sysselsättning och effektivitet i näringslivet.

I anslutning till denna proposition har väckts en del förslag som syftar till förbättring av företagareföreningarnas arbetsmöjligheter. I reservation 1 tar man upp behovet av ökad forsknings- och utredningsverksamhet rörande de mindre företagens problem. Vi föreslår att medel ställs till förfogande för en treårig försöksverksamhet. Denna fråga var uppe under fjolåret. I en remisskrivelse med anledning av de motioner som då lämnades underströk bl. a. kommerskollegium behovet av ytterligare kunskap rörande dessa företag och framhöll att undersökningsuppgifter av skiftande slag anmäler sig. Man tillstyrkte en sådan koncentrerad forsknings- och utredningsverksamhet, och man erbjöd sig även från kommerskollegii sida att fördela dessa anslag.

I sitt utlåtande nr 83 år 1967 uttalade sig statsutskottet positivt för detta förslag och föreslog en skrivelse till regeringen där man framhöll betydelsen av ökade forskningsresurser. Man rekommenderade dock att avvakta företagareföreningarnas utredningsresultat. Vi tror att det inte räcker med att hänvisa denna fråga till den totala bedömningen av samhällets forskningsresurser. Vi tror i stället att det skulle vara effektivt

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

att nu, mycket snabbt, ställa dessa medel till förfogande för den här berörda, speciella verksamheten.

I reservation 2 behandlas företagareföreningarnas möjligheter att stödja även andra företag än hantverks- och industriföretag. Det finns flera skäl till framställningen om att även lastbilstrafikföretagen skall komma med bland föreningarnas arbetsuppgifter. Transportföretagen representerar en verksamhet som ligger mycket nära småindustrin och ofta arbetar under likartade betingelser. Åkerinäringen är en utpräglad småföretagarbransch. 70 procent av de 13 000 medlemsföretagen i Svenska lasttrafikbilägareförbundet är enbils-åkerier. Behovet av kapital är stort, inte minst vid rationaliseringsåtgärder av olika slag, utbyggnad av terminaler, administrationslokaler och andra fasta anläggningar. Visserligen uttalar departementschefen att låneorganen bör få en viss frihet vid avgränsningen av vilka företag som skall hänföras till småindustri och hantverk. Vi anser emellertid att detta inte är tillräckligt utan att behov föreligger för en undersökning om möjligheterna att vidga företagareföreningarnas verksamhet på detta område.

Tidigare talare har här lämnat motiveringar för övriga reservationer. Jag vill endast beträffande reservation 6 påpeka att man kan vänta en starkt ökad verksamhet på detta område. Därför bör också riksdagens vilja att ställa medel till förfogande markeras. Vi föreslår därför att 20 miljoner kronor av de 200 miljoner som föreslås bli anslagna till statens investeringsbank skall specialdestineras till företagareföreningarnas verksamhet eller till statens hantverks- och industrilånefond.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer i denna fråga.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag avser att i mitt debattinlägg endast beröra de frågor som

hänför sig till reservationerna 3, 4 och 5, de reservationer som bl. a. bygger på två motioner vilka i denna kammare framlagts av herr Fällidin och mig.

Företagareföreningarna spelar en stor roll för företag inom hemslöjd, hantverk och småindustri. Jag tror att vi kan vara helt överens om detta. Då bör vi också kunna vara överens om angelägenheten av att dessa företag får sådana resurser att de kan uppfylla de krav som ställs på dem.

Även om jag vill uttala min tillfredsställelse med den proposition som ligger till grund för det utskottsutlåtande som vi nu behandlar måste jag rikta viss kritik mot några punkter i den. Det gäller främst den övre gränsen för direktlån. Departementschefen föreslår att företagareföreningarnas rätt att självständigt besluta om direktlån till företag som redan har beviljats garantilån begränsas till ett belopp vilket — sammantaget med utestående garantilånebelopp — högst motsvarar maximibeloppet för direktlån. Även om maximibeloppet höjs till 150 000 kronor — i och för sig tillfredsställande — innebär detta i princip en försämring i förhållande till nu gällande bestämmelser. Den föreslagna inskränkingen för ifrågakvarande lån är enligt min uppfattning en otillfredsställande åtgärd. I allmänhet är det de mest utvecklingsbara företagen som redan erhållit garantilån och de har också för sin vidareutveckling och effektivisering behov av direktlån. Om propositionen bifalles på denna punkt skulle dessa företag inte kunna beviljas direktlån utan särskilt tillstånd från kommerskollegium. Det finns också anledning att erinra om att en av de väsentligaste orsakerna till föreningarnas direktlån är behovet av snabbhet vid besluten angående låneframställningarna.

I sak tillhör väl detta ärende inte de större frågorna, men det har en principiell betydelse. Om en decentraliserad verksamhet nu fullgör sina arbetsuppgifter på ett tillfredsställande sätt —

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

och det har bl. a. betygats av departementschefen — skall man då införa vissa begränsningar av den decentraliserade verksamheten? Inom näringslivet finns en påtaglig trend till ökad decentralisering för att nå större effektivitet och minskade kostnader. Har inte staten anledning att uppmärksamma den utvecklingstrenden?

Den i propositionen föreslagna begränsningen av föreningarnas kompetens synes vara något av en logisk kulterbytta. Först talar man om att föreningarna fått ökade arbetsuppgifter, att de sköter dem väl och att departementschefen vill föreslå ökade befogenheter åt dem. Men sedan föreslås viss begränsning av nuvarande befogenheter. Begränsningen skulle, som redan nämnts, avse sådana fall där företagen redan fått industrigarantilån och således redan varit underkastade kommerskollegiums prövning. I stället för att minska föreningarnas befogenheter att utlämna direktlån borde just det förhållandet att företaget erhållit industrigarantilån tala för att föreningarna själva skulle kunna bevilja direktlån utan förnyad central prövning.

I motionen har yrkats att propositionens förslag på denna punkt inte bör bifallas och att riksdagen sålunda beslutar att maximibeloppet om 150 000 kronor för föreningarnas direktlån ej begränsas av utestående garantilånebelopp. I reservation 3 till statsutskottets utlåtande hemställs att ifrågavarande motioner bifalles. Bör inte riksdagen vara framsynt och söka medverka till att det handläggningsarbete som blir följden av riksdagsbeslutet görs enkelt och till lägsta möjliga kostnad?

Vidare vill jag säga några ord om administrationsbidraget. Enligt departementschefens av statsutskottet tillstyrkta förslag skall ett administrationsbidrag beräknas efter i genomsnitt 200 000 kronor för varje förening. Med hänsyn till de skiftande behoven av stöd hos föreningarna och eftersom de kommer att tas i anspråk för statliga uppgifter

i ökande omfattning bör det, säger departementschefen, sedan ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för anvisade medel för ändamålet bestämma bidragets storlek för varje förening.

Förslaget beträffande medelsramen innebär ju att staten får minskade nettokostnader för företagareföreningarnas verksamhet. Visserligen är det riktigt som departementschefen gör gällande, att föreningarnas inkomster från staten i huvudsak skulle bli oförändrade genom att nettoränteinkomsterna ersätts med statliga bidrag. Men det innebär samtidigt att staten erhåller ökade inkomster, och dessa bör enligt min mening tillföras företagareföreningarnas verksamhet. Statens ränteinkomster på föreningarnas direktlån kommer att öka från 5,75 procent till 7,5 procent i nuvarande ränteläge. Vidare erhåller staten 0,5 procent på utestående industrigarantilån. Dessutom bortfaller i stort sett statens utgifter för risktäckningsmedel för föreningarnas direktlån, om departementschefens förslag går igenom. Den nettoinkomstökning som staten härigenom skulle kunna tillgodoräkna sig uppgår till omkring 1,5 miljon kronor.

Enligt propositionen skulle föreningarna få 5 miljoner av staten. För innevarande budgetår får de ett anslag om i runt tal 1,9 miljon kronor. Företagareföreningarnas ränteinkomster var för budgetåret 1966/67 3,1 miljoner. Det framgår för övrigt av propositionen. Tillsammans ger detta också inkomstposter på omkring 5 miljoner kronor. Någon förbättring blir det sålunda inte om riksdagen bifaller propositionen. Denna försiktiga attityd svarar inte mot det stora behov som föreningarna har.

I reservation nr 4 föreslås en annan konstruktion av administrationsbidraget än den departementschefen vill ha. Reservanterna anser att ett enhetligt basbelopp om 200 000 kronor bör utgå till varje förening. Dessutom förordas att anslaget höjs till 6,5 miljoner kronor och att de medel som kvarstår när

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

nämnda belopp om 200 000 kronor utgått till föreningarna skall fördelas mellan företagareföreningen i Norrbotens län, Företagareföreningarnas förbund och vissa andra centrala sammanlutningar samt föreningar med särskilt stort behov av medel.

I det sammanhanget vill jag nämna att en nyligen företagen utredning om Jämtlands läns företagareförenings framtida verksamhet visade att denna förening hade behov av rätt stort extra bidrag, om den skulle kunna fylla de funktioner som bedömdes vara absolut erforderliga. Samma synpunkter kom för övrigt fram i den statliga utredningen av år 1963 angående befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län. Förhållandena torde vara likartade i många andra orter. Därför är det väl ett angeläget krav som reservanterna ställer.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 5.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! För att göra vår nattövning något mindre mörk skall jag lämna filosofierna därefter och omedelbart gå över till att tala om reservationerna.

I reservation 1 till punkt 2 tas upp frågan om forskningen. Utskottet är enigt om att det är angeläget med en forskning kring de mindre företagens problem, men utskottet anser att det vore olyckligt att bryta ut den forskningen ur samhällsforskningen i dess helhet genom att bevilja ett särskilt anslag åt just denna typ av forskning. Vi tror inte att det ens skulle gynna forskningen i fråga. Det är bättre att behandla samhällsforskningen som en helhet.

Reservation 2 till punkt 3 gäller lastbilsföretagen. Principen är ju den att stödet genom företagareföreningarna skall avse producerande företag. Om man nu övergår till att även inrätta ett stöd åt distributionsföretag, har man vidgat verksamheten i en oviss omfattning.

Utvidgningen till lastbilsbranschen innebär också att man ger sig in på vanskligheter. 1963 års trafikbeslut om liberalisering inom biltrafiken håller på att stegvis verkställas. Två etapper har genomförts, och i avvaktan på resultatet av den andra etappen har den tredje etappen tills vidare skjutits något på framtiden. Detta ger ovissa förutsättningar för lastbilsbranschen.

Utskottet har inte velat biträda förslaget om att ta med lastbilsbranschen bland de företag som kan få bidrag.

Reservation 3 vid punkt 4 i utlåtandet berör frågan om beslutanderätten. Företagareföreningarna är ju ekonomiska föreningar som rent juridiskt sett är låntagare i förhållande till staten. Vid en förmedling av lånegaranti däremot handlar föreningarna på statens vägnar och fungerar då som en form av statligt organ. Frågan uppkommer då hur till exempel besvärsmått fungerar och hur de där befogenheterna blir statligt reglerade. Med den garantigivning som utredningen och motionärerna har tänkt sig ändrar föreningarnas verksamhet karaktär, och det är risk att systemet stelnar. För de nuvarande ekonomiska föreningarna är det därför enligt utskottets mening olämpligt att ikläda sig ett sådant ekonomiskt ansvar som lånegarantierna skulle medföra.

Reservanterna tar upp en tanke från utredningen om ett visst risktagande från föreningarnas sida. Hur skall då den risken täckas? Den måste täckas genom fondering och den fonderingen måste komma från låntagarna, antingen genom en årsavgift eller genom någon sorts »omsättningsskatt» på lånen.

I båda fallen är det uteslutet att få till stånd en fullständig täckning för den samlade risken. Staten måste då träda till för att täcka denna och man kan alltså inte komma ifrån att föreningarna på det sättet kommer att handla på statens vägnar.

I reservation 4 till punkt 8 har reservanterna tagit upp administrationsbi-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

draget. Utredningen hade beräknat behovet av administrationsbidrag till 150 000 kronor per förening. Departementschefen har ökat summan till 200 000 kronor. Här finns en del motioner som illustrerar värdet av att bidraget görs så rörligt som möjligt för att bättre tillgodose förhållandena i Norrland, för att klara kostnaderna i stockholmsföreningen osv. Utskottet delar departementschefens syn på hur administrationsbidraget skall fördelas.

Frågan om en idébank, som tas upp i reservationen, är särskilt intressant. Problem sådana som om idégivaren skall ha förtur till företaget, om idégivarens lämplighet som företagare och liknande gör att utskottet inte kan biträda reservanternas tankegång, eftersom frågan om en idébank eller liknande också kommer att behandlas i diskussionerna kring det statliga utvecklingsbolaget. Även reservanternas förordar ju i reservationen en närmare utredning. Någon speciell anslagsdestination för en idébank finner utskottet av detta skäl inte vara lämplig.

I reservation 5 till punkt 14 tas upp summan av administrationsbidragen. Propositionen går ut på en dryg dubbling mot tidigare av administrationsbidraget. I de motioner som har legat till grund för reservationen och som har refererats av herr Wikberg tas upp frågan om staten nu kommer att tjäna på det nya systemet. Det har nämnts i motionen att staten skulle tjäna en och en halv miljon kronor gentemot nuläget. Det är nu att jämföra två icke jämförbara storheter. Jag hade tänkt illustrera detta med en kurva. Det visar sig emellertid att det blir en ekvation med fem variabler. Det hade alltså behövts ett syftlinjenomogram, och vår interna TV har inte tillräcklig skärpa för att återge ett sådant. Variablerna är beloppet, statens ränta, utestående industrigarantilån, bortfall av risktäckningsmedel och förlustprocent på utestående medel.

Jag kan bara nämna ett par punkter

i inomogrammet. Motionärerna utgår i sitt resonemang från ett högt ränteläge. Vi har vid behandlingen tidigare av statsutskottsärenden denna vecka diskuterat ränteläget, och det har framförts värdet av att räntan sänks. Som en ny punkt i inomogrammet kan vi därför tänka oss diskontot sänkt med en halv procent. Statens vinst minskas då med 900 000 kronor. Skulle diskontot sänkas med ytterligare en halv procent, vilket mycket väl kan inträffa, förlorar staten i förhållande till nuläget ytterligare en halv miljon.

Det resonemang som motionärerna för är alltså inte allmängiltigt, och utskottet kan inte biträda det.

I reservation 6 till punkt 17 tas frågan om anslag på kapitalbudgeten upp. I propositionen föreslås en höjning från 18 till 20 miljoner kronor av anslaget till statens hantverks- och industrilånefond. Motionärerna vill emellertid ha ett anslag på 40 miljoner kronor, alltså dubbelt så mycket.

En sammanställning av medelsberäkningen för fonden utvisar att den 30 juni 1967 fanns en reservation på 2,1 miljoner kronor. Anslaget för 1967/68 var som nämnts 18 miljoner kronor. Den 29 februari i år hade amorteringar för 1967/68 från föreningar flutit in med 1,3 miljon kronor. Det gör att fonden f. n. uppgår till 21,4 miljoner kronor, penningmässigt sett.

Den 30 oktober 1967 hade utdelats 15,25 miljoner och till den 29 mars 1968 ytterligare 1,5 miljon kronor. Det blir en summa på 16,75 miljoner kronor, och outnyttjat på fonden finns således kvar 4,65 miljoner kronor.

Den 9 maj 1968 fanns ingen ansökan inne. Den 1 juli 1968 uppgår alltså den antagliga reservationen till — som jag nyss nämnde — 4,65 miljoner kronor. Tillsammans med ett nytt anslag för 1968/69 på 20 miljoner kronor blir fonden 24,65 miljoner kronor.

Sett ur föreningarnas synpunkt har man att räkna med dels fonden, dels egna amorteringar, som beräknas kom-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

ma in med 39 miljoner kronor, och detta blir tillsammans en utlåningsvolym för 1968/69 på 63,65 miljoner kronor. Om man jämför detta med den utlåning som ägt rum under 1965/66 på 42,7 miljoner, under 1966/67 på 40,6 miljoner och under första halvåret av innevarande budgetår på 15 miljoner kronor, vill det till en bergfast tro på vår förmåga att åstadkomma goda konjunkturer för att föreställa sig att den av reservanterna föreslagna fonderingen skulle erfordras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver ta kammarens tid i anspråk så länge, ty min argumentation i huvudansförandet har full täckning även efter herr Wåågs yttrande.

Vad gäller forskningen är det riktigt att vi menar att samhällsforskningen skall ägna den här delen sin uppmärksamhet. Jag tror emellertid att det kan finnas risk för att det då kommer att ta lång tid. Företagareföreningsutredningen har påpekat svårigheterna att finna erforderliga fakta i nuläget, inte minst beroende på att vi har så många småföretagare. Man har uttalat sig för att det borde finnas anslag till forsknings- och utredningsuppdrag. De remissinstanser som yttrade sig över motioner i denna fråga i fjol framhöll samma sak. Jag tror att det vore ett rationellt grepp att anslå den summa på 300 000 kronor under tre år, som förslagsvis nämnts, för att snabbt söka kartlägga detta område och genomföra önskade utredningar.

Kommerskollegium säger att det finns många utredningsobjekt som väntar.

Vad gäller lastbilstrafikbranschen vill jag säga att, eftersom man nu konstaterar att företagareföreningarnas verksamhet är bra, det inte finns någon anledning att begränsa den goda verksamheten enbart till producerande fö-

retag. Det vore rimligt att utvidga företagareföreningarnas goda verksamhet även till närstående företag. Det finns ju ett starkt samband mellan hantverks- och småindustriföretagen och transportsektorn. Jag tror att det finns goda skäl till att verkligen pröva denna fråga.

Jag är tacksam för att herr Wååg tycks vilja medverka till att vi får lägre ränta här i landet. Under sådana förhållanden kommer ju frågan i ett annat läge. Det är dock ett faktum att enligt vad vi nu vet och om vi baserar beräkningarna på innevarande budgetår, synes det som om staten nu skulle få lägre kostnader för företagareföreningarnas verksamhet än tidigare. Det strider ju mot den satsning som vi alla är överens om måste ske på utvecklingsarbetet inom näringslivet.

Jag tycker att man här kan anlägga en del av de synpunkter som från olika håll framförts på investeringsbanken. När vi alltså är beredda att göra ett utspel för näringslivets utveckling, bör detta utspel inte gälla bara de stora företagen utan också den sektor som representeras av mindre industri. Det vore rimligt att man behandlade denna sektor på samma sätt som när det gäller de stora företagen genom att anslå medel också till denna verksamhet. Även om man nu kan se att det redan finns kapital för utlåning, får vi väl hoppas att konjunkturerna vänder så att efterfrågan på lån blir större. Då är det bra att ha denna ökade medelstilldelning. Vi har här begärt en överföring från det anslag som skulle gå till Sveriges investeringsbank. Det är ju inte säkert att pengarna där hinner användas tidigare än på detta område.

Jag ser att inrikesministern gör oss den äran här i kammaren. Jag vet inte om jag skulle våga ställa frågan: Hur är det tänkt med övergångsbestämmelserna? Många företagareföreningar frågar nu inför årsmötena, hur de skall göra med styrelserna. Ingenting härom är sagt i propositionen. Skall vi nu välja styrelser i enlighet med riksdä-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

gens beslut i dag, eller skall vi vänta ett år? Hur kommer landstingen att få direktiv i denna fråga? Kanske det är förmätet att vid denna tidpunkt ställa dessa frågor, men vi kan väl få svar så småningom.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten 1*.

I fråga om *punkten 2*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 34.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet

funnos vid omröstningens slut rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 52.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 4* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten 4, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 36.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet hemställt i *punkterna 5—7*.

Med avseende å *punkten 8*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten 8, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 9—16*.

Vidkommande *punkten 17*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 *punkten 17*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 33.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 18*.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att konstitutionsutskottets betänkande nr 20 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter yttrade herr TALMANNEN: Jag ber att få lämna ett meddelande angående vissa plena i fortsättningen.

Kvällsplenum blir erforderligt i morgon fredag. Även på tisdag i nästa vecka torde kvällsplenum få hållas. Där emot kommer plenum nästa onsdag, dagen före Kristi himmelfärdsdag, att avslutas omkring kl. 17.00 — i enlighet med vad som sedan länge utlovats.

Det har tyvärr icke varit möjligt att från utskotten erhålla tillräckligt klara besked om bordläggning av ärenden i fortsättningen för att med fullständig visshet kunna säga om plenum måste hållas fredagen den 24 dennes, men jag ser mig nödsakad att alltjämt räkna med arbetsplenum då.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 225, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser bidrag till anordnande av barnstugor.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 109 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m. m.;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon, m. m.; samt

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering; samt

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 16 § förordningen den 29 november 1963 (nr 575) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 00.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert